

Gençlere
Pırlanta
Ölçüler
4

Prizma'dan
S

*Gençlere
Pırlanta
Ölçüler*

- 4 -

Gençlere
Pırlanta
Ölçüler

4

Prizma'dan

Gençlere Pirlanta Ölçüler - 4

Copyright © Mustu Yayınları, 2011

Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'ne aittir.

Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'nin önceden yazılı izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Bu kitap yayınevimiz tarafından muhterem *M. Fethullah Gülen Hocaefendi*'nin eserlerinden derlenmiştir.

Editör
Aslı KAPLAN

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ
Ali ÖZER

Kapak
Nurdoğan ÇAKMAKÇI

Sayfa Düzeni
Bekir YILDIZ

ISBN
978-605-5468-45-3

Yayın Numarası
522

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan A.Ş.
TS EN ISO 9001:2008
Ser No: 300-01
Sarnıç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir / İZMİR
Tel: (0232) 274 22 15
Ekim - 2011

Genel Dağıtım
Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31
Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey / İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Mustu Yayınları
Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No:1
34696 Üsküdar / İSTANBUL
Tel: (0216) 522 11 44 Fax: (0216) 522 11 78
www.mustu.com
facebook.com/kitapkaynagi

İçindekiler

Önsöz.....	1
Perspektif.....	3
İman Hizmetinde Tevazu ve Mahviyet.....	10
Tarihî Tekerrürler ve Biz	15
Esef Verici Durumumuz ve Kurtuluş Yolları	20
Din Eksenî Etrafında.....	26
Günahlardan Çıkış Yolları	31
Mus'ab b. Umeyr	37
Farklı Zaviyeden Bir Hadisin İzahı	42
Kudsîler ve Sohbet.....	47
Hizmet Eri Olabilmek.....	57
Seviyeli İnsanın Vasıfları	62

Dünden Bugüne İbn Erkam Evleri.....	67
Meşveretin Tabîî Bir Neticesi: İtaat.....	79
Tabîî Afetler Bize Ne Söyler?.....	87
İrade İnsanı Olmada Aşılması Gerekenler.....	92
Duanın, Derman Olacağı Dertle Münasebeti.....	104
Dasitânî Bir Kardeşlik İçin.....	113
Sabır ve Salât.....	118
İnsanlığın İftihar Tablosu.....	127
İslâm'da Cemaat Gerçeği.....	135
Dua - Amel Münasebeti.....	141
Sahabe İman ve Aksiyonu.....	146
Namazın Zikir ve Tevbe Buudu.....	154
Devlet-i Ebed Müddet.....	160
İmtihan Unsurları.....	165
Şefkat Tokatları.....	171
Tevbe ve İstiğfar.....	176
Hücumât-ı Sitte.....	180
Tebliğde Vesile Faktörü.....	188
Bir Kere Daha Namaz.....	193

ÖNSÖZ

Günümüzde bilgiye ulaşma yolları oldukça fazla ve yoğun. Ancak doğru bilgiye ulaşmak o kadar kolay değil. Özellikle, zamanın hızla akıp gittiği, gideni de geri getirmemizin mümkün olmadığı günümüzde, mevcut bilgilerin tamamını taramak suretiyle istenilen doğru bilgiye ulaşmak hepsinden daha zor. Bırakın her şeye ulaşmayı bazen bir yazarın bütün yazılarına ulaşma söz konusu olduğunda bile böyle bir zorluk söz konusu.

Bu zorlukları gören bazı okurlarımızın talebini de nazara alan yayınevimiz, muhterem müellifimizin de tenisleriyle siz değerli okurlarımızın istifadesini kolaylaştırmak için Fethullah Gülen Hocaefendi'nin eserlerini hassasiyetle taradı ve tespit edilen başlıkları belli başlı okurlarımızla paylaşıp onların da düşüncelerini aldı. Sonuçta, okur seviyesi, konuların ağırlık derecesi ve gençlerin öncelikleri de nazara alınarak kademeli bir tasnif yapıldı. Böylelikle toplam on kitaplık bir seri doğmuş oldu: Gençlere Pırlanta Ölçüler.

Genç okurlarımızın ve kıymetli müellifimizin eserleriyle ilk defa tanışanların istifade edeceğini umarak bu vesileyle emeği geçen herkese teşekkür ederiz.

Muştu Yayınları

Perspektif

İlâhî İnayet ve Devamı

Soru: Cenâb-ı Hak, inayetiyle içte ve dışta insanımıza pek çok hizmet imkânı bahşetti. Milletimize hizmette bu ilâhî inayet ve bereketin kesilmemesi için neler tavsiye edersiniz?

Evet, herhâlde hepimiz de farkındayızdır; dün şurada-burada dolaşıp dururken, Allah hepimizi aldı ve inayet ü keremiyle belli bir noktaya ulaştırdı. Her şeyden önce, bunun böyle kabullenilmesi ve inayet altında bulunduğumuzun idrak edilmesi gerekiyor. Belli bir dönemde bu işi samimiyetle, ihlâsla başlatan zatlar oldu. Şimdi bize düşen şey de, onlardan tevarüs ettiğimiz bu hamuleyi, yine aynı samimiyet ve hüsnüniyetle alıp devam ettirmek olmalıdır.

Bu gerçeği böylece tespit ettikten sonra, şimdi de üzerimize sağanak sağanak yağan il  h   inayet ve bereketin kesilmemesi adına, bugüne kadar çok yerde söylenip yazıldığı üzere, kısaca şunları ifade etmekte yarar var:

1. Yapılan bu işlerde, şahsen en ufak bir dahlimizin olmadığına nefsimizi ikna etmeliyiz. Evet, hemen her şeyin Cen  b-ı Hakk'ın lütfu, bereketi ve inayetiyle olduğunu kabul etmeli ve böylece hem şirkten kurtulmalı hem de bencillik adına nefsimizin i imize pompalayacağı ve himlerden uzak kalmalıyız.

2. Bunun da ötesinde, “Bu işin içinde biz olmasaydıkt ihtimal bu iş, daha hâlis insanlarla temsil edilirdi ve bu sayede şimdiye kadar olanından çok daha büyük mesafeler alınmış olurdu.” diye düşünmeli ve “Cen  b-ı Hakk'ın inayeti, menbaından geldiği gibi hizmete aksetmiyor, bizim benliğimize, nefsan liğimize ait birtakım k t l klere çarpıp kırılıyor, dolayısıyla da, bugüne kadar varmamız gereken noktanın çok gerilerinde kalınıyor.” demeliyiz.

Eskiden bize şöyle anlatılırdı: Ömrünü hakikate adanmışlardan birinin yanına bir şahıs gelince, “Arkadaş, kaç insanın k tilisin?”; yani, “Kaç insan sana takılıp kaldı da hakikati bulamadı?” diye sorarlarmış. Günümüzün adanmış ruhları da bu endişeyi her zaman ruhlarında taşımalı ki, il  h   inayet kesilmesin.

3. Yaptığımız işler ve elde edilen başarılar ölçüsünde mahviyet ve ibadetlerimiz artmalıdır ki, kendi kendimizin altında kalıp ezilmeyelim. İmam Rabbanî, bir yerde kendine köpek pâyesi bile vermez; hatta, eşek bile olmadığını söyler. Bu mülâhaza ruhlarımızda perçinlenmeli ve her zamanki hâlimiz olmalıdır. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), sabah-akşam duaları arasında ve başını tevbe için secdeye koyduğu anlarda:

يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ بِرَحْمَتِكَ أَسْتَغِيْثُ أَصْلِحْ لِيْ شَأْنِيْ كُلَّهُ
وَلَا تَكِلْنِيْ نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ

“Yâ Hayyu yâ Kayyûm, Senin rahmetini dilerim. Bütün ahvâlimi ıslah eyle ve göz açıp kapayıncaya kadar olsun beni nefsimle başbaşa bırakma!”¹ der ve dua dua yalvarırdı. Biz de bu duayı çok tekrar etmeli ve bir an için olsun nefsimizin insafsızlığıyla baş başa kalmamalıyız.

4. Yukarıda ifade edildiği gibi, her eksikliği kendimizden bilmeli, nefsimizi hizmetlerin önünde bir mânia olarak görmeli ve her muvaffakiyeti ekstra bir ilâhî ih-san kabul etmeli ve Allah’a vermeliyiz. Karun, üzerindeki nimetleri kendinden biliyor ve “*Bunlar bana ilimimden dolayı verildi.*”² diyordu. Bütün Karunlar, Firavunlar da hep böyle demişlerdir. Ancak bütün peygamberler ve

¹ Ebû Dâvûd, edeb 101; Ahmed İbn Hanbel, el-Müsned 5/42.

² Kasas sûresi, 28/78.

Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem): “*Ben, nefsim adına menfaat ve zararın en küçüğüne bile sahip değilim.*”³ inancı içinde olmuşlardır. Evet, “Bildim, yaptım, tuttum, çattım.” düşüncesi, firavunca bir düşüncedir.

*Bakın! Bir insanın, sizin vasitanızla hidayete ermesi, sizin için sahra dolusu kızıl develerden daha hayırlıdır;*⁴ Efendimiz, böyle buyuruyor. Eğer, sizin elinizle, vasitanızla bir milyon insan hidayete erse ve sonra da, siz bunu kendinizden bilseniz, bir milyon insanın hidayeti sizin Cennet’e girmenize değil, ihtimal Cehennem’e gitmenize sebep olabilir. Kur’ân-ı Kerim’in bu husustaki beyanını açıktır: “*O ki, sizi ve yaptıklarınızı yaratan Allah’tır.*”⁵ buyurur. Öyleyse, nedir hayırlardan hissemize düşen şey? Hissemize düşen şey, ancak aczimizdir, fakrımızdır; evet biz acimizle O’nun kudretine, fakrımızla gınâsına yol bulur ve şükürle gerilip şevkle hizmetimize devam edersek, bu mazhariyetler de sürer gider.

5. Hayatımızdaki her hayır ve muvaffakiyetin Allah’tan olduğunun şuur ve idraki, O’nu anlatma cehdimiz ve kıskançlığımızla kendini gösterir. Riyanın gizlileri de vardır; meselâ bazen, “Şuna da muvaffak kıldık; Allah acimizden bize bunu da yaptırdı.” der ve gizli gizli

³ Bkz.: A’râf sûresi, 7/188.

⁴ Buhârî, *cihâd* 102, 143, *fezâilü ashâb* 9, *meğâzî* 38; Müslim, *fezâilü’s-sahabe* 33, 34.

⁵ Sâffât sûresi, 37/96.

riya sergileriz. Zaman zaman yanıma gelenler oluyor ve “Şu kadar arkadaşla şunu okuduk; şu kadar entel insan sohbetimize devam ediyor.” gibi sözlerle, hep kendilerini anlatıyorlar. Hâlbuki biz, daima Allah’ı anlatmalıyız, anlatmalı ve bu hususta çok kıskanç olmalıyız.

Hani, afacan çocuklar çok sevilir. Bir yerde çocuklardan bahsedilirken, biz de hemen bir girizgâh bulup, çocuğumuzu anlatmak isteriz. Bazen, yazımızın, beyanımızın, talâkatimizin güzelliğini anlatmak için fırsat kollarız. Bunlar bizim için yakışksız şeylerdir. Hatta bazen münasebetsiz de sayılabilirler. Oysaki biz, her fırsatı değerlendirip mutlaka Allah’ı anlatmalıyız. Bir yerde, vefadan ve vefalı arkadaşlardan mı bahsedildi; hemen söze girmeli ve “Allah’tan daha vefalı, daha sadık dost mu olur?” deyip, Allah’ı anlatmalıyız. Yine, hakka riayetden ve hakkın yerine getirilmesinden mi söz ediliyor; hemen, “Eğer, hakkı yerine getirilmesi gereken biri varsa, o da, bizi yokluktan varlığa çıkaran, varlıkta bırakmayıp canlı yapan, canlılıkta bırakmayıp insanî seviyeye i’la eden, sonra da mü’min kılma lütfuyla şereflendiren, bununla da kalmayıp, iman ve Kur’ân hizmetinin içine çeken Allah’tır.” demeli ve Allah (celle celâluhu) dururken, başkalarının anlatılması karşısında olabildiğince kıskançlık duymalıyız. Hele, biri kalkıp da, “Umumî programda konuştum, halk coştı ve şu şu tekliflerde bulundu.” derse, orada hasta olacak ölçüde rahatsızlık duymalı ve “Şuna bak,

Rabbimden bahsedeceğine kendinden bahsediyor.” diye için için kıvranmalıyız.

Evet, Allah’ın nezdindeki yerimizi öğrenmek istiyorsak, Allah’ın nezdimizdeki yerine bakmalıyız. O’na ne kadar alâka duyuyoruz, O’nunla nasıl bir irtibat içindeyiz, işte sürekli bunu kontrol etmeli ve hep tetikte olmalıyız.

İşin doğrusu eğer, O’nunla irtibatımız sağlamsa, her girizgâhı değerlendirip O’na ve O’nu anlatmaya bir yol bulacak ve dolayısıyla da sadece O’nu görecektir, O’nu bilecek, O’nu düşünecek, O’nunla oturup kalkacak, gözle-
rimizi O’nun için açıp kapayacak ve O’ndan başka bütün mülâhazalara kapanacağız.

6. Tefvik ve inayet-i ilâhînin en büyük bir vesilesi de vifak ve ittifaktır. Allah’ın tefvikine ermek, bir sermaye ister ve bu sermaye de, kolektif şuur içinde vifak ve ittifakın korunması, ayrılık ve gayrılıklara düşülmemesidir. Bir ve beraber olduğumuz zaman, gözlerin görmediği, kulakların işitmediği, beşerî tasavvurları aşan lütuflara mazhar olur ve Kafdağı’ndan ağır yükleri taşıyabiliriz. Aksine, vifak ve ittifakımız bozulup, sadece etrafımızda toplanmış üç-beş hempamızla kaldığımızda; evet, böyle bir zamanda, ne denli gayret gösterirsek gösterelim, vifak ve ittifak içinde olmayınca, esas kuvvet kaynağımızı dinamitlemiş ve inayet-i ilâhînin kesilmesine de sebebiyet vermiş oluruz. Bu bakımdan, bütün cehd ve gayretimizi,

bir demir, bir kurşun gibi, ‘bünyân-ı mersus’⁶ olma keyfiyetini koruma yolunda kullanmak mecburiyetindeyiz. Kur’ân: *“Allah’ın eli, onların elleri üzerindedir.”*⁷ فرمان etmektedir. Bu açıdan da, cemaate gelen lütufların, bütün insanlığı irşad etme istidadındaki kutup, gavs ve ferd-i feridlerin bile mazhar olamayacağı buudda olduğunu zannediyorum.

İnsanlık zor; kulluk ondan da zor bir iştir. Ahir zamanda büyük bir misyonu eda etme mecburiyeti ise, hepsinden daha zordur. Biz zora talibiz. Dağların, göklerin yüklenmekten kaçındığı bir zorluğu, yani benlik ve iradeyi yüklenmişiz ve bu benlik ve irademizi de, bu zorları başarmakta kullanmak için Allah’ın havl ve kuvvetine sığınmak suretiyle güçlendirecek ve değerler üstü değerlere ulaştıracamız.

⁶ Bkz.: Saf sûresi, 61/4.

⁷ Fetih sûresi, 48/10.

İman Hizmetinde Tevazu ve Mahviyet

Soru: Allah günümüzün adanmışlarına çok büyük hizmetler gördürüyor. Bu hizmetlerin büyüklüğü onları gurura sevk edebiliyor; bazen de beklentilere itiyor. Bu aşamada nasıl düşünmemiz ve davranmamız gerektiği hususunda neler tavsiye edersiniz?

Öncelikle, adanmış ruhlara bu hizmet çığrını açan zatın: “Biz o kudsîlere zemin hazırlıyoruz.”⁸ ifadesiyle işaret buyurduğu hakikate, bu zaviyeden bakmak isabetli olur diye düşünüyorum. Bununla beraber burada başka bir hususun hatırlanması ve meseleye bu zaviyeden bakılması daha faydalı olacaktır. Bu ulvî davaya ve bu yüce mefkûreye düğümlenmek, onu bugünkü ve yarınki hâliyle nazar-ı itibara alıp en haşin, en sert, en mütemerrid, en

⁸ Bediüzzaman, *Mektubat* s.417 (Yirmi Sekizinci Mektup, Yedinci Risale Olan Yedinci Mesele, Beşinci Sebep).

müşamahasız, en imansız insanların ruhlarına girip, anlatma derdiyle iki büklüm olup sancı çekmek... Evet, işte bu sancıdır ki, bizi alıp müşamaha iklimine götürecektir, oradan mülayemete yükseltecek, oradan da afv u safha, derken merhamete ve başkalarına ebedî bir kurtuluşu kazandırma adına en feyizli, en bereketli irşad ufkuna ulaşacaktır.

Geçmişe dönüp baktığımızda göreceğiz ki, şimdiye kadar örmeye çalıştığımız bu kudsî dantelada kullandığımız malzemenin hemen hepsi müşamaha, mülayemet, afv ve merhametmiş... Ne var ki, bu malzemeleri biz, daha önceden planlanmış bir mastır planının parçaları olarak kullanma şeklinde değil de, hâdiselerin akışına göre bir yol takip etmiş ve bu günlere gelip ulaşmışız. Yani bütün hayatımızı çepeçevre kuşatan böyle bir hizmet düşüncesiyle, ihtimal farkına varmadan günümüz insanına ve gelecek nesillere mesajlar sunmuş ve onlara yürüdükleri yollarda ışık tutmuşuz.

Şimdi, binlerce ağızdan çıkan, insanımıza hizmete dair kudsî soluklar, mâneviyat adına atmosferimizi öylesine sarıyor ki, gelen zararlı dalgalar kırılıyor ve şihaplar bir bir eriyip parçalanıyor. Tabî bunlar, bir filizin âheste âheste büyüyüp şekillenmesi gibi, fıtratın kanunlarına uygun bir şekilde oluyor. Ve zaman gelecek birbiriyle münasebeti olan bu parçaların birbirine eklenmesiyle bütünlük elde edilecek ve işte o zaman hayallerdeki umranlar kurulacaktır.

Evet, dün kendilerine ait vazifeyi ifa eden ilk çilekeşler, bugün o emaneti size devredip gittiler. Siz, bugünün mimarları ve fikir işçilerisiniz. İhtiyarınız olmaksızın, ruh yapılarınızın bir ölçüdeki evrenselliğiyle ve genel temayülleriniz neticesi ortaya çıkan aksiyonla, bir yandan bugünün umranını kurarken, bir yandan da geleceğe uzanan köprünün ayaklarını hazırlıyorsunuz. Sizin arkanızdan gelen nesiller de sizden bu emaneti alıp bir başka noktaya götüreceklerdir. Tabîî götürürken de, o köprünün ayaklarının kurulmuş olduğunu göreceksiniz ve “Demek ki bunlar bu iş içinmiş” diyecekler. Tıpkı sahabeye, tâbiîne, tebe-i tâbiîne: “İçinizden Peygamberi gören var mı?” ve “Peygamberi göreni gören var mı?”, “Peygamber’i göreni göreni gören var mı?” denilip de kapıların açılması gibi, siz de belli bir noktada yerinizi alacaksınız ve size de o kapılar –Allah’ın inayetiyle– açılacaktır.

Burada soru ile alâkalı olarak şu hususu bilhassa vurgulamak istiyorum: Bilemeyiz belki bu neslin ömrü uzun olabilir ve siz o misyonu geleceğe ait bütün yönüyle temsil edebilirsiniz. Ancak bütün bunlar, sizin bu genel temayülünüze ve içinizin enginliğine Cenâb-ı Hakk’ın bir lütfu olarak gerçekleşecektir. Bu konuda bizim bir beklentiye girmemiz ve hareket tarzımızı da ona bina etmemiz tam mânâsıyla “ihlâssızlık” olur. “Bunları ben yapıyorum, bunları ben ediyorum.” gibi düşüncelerin ve

ufak dahi olsa birtakım beklentilerin aklımızın köşesinden geçmesi, ileriye matuf büyük misyonla alâkalı yapacağımız o binanın bir yanını yıkar. Hatta bu beklentilerin zamanla ruhumuzda yaralar açabileceği, bizi bencilliğe, gurura sevk edebileceği de söz konusu olabilir. Vâkıa, bazılarının hakkımızda hüsnüzanda bulunup bize bazı makamlar vermesi beklenebilir ama, bence hiçbir şahıs, nefsi adına böyle bir düşünceye girmemeli, hatta bunu hayalinden bile geçirmemelidir. Hayalinden geçtiği an o yanlış bir adım atmış sayılır; dönüp tevbe etmezse, zamanla bu anlayış, istikrar kazanır ve onu da diğer yanlış adımlar takip eder ki, gün gelir, tam kazanma kuşağında baş aşağı gider ve bütün bütün kaybeder. Çağımızın önemli bir mütefekkeri ve aynı zamanda ihlâs kahramanı olan o zat, bu hususta fevkalâde hassas hareket etmiş ve: “Bilmeyerek bana kitap okutturuldu.. bilmeyerek kitapları terk yoluna itildim.. bilmeyerek Kur’ân’a yöneldim.. bilmeyerek dinime hizmet ettirildim...”⁹ gibi ifadelerle durumun nezaketine parmak basmıştır.

Evet, neferlik bizim için bulunmaz Bursa kumaşıdır. En iyisi mi bir nefer, bir asker olarak hep Allah kapısında durmalı ve değişik beklentilere girmemeli. Vâkıa, bazen bir nefere müşirlik vazifesi de gördürebilir ki, bu, O’nun bileceği bir iştir ve bizi kat’iyen alâkadar etmez.

⁹ Bediüzzaman, *Mektubat* s.418 (Yirmi Sekizinci Mektup, Yedinci Risale Olan Yedinci Mesele, Yedinci Sebep).

Zaten Bediüzzaman da öyle demiyor mu? “Nefis cümleden ednâ, vazife cümleden âlâ”¹⁰; “Sen kendini racül-i fâcir bilmelisin”¹¹; “Kendini bu iyiliklere, bu güzelliğe mazhar görme. Temessül etmediğinden, yani sen onları tam temsil edemediğinden dolayı mazhar değil memerr olabilirsin.”¹²

Suyun üzerindeki kabarcıklar güneşin aksini alıyorlar. Güneş olmasa neyi alacaklar? Öyleyse bütün güzellikler, o Güzeller Güzeli’ne mahsustur. Evet, bu mülâhazalar çok önemlidir. Allah (celle celâluhu) size, bize ne kadar büyük vazifeler gördürürse, bizim de o nisbette tevazumuz artmalı ve beklentilerden, iddialardan uzak bir hâl almalıyız. Zira dünyada ve ahirette selâmette kalabilme, ancak kalb selâmetine vâbestedir.

“Sanma ki ey hâce senden zer ü sim isterler.

Yevme lâ yenfau’da kalb-i selim isterler”

bu hakikate işaret eden ne güzel bir sözdür!

Evet, bu hakikat ruhumuza işlemeli. Bunun dışında düz bir insan olarak ne şahsımız adına ne de topluluk adına boyumuzu aşkın beklentiler içine girmemeliyiz... son nefesimizi böylesi düşünceler içinde teslim etmeye kilitlenmeliyiz.

¹⁰ Bediüzzaman, *Tarihçe-i Hayat* s.566 (Afyon Hayatı).

¹¹ Bediüzzaman, *Sözler* s.515 (Yirmi Altıncı Söz, Hatime).

¹² Bediüzzaman, *Sözler* s.244 (On Sekizinci Söz, Birinci Makam, Birinci Nota).

Tarihî Tekerrürler ve Biz

Soru: Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) hicret etmesi, mağaraya sığınması vs. hâdiseler "tarihî hâdiselerin tekerrürü açısından" bakıldığında bizim için de bahis mevzuu mudur?

Öncelikle şunu tespit etmek lâzım; Allah (celle celâluhu) kıyamete kadar olacak her şeyi Asr-ı Saadet'te bir mikro planda görüntülemiş gibidir. Bu itibarla ümmet-i Muhammed, her zaman gelişen yeni hâdiseler, değişen şartlar ve hükmü belli olmayan meselelere çözüm yollarını o asra müracaat ile bulabilirler. Zaten selef-i salihînin yapmış olduğu içtihadlarla meydana gelen o dev eserler de bir mânâda, o devirdeki mikrofilmlerin teksir ve istinsahından ibarettir.

Şunu belirtmekte de yarar var: Tarihî hâdiseler aynıyla değil, misliyle cereyan eder. Bu itibarla da denebilir

ki; geçmiş zamanda cereyan eden hâdiselerin, aynıyla tekrarını bekleyen tarihî maddeciler, ciddî bir aldanmışlık ve yanılgı içindedirler. İhtimal onları yanıltan şey, hâdiselerin bazen aynıyla tekerrür ediyor gibi gözükmesidir. Aslında bu, asıl ile zıllı (gölgeyi) birbirine karıştırmak demektir.

İşte hicret ve hicret yolculuğu esnasında meydana gelen hâdiseler, denebilir ki, bir başka dönemde de misliyle cereyan edebilir. Meselâ, günümüz itibarıyla, bizler öteden beri hep böyle bir kulvarda yol alıyoruz. Hadisin ifadesiyle “*Muhacir, Allah’ın haram kıldıklarından kaçınandır.*”¹³ fehvâsınca, şahsî hayatımızda haramlardan içtinab ederek hep hicret yaşıyoruz. Maddî cihad gibi hicreti de çoklarımız, gerek ferdî gerek ailevî olarak hizmetinin gereklerine göre yerine getiriyorlar. Bilhassa Orta Asya’da komünizm rejiminin çözülmesi bu hâdiseye daha bir hız kazandırmıştır. Avrupa, Amerika, Avustralya ve daha başka yerlerde milletimize ait değerleri yeryüzü insanına duyurma adına yapılan açılımlar ise meselenin ayrı bir buudunu teşkil etmektedir.

Yalnız burada bir hususa dikkatinizi çekmek istiyorum: Yapılan hicretin içine hiçbir iddia, beklenti karıştırmaksızın, sadece Allah için yapılması şarttır. Böyle bir şeyin gerçekleşmesi ise, insanın iç dünyasının sıhhati-ne, kendi kendini keşfetmesine, Allah ile irtibatının kavi

¹³ Buhârî, *iman* 4; Ebû Dâvûd, *cihad* 2.

olmasına, her yerde O’nu görüp, O’nu duyup, O’nu hecelemesine bağlıdır. Evet, bence insanlar evini, barkını, memleketini, vatanını terk edeceklerse, bunu çok pahalıya satmalıdırlar. Çok yüce gayeler, yüce hedefler uğruna bu fedakârlıklara katlanmalıdırlar. Kaldı ki, zaten Allah ve Resûlü de bizlere bu gayeyi ve bu hedefi göstermişlerdir. Hedef Allah’tır, O’nun Cennetidir, cemalidir, rızasıdır, Resûlullah’ın şefaattir.

Sahabe-i kiram içinde adını bilmediğimiz bir zat, bahsettiğimiz ölçüde kalb balansını iyi ayarlayamadığı ve niyetini hâlis tutamadığı için, diğerleri ile aynı meşakkate, zorluğa, sıkıntıya katlanmasına rağmen kazanma kuşağında kaybetmiştir. Bir kadın uğruna Mekke’den Medine’ye hicret eden işte bu sahabinin durumu, Allah Resûlü’ne anlatılınca, Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem): “*Nikâhlanacağı bir kadın uğruna hicret edenin hicreti de onadır.*”¹⁴ buyurmuştur. Yani o, Allah’ın muhaciri, Resûlullah’ın muhaciri olma pâyesine erişememiştir. Bu itibarla da denebilir ki, kalb balansı, iç murâkabe ve muhasebe, niyetin hâlis kılınması hepsinden önemlidir.

Evet, sahabe-i kiramın hiçbirine; “Sizin o büyük fedakârlıklara katlanarak gerçekleştireceğiniz hicrete, şöyle şöyle şeyler terettüp edecek!” yani “Bir on yıl sonra cihanla hesaplaşacaksınız, şu kadar alana yayılacaksınız; vali, hâkim ve idareci olacaksınız...” gibi şeyler hiç

¹⁴ Buhârî, *bed’ü’l-vahy* 1, *nikâh* 5; Müslim, *imâret* 155.

mi hiç bahsedilmemiş; onlara sadece hedef gösterilmiş ve “Medine’ye hicret edin!” emri verilmiş. Onlar da, her şeye rağmen hicret etmişler. İşte bu düşüncenin kaynağı, o düşünceyi hayata taşıyan insanın iç dizaynını iyi ayarlaması ve Allah ile irtibatının kavi olmasına bağlıdır. Böyle insanlar Yunusvari:

Gelse celâinden cefa, yahut cemalinden vefa
İkisi de câna safa, lütfun da hoş, kahrın da hoş
derler. Hem de hiç iç ezikliği duymadan, tereddüte
düşmeden, şüpheler içine girmeden.

Bugün de Allah bizlere yeni bir hicret yaşıyor. – Bize bunu nasip eden Rabbimiz’e nihayetsiz hamd ü senalar olsun.– Öyleyse bunu yaşayanlar, eğer amellerinin boşa gitmesini istemiyorlarsa, iç âlemlerini iyi ayarlama-ya bakmalıdırlar.

Soruda mağaradan da bahsediliyordu. Evet, daha önce kaydettiğimiz gibi misliyle cereyan eden hicret hâdisesinde, aynen o zamanki mağara dönemini fert ve toplum bazında bugün de yaşıyoruz. Dün -bugün bu işin hızı kesilir gibi gözüксе de- Müslümanlık düşünceleri ile açığa çıkan hiç kimseyi iflah etmiyorlardı. Ve gözünün yaşına bakmadan bir şakî gibi senelerce kovalayabiliyorlardı. Onlara milleti, ülkesi, dini için düşündüklerini söyleme imkân ve fırsatı bile vermeden, ademe mahkûm

ediyorlardı. İşte bunlar da, farklı bir buudda mağara dönemi yaşantısının tezahürleridir.

Şimdi de, hâdisenin farklı bir buuduna işaretle bu bahse son verelim. Her şeyden evvel bu millete, bu ülkeye, bu devlete hizmet vermek isteyenler çok uzun vadeli planlar yapmalılar ve gelecekte kendilerine terettüp edecek ağır mükellefiyet ve sorumlulukları göğüslemek için şimdiden hazırlıklı olmalılar. Bu ülkede, dinine hizmet eden kimselere düşmanlık yapan, düşmanlık yapmanın da ötesinde, onların hayatlarına hacir koyan ve onları tesirsiz hâle getirmek isteyen Allah ve Peygamber düşmanlarına, dine ait hakikatleri götürmek için sürekli proje üretmeliler. Belki bunlar bazılarının mülâhazasına göre pasif olarak değerlendirilebilir ama zannediyorum tam aksine, asıl bunlar milletimizin geleceği adına kalıcı ve istikbal vaad edici hizmetlerdir ve bu yönüyle de bu zatlar olabildiğince aktif sayılırlar.

Evet, dün gitti.. bugün de gitmek üzere.. yarının ise geleceği, yani ona erişip erişemeyeceğimiz belli değil. Öyleyse biz içinde bulunduğumuz anı gerçek ömrümüz bilmeli ve onu dolu dolu geçirerek değerlendirmeliyiz.

Esef Verici Durumumuz ve Kurtuluş Yolları

Soru: İki-üç asırdır içinde bulunduğumuz perişan hâlden kurtulmanın yolları adına neler söyleyebilirsiniz?

Türk milleti olarak yaklaşık üç asırdan beri 40-50 yıllık fasılalarla büyük musibetlere maruz kalmışızdır. Evet, 17. asrın başından bu yana başımıza sağanak sağanak belâlar yağarken sanki Allah (celle celâluhu), hâdiselerin dili ile “Dikkat edin, kendinize gelin, aslî hüviyetinize dönün!” demesine ve bizi tedip etmesine rağmen bizler bundan gerekli dersi bir türlü anlamamışız ve alamıyoruz. Dolayısıyla böylesi belâ ve musibetlerin üzerimize gelmesine sebep olan yanlışlıkları yapmaya da devam ediyoruz. Hâlbuki bu, bir anlamda yeni musibetler adına Allah’a bir davetiye çıkarmak demektir.

Evet, fasıl ber fasıl musibetler dedik. Meselâ, bir 93 Harbi'nde evler yıkılmış, hanumanlar harap olmuş, yurtlar yuvalar talan edilmiş; Rus askerleri ağaçların her birine bir Mehmetçik asmış ve millet inkisar içinde iki büklüm olmuş.. ardından Balkan Harbi patlak vermiş.. derken 1. Cihan Harbi ve Mehmetçik dört bir yanda Avrupa'nın kâfir ve zalimleri ile göğüs göğüse mücadele etmek zorunda kalmış.. kalmış ve çokları değişik cephelere gitmiş, bir daha geriye dönmemiş. Öyle ki, bütün bunlar şiirlere, ağıtlara, mersiyelere ve türkülere konu olmuş.

Meselâ;

“Burası Yemen'dir

Yolu çemendir

Giden gelmiyor

Acep nedendir?” bunlardan sadece biri.

Aslında bu ciğersûz hâdiseler, yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, Allah'ın bizi özümüzle bütünleşmemiz adına lütfettiği, uyanabilenler için lütuf buudlu musibetlerdir. Ama bizler bunlardan gerekli dersi almaz ve o fasit daire içinde döner durursak, elbette musibetler gelmeye, hem de katlamalı olarak gelmeye devam edecektir; devam edecek, bizler de bu atmosfer içinde, daha bir süre içteki münafıkların yanında, dışarıdaki tecavüzkâr düşmanların gaileleri arasında sıkışıp kalacağız demektir. Ancak bu musibetlerle kendimize gelir, ruhumuzla, özümüzle

bütünleşir ve kendimiz olabilirsek, o zaman da her şeye kâdir olan Allah bizlere saadete giden yolları gösterir, biz de yürür gideriz.

Bu tür belâlara muhatap olan ülke sadece biz miyiz? Elbette hayır. Bakınız bir Suriye'ye, Mısır'a, Cezayir'e ve sair İslâm ülkelerine, aynı manzara ile karşılaşacaksınız. Dolayısıyla denebilir ki bu derd, aslında âlem-i İslâm'ın ortak derdidir. Bugün devletler muvazenesinde Müslüman devletlerin ağırlığı olmadığı gibi, yeri de yoktur. Evet bugün, âlem-i İslâm bütünlüğünü kaybetmiş ve kolay yutulur lokmalar hâline gelmiş ve getirilmiştir. Bugün, bir Azerbaycan, Çeçenistan, Bosna-Hersek, Keşmir vs. birçok ülke böyle akıl almaz zulümlere sahne olmaktadır. Oysaki, dün biz böyle değildik.. hem o kadar değildik ki, Batılının “*Kızıl Sultan*” dediği Cennetmekân Abdülhamid Han Hazretleri, Volter'in Hz. Peygamber Efendimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) hakaretlerle dolu piyesini sahneye koymak isteyen Fransızlara bir ültimatom gönderince, biletleri satılan piyes sahneden çekiliyordu. Ardından, İngilizler aynı oyunu oynatmak istiyor, ama aynı ültimatom onlara da gidince, onlar da piyesi sahneden çekmek mecburiyetinde kalıyordu. Tabii bütün bunlar Osmanlı'nın Batılının deyimi ile “Hasta Adam” olduğu döneme rastlıyordu ki, gayet mânidardır!

Şimdi acaba bütün bunlardan kurtulmanın yolu ve çaresi nedir? Bizler yeniden dünya siyaset ve idaresinde

nasıl söz sahibi olacak, nasıl sözü geçen bir millet olma konumuna yükseleceğiz denecek olursa; konuyla alâkalı bir âyetin mealinden hareketle, bir-iki hususu arz edebilirim. Allah (celle celâluhu), Enfâl sûresinde, Hz. Muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) hitaben buyuruyorlar ki: *“Sen onların içinde bulunduğun sürece Allah onlara azap edecek değildir ve onlar istiğfar ederken de Allah onlara azap edecek değildir.”*¹⁵ Burada dikkati çeken ve azaba mâni olan iki ayrı nokta nazara verilmekte:

Birincisi, Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) maddî-mânevî mevcudiyeti. Nitekim Allah Resûlü'nün bedeni ve cismaniyeti ile aralarında bulunduğu sahabe-i kiram zamanında Allah bu vaadini gerçekleştirmişti. Yani Hz. Nuh, Lut, Salih ve diğer peygamberlerin cematlerinin başlarına gelen semavî ve arzî belâlar, Devr-i Saadet'te ümmet-i Muhammed'in başına gelmemiştir.

Şimdi Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) maddî hüviyetiyle aramızda yok. O da bedeni itibarıyla her fâni gibi ebedî âlemde bulunuyor. Ancak bizler, O'nu kalblerimizde, gönüllerimizde daima canlı ve taze tutarak, bu boşluğu kapatabilme mazhariyetine haiz bulunuyoruz. Dolayısıyla O'nun aramızda mânevî mevcudiyeti ile, âyetin ifade ettiği azap edilmeme hükmünden istifade edebiliriz.

¹⁵ Enfâl sûresi, 8/33.

İkincisi, istiğfar ve ona devam.. evet, başta Nebiler Serveri olmak üzere, 14 asırdan bu yana gelen, sözleri, tavır ve davranışları ile bizlere rehber olan büyüklerimiz –belki de hiç günahları olmamasına rağmen– hep istiğfara devam etmişlerdir. Meselâ, Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), farklı rivayetlere göre günde 70¹⁶ veya 100¹⁷ defa istiğfar buyurmuşlardır. O’nu örnek alan ashab-ı kiram da işledikleri veya işledik zannettikleri bir günahtan dolayı hemen Allah’a istiğfar ile teveccüh ediyor ve günahı telafi yollarını araştırıyorlardı. Ve tabii arkadan gelenler de...

Görüldüğü gibi, Allah’ın, azap etmemeye sebep gösterdiği istiğfar, bütün canlılığı ile bizden öncekilerin hayatlarında yaşanıyor ve ona tahassun ediliyordu.

Şimdi düşünüyorum, bizler âlem-i İslâm olarak, başta söylediğim gibi 17. yüzyılın başından bu yana, belli bir ölçüde İslâmî hayattan tedricen uzaklaştık.. uzaklaştık ve günahlar içine girdik.. öyleki hep dünyevî hayata özendik, Kur’ân’dan, Resûlullah’tan, onların emirlerinden kopuk bir hayat yaşadık... Bununla beraber, bütün bu yaptıklarımızın günah olduğunun da farkına varamadık ve istiğfar edemedik. Bu itibarla da Âdil olan Cenâb-ı Hak, bizlerin başına türlü türlü belâ ve musibetleri hem de sağanak sağanak gönderiverdi.

¹⁶ Buhârî, *daavât* 3; Tirmizî, *tefsîru sûre* (47) 1; Ebû Dâvûd, *vitr* 26.

¹⁷ Müslim, *zikir* 41; Tirmizî, *tefsîru sûre* (47) 1; İbn Mâce, *edeb* 57.

Şimdi bu çerçevede, bu musibetlerden sıyrılma düşünülüyor ise, yapılacak şey, istiğfarı bütün yönleriyle hayatımıza hâkim kılmak.. Allah Resûlü'nün sevgisini gönüllerimize nakşetmek.. hataları çarçabuk idrak edip, onlardan kurtuluş çareleri aramak ve o çarelere başvurmak.. evet işte böyle davranınca –inşâallah– bu millet yeniden madde ve mânâ planında dirilecek ve eski muhteşem dönemlerini tekrar ihraz edecektir..!

Din Ekseni Etrafında

Cevşen

Soru: Cevşen hakkında Müslümanlar arasında farklı görüşler var. Bazıları onu baş tacı yaparken, bazıları da ona karşı olabildiğine ilgisiz, hatta ondan habersiz. Bu sebeple, bizleri Cevşen hakkında aydınlatır mısınız?

Cevşen ile ilgili pek çok düşünce ve görüş ortaya atılmıştır. Daha çok Şiî kaynaklardan gelmiş olması, Ehl-i Sünnet'in Cevşen'e karşı soğuk davranmasına sebep olmuştur. Ancak bizim Cevşen ile ilgili mülâhazamız biraz hususiyet arz etmektedir. Onun için de başkalarına ait görüşlerin naklinden daha çok, biz burada kendi mülâhazalarımızı aktarmak istiyoruz:

1. *Cevşen hâlisâne yapılmış bir duadır.* Onun hangi cümle ve kelimesi ele alınırsa alınsın, damla damla ihlâs ve samimiyet yüklü dua takattur eder. Durum böyle olunca, Cevşen kime izafe edilirse edilsin, özdeki bu hususiyete tesir etmemeli. Burada, “Bir sözün Efendimiz’e izafesiyle bir başkasına izafesi arasında fark yoktur.” demek istemiyoruz elbette. Demek istediğimiz şudur: Cevşen’in asgarî vasfı onun bir dua olmasıdır. Başka hiçbir özelliği bulunmasa, sadece onun bu özelliği bile, Cevşen’e bir değer ve kıymet atfetmek için yeterli bir sebeptir. Hâlbuki onun daha nice özellikleri vardır ki, diğer maddelerde bazılarını işaret edilecektir. Öyleyse, sadece senedine ait şaibeden dolayı Cevşen’i tenkit pek haklı bir davranış olmasa gerek.

2. *Efendimiz’e ait sözlerin bütün beşer sözlerine bir rûçhaniyet ve üstünlüğü vardır.* O’na ait beyan ve sözleri seçip tanımada maharet kazanmışlara gizli kalmayacak bir gerçektir ki, Cevşen baştan sona peygamberane ifadelerle bezeli bir edaya sahiptir. Bu sebeple de duada O’na ait malzemeleri kullanmak hem önemli hem de kabule daha yakındır. Fakat yine de bu bir tercih meselesidir. Yoksa insan namazın dışındaki duaları hangi dille yaparsa yapsın bu durum duanın aslına tesir etmez; zira Cenâb-ı Hak bütün dilleri bilir ve duaya icabette sadece duanın samimî ve gönülden olmasını esas alır. Zaten dillerin ve renklerin ayrı ayrı oluşu O’nun kudretine işaret eden âyetlerden değil mi?

3. Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi Sünnî kaynaklar Cevşen'e yer vermezler. Sadece Hâkim'in Müstedrek'inde Cevşen'den birkaç fıkrayı görebiliriz.¹⁸ Onun dışındaki eserlerde ben şimdiye kadar, Cevşen'e ait ibare ve ifadelerin birkaçının bile nakledildiğini görmedim. Ancak bu, tamamen senede ait bir hususiyete dayanılarak alınmış müşterek tavrın tezahüründen başka bir şey değildir ve Cevşen'in değerine menfi yönde etki edecek bir ağırlığı da yoktur. Nitekim Buhârî ve Müslim'in rivayet ettiği pek çok hadis var ki, aynı hadisler çok küçük farklarla, hatta bazen aynı şekliyle Küleynî'nin el-Kâfî'sinde yer almaktadır. Ne var ki Ehl-i Sünnet âlimleri Küleynî'den tek bir nakilde dahi bulunmamışlardır. Hâlbuki onda yer alan hadisler, Buhârî ve Müslim'de de yer aldıklarına göre hem senet hem de lafız itibarıyla cerhi söz konusu olmayan hadislerdir. Ancak, el-Kâfî'de yer alan hadisleri daha çok Şîî imamlar nakletmişler ve bu sebeple de Sünnîlerce, o hadisler daha işin başında endişeyle karşılanmışlardır.

Cevşen için de aynı durum söz konusu olmuştur. Eğer Cevşen Şîî imamlar yoluyla nakledilmemiş olsaydı, öyle zannediyorum ki, bütün Sünnîlerce kabul görecektir ve baş tacı edilecekti. Fakat Cevşen, senet yönüyle bir tali'sizliğe uğradığı için, bunca insan sırf bu yüzden onun nurlu, feyizli ve bereketli ikliminden mahrum kalmıştır.

¹⁸ el-Hâkim, *el-Müstedrek* 1/729.

Şu anda böyle bir tali'sizliği önleyecek güçte de değiliz. Asırların birikimiyle vücut bulmuş böyle bir kanaati bertaraf etmek imkânsız olmasa bile çok zordur.

4. *Bazen hadis kriterleri ölçü olmayabilir.* Ehlullahın Efendimiz'den keşfen hadis alması hiç de az vâki olmuş hâdiselerden değildir. İmam Rabbanî mealen der ki: “Ben, İbn Mesud’dan, Muavvizeteyn’in Kur’ân’dan olmadığına dair rivayetini görünce, bu sûreleri farz namazlarımda da okumamaya başladım. Ne zaman ki, Efendimiz'den onların Kur’ân’dan olduğuna dair ihtar aldım, ancak o zaman bu sûreleri farz namazlarımda da okumaya başladım.”

Bazılarının bizim Kunut duası olarak okuduklarımızı, Kur’ân’dan kabul etmesi de, yukarıda işaret etmek istediğimiz hususa ayrı bir delil kabul edilebilir. Ve yine İmam Rabbanî’den bir misal.. diyor ki: “Ben bazı hususlarda İmam Şafî’yi taklit ediyordum. Ancak bana İmam Ebû Hanife’nin peygamberlik mesleğini temsil ettiği ih-sas edildi. Ben de Ebû Hanife’ye iktida ettim...”¹⁹

Bu durum da elbet belli kriter ve ölçü gerektirir. Yoksa önüne gelen herkes keşfen bir şeyler aldığını söyler ve ortalık bir sürü uydurma keşiflerle dolar. Ama bazı büyük zatlara bu kategoriye dahil etmek çok büyük yanılgı olur. Onlar “Keşfen aldık!” dediklerini mutlaka öyle almışlardır ve dedikleri de kat’iyen doğrudur. Ne var ki, bunları

¹⁹ İmam Rabbânî, *el-Mektubat* 1/305 (282.Mektup).

belli hadis kriterleri içinde tahlil etmek imkânsızdır. Onun için de hadisçiler bu türlü ifadelere iltifat etmemişlerdir. Ama onların iltifat etmemesi bu ifadelerin doğru olmadığı mânâsına da gelmez.

Bütün bu söylediklerimiz Cevşen için de aynen geçerlidir. Onun için biz kesinlikle diyoruz ki, Cevşen mânâsı itibarıyla Efendimiz'e ilham veya vahiy yoluyla gelmiştir. Daha sonra da ehlullahtan birisi bu Cevşen'i keşif yoluyla Efendimiz'den almış ve Cevşen bize kadar öyle ulaşmıştır.

Bu hususlara şunu da ilave etmek faydalı olur kanaatindeyim. İmam Gazzâlî gibi bir allâme, Gümüşhanevî gibi bir büyük veli ve Bediüzzaman gibi bir sahibkırân, Cevşen'i kabullenip onu vird edinmişlerdir. Hatta İmam Gazzâlî ona bir şerh yazmıştır. Cevşen'in me'hazindeki kuvvet ve kudsiyete ait başka hiçbir delil ve burhan olmasa, sadece isimlerini verdiğimiz büyüklerin bu kabul lenişleri ve yüzbinlerce insanın Cevşen'e gönülden bağlanıp değer atfetmeleri, Cevşen hakkında en azından ihtiyatlı konuşmaya yetecek güç ve kuvvette delillerdir. Sadece senedine ait bir boşluktan dolayı Cevşen'e dil uzatmak en ılımlı ifadeyle bir haksızlıktır.

Günahlardan Çıkış Yolları

Soru: Günah ve bu günahlara karşı yaptığımız tevbelerde nelere dikkat etmeliyiz?

Günahlar karşısında en büyük tahassüngâhımız (sığınma yeri) olan tevbe mevzuunda, şu hususlara dikkat etmek kalbî ve ruhî hayatımız için çok ehemmiyetlidir:

1. Günah karşısındaki tepki

Bu, insanın o andaki ruhî durumu ile yakından alâkalıdır. Öyle an olur ki, işlediğiniz bir günah karşısında başınızı yere koyar, feryâd u figân eder, dua dua yalvarır, günahınızın affını dilersiniz. Öyle an da olur ki, ne ağlamalarınız ne âh u vâhlarınız sizi tatmin eder ne de feryatlarınız içinizdeki yangını söndürür. Ama ümit edilir ki, içinizde sizi sürekli rahatsız eden bu hüznün, tevbe adına, Allah katında daha makbul ve daha geçerli olur...

Çarşı-pazardan geçerken, istemeden gözünüz ağyâra kaydığında, şayet sizde şöyle düşünceler hâsıl oluyorsa: “Ah! Ben ne yaptım! Vücudumun bütün zerrelere adince, her an Allah’a müteveccih olmam gerekirken, bakışlarım ağyâra kaydı ve günah işledim. Hâlbuki gözlerimi kapayabilirdim. Yolumun uzaması pahasına daha selâmetli ve emin bir yolu tercih edebilirdim vs.” ve hemen oralarda bir namazgâh bulup başınızı secdeye koyarak âh u vâh edip inleyebiliyorsanız veyahut içinizi kaplayan hüznle dünya size dar geliyorsa, hakikî tevbe-yi yakalamışsınız demektir. Evet, tevbe, aslında, bir nedamet, pişmanlık ve bir iç yangınıdır.

Bu itibarla da, önemli olan, günahlarla beraber olmayı yılan ve çiyenlerle beraber olma kabul etmektir. Mü'minin günaha bakışı budur ve bu olmalıdır. Aksi takdirde günahın âkıbetinden ve neticesinden şüphesi var demektir.

Her günahın, bir iç nedametle kalbin ritimlerinin ve damarlardaki kanın cereyan ve cvelanının değişmesi şeklinde bir mukabele görmesi çok önemlidir.

2. Günahın kısa ömürlü olması

Bir yerde sürçüp günah işlediğiniz ve günah atmosferine kaydıңызda, hiç vakit kaybetmeden kalkıp tevbe ve istiğfar ile arınmalısınız. Arınmalı ve kesinlikle bunu tehir etmemelisiniz. Çünkü bir saat sonra sırtınızdaki bu

Kafdağı'ndan daha ağır yükle, Rabbinizin huzuruna gitmeyeceğinize dair elinizde bir senet yoktur. Nezih ruhlar, işledikleri günahlardan temizlenmedikten sonra, rahat edemez ve onların gözlerine uyku girmez...

Günaha bir saniye bile ömür bağışlamak, şahsın kendi aleyhindedir. Ve bundan daha önemlisi de, Allah'a karşı yapılan bir saygısızlığa karşı, saygılı olmak demektir. Hiçbir günahın bir saniye bile yaşamaya hakkı yoktur. Zira o, tevbe ile çabucak silinmezse, kalbi ısırın zehirli bir yılan hâline gelir. Ve bir defa lekelenince de kalb artık yeni lekeler açılır. Böylece insan fasit bir daire içine düşer. Her günah yeni bir günahı doğurur ve nihayet *بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ "Hayır hayır, onların kalbi pas bağladı."*²⁰ sırrı zuhur eder.

Bundan dolayıdır ki, insanlardaki duygu ve düşüncüyü daima bu zemine çekip, onlara bu hakikatleri anlatmak ve onları günahlar karşısında hüşyar ve uyanık hâle getirmeye çalışmak çok önemlidir. Hatta gücünüz yeterse veya bir kuvve-i kudsiye-i vilâyetiniz varsa, günahın çirkin yüzünü onlara göstermelisiniz, göstermeli ve onları o günahlardan vazgeçirmelisiniz.

Evet, kalbi hüşyar ve uyanık, ruhu duyarlı insanlar âdeta her günahın, beraberinde getirmiş olduğu bir iğrenç kokuyu duyar gibi olurlar.

²⁰ Muttaffîn sûresi, 83/14.

3. *Günahı kerih görmek*

Günaha karşı yapacağımız tevbelerde, en önemli unsurlardan biri de günahı kerih görmektir. Kerih görülemeyen bir günahı, yılanı çiyandan kaçır gibi kaçma azmi görülemez. Kaçamayınca da bir daha o günahı işlememe azmi ve cehdi ile tevbe etmek mümkün olmaz. Meselâ, nasıl ki, elinizde çok nadide bir kristal vazoz bulunsa ve siz onu düşürüp kırsanız, ellerinizi dizlerinize vurur, âh u vâh eder ve teessür duyarsınız. Aynen öyle de; işlediğiniz her günahla, elinizdeki hayat fanusunuz kirleniyor, kırılıyor demektir. O hâlde en az maddî bir kristalin kırılması karşısında duyduğunuz teessür kadar, işlediğiniz günah karşısında da teessür duymanız ictiza eder. Aksi hâlde günahı hafife alıyor ve önemsemiyorsunuz demektir.

4. *Günah-tevbe dengesi*

Her günah, kendi derinliği, çirkefliliği, iğrençliği nisbetinde bir tevbe ister. Zira her günah zift dolu bir kuyuya düşmek gibidir. Böyle bir kuyuya düşmek çok kolaydır ama çıkmak büyük bir gayret ister.

5. *Günahı günah olarak bilmek*

İçimizden, günahın hükmüne itiraz adına geçen her düşünce, en az o günahı irtikâp etmek kadar günahıdır. Meselâ, zina yapan bir insanın, zaman zaman içinden: “Allah bu zinayı niçin yasak etti? Ne güzel istifade

ediyorduk!” diye geçirmesi veyahut haram-helâl demeden yemeye içmeye alışmış bir insanın, “Keşke kul hakkı diye bir şey olmasaydı ne güzel olurdu!” şeklinde düşünmesi günahı irtikâp etmekten daha büyük günahlardır.

O hâlde günahlara karşı tavır almalı ve kendimizi şöyle şartlandırmalıyız: “Ey günah, boşuna yorulma, kapılar sürmelidir; içeri giremezsin!”

Bu mevzuda Bediüzzaman Hazretleri’nin şu teşbihi çok mânidardır: “İhlâsı kıracak esbabdan yılandan, akrepten çekindiğiniz gibi çekininiz.”²¹ der. Burada yılan ve akrep tabirinin yerine aslan veya kaplan tabirlerinin kullanılmaması dikkat çekicidir. Zira aslan ve kaplan yiğitçe ve mertçe saldırır. Daha gelmeden onu hisseder ve ona göre tedbirinizi alabilirsiniz. Fakat akrep, yılan ve çiyân öyle değildir. Onların ne zaman ve nereden saldıracakları belli olmaz. İşte günah da böyle akrep ve yılan gibi kalleştir.

Hâsılı, günahlara karşı daima teyakkuzda bulunmak mü’minin şiarı olmalıdır. Unutmayalım: *Günahlara karşı teyakkuz, Allah’a karşı vefalı olmak demektir.*

Günahı günah olarak bilme meselesine **أَذْنَبَ عَبْدِي ذَنْبًا** hadisi²² zaviyesinden de bakabiliriz. Yani kulun tekrar tekrar günah işleyip Allah’ın da her seferinde affetmesini

²¹ Bediüzzaman, *Lem’alar* s.200 (Yirmi Birinci Lem’a).

²² Buhârî, *tevhid* 35; Müslim, *tevbe* 29.

ifade eden hadisi. Şöyle ki: Zenb ve zeneb ikisi de aynı kökten gelir. Zenb, günah; zeneb ise kuyruk demektir. Buna göre: “Günah işledim Rabbim.” diyen kul: “Ey Rabbim, ben yine bir kuyruk taktım. Şu hâlimle Sen bana ister kuyruklu bir tilki, ister insanları sokan bir akrep, istersen de kuyruğu kendinden bir yılan nazarıyla bak! İşte ben oyum.” Yani kul, günahını itirafla, kendisine bahşedilen insanî seviye, insanî makâmâtı âdetâ tezyif ve tahkir edip bir kenara attığını, iradesiyle hayvanlığı benimsediğini ve o seviyeye düştüğünü itiraf ediyor.

Günah işlediği hâlde onu sezemeyene gelince, o zaten ²³ **أُولَٰئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ** tokatını yemiş ve hayvandan da aşağı bir dereceye düşmüştür. Nitekim geçmiş yıllarda Avrupa’da gençler arasında yapılan bir anketin sonuçları, bu hükme güzel bir misal teşkil eder ki, o anketin neticesinde, Avrupa gençliğine ait tespit edilen özellikler, serseri bir sokak köpeğinin özellikleriyle aynı çıkmıştı. Zira hakikatten başka her yol, hakikatten başka neticelere götürür...

²³ A'râf sûresi, 7/179.

Mus'ab b. Umeyr

Soru: Mus'ab b. Umeyr'i Mus'ab b. Umeyr yapan özellikler nelerdir?

Mus'ab b. Umeyr ashab-ı kiramın en büyüğü değildi. Ancak hayat-ı seniyyeleri itibarıyla en büyük sahabilere denk bir misyon eda ettiğinde de şüphe yok. Bu konuda, öncelikle bir kere daha şu tespiti hatırlamada yarar var: Allah belirli dönemler itibarıyla, İslâm'a öyle insanlar lütfetmiştir ki, bunların çoğunun eşi menendi yoktur. Eğer onlar, bugün veya bir başka dönemde yaşasaydılar, eda ettikleri misyonları aynı enginlikle eda edemezlerdi. İşte Mus'ab b. Umeyr, bu ölçü içinde tarihî misyonu olan, Hz. Hamza, Hz. Abdullah b. Cahş... gibilerinden hiç de geri olmayan çok büyük bir sahabyıdır..

Evet o, Hz. Hamza, Abdullah b. Cahş gibi sahabilerin yanında, âbideleşen, kahramanlık misali olan

insan-üstü insanlardandı. Sadece onlar mı? Elbette hayır. O, kıyamete kadar arkasından gelecek olan dava erlerinin âbideleşeceği temelleri de belirlemiş ve bu yönüyle de duygu, düşünce ve sinelerimizde sonsuzluğa ermiş babayiğitlerdendir. Onun için böylelerini değerlendiren, onların tarihî misyonlarını hiç ama hiç unutmamak lâzım.

Mus'ab b. Umeyr, gözlerinin içine günah girmemiş, cahiliye çarpıklıklarını tanımamış birisidir. Yani harâmın Mekke sokaklarında ve Harem'in etrafında, metafin içinde kol gezdiği bir dönemde bile o, hiç harama bulaşmadan, İnsanlığın İftihar Tablosu'nun "cazibe-i kudsiyesi"ne kapılmış ve bir pervane gibi o ateşin etrafında dönmeye başlamıştı. Bununla beraber onu bekleyen birçok meşakkat, sıkıntı, ızdırıp ve çile vardı.

Evet o, bir taraftan Mekke'nin en çileli, sıkıntılı dönemlerini yaşarken, öte taraftan annesinin tehditlerine hiç mi hiç kulak asmıyor ve hep Hz. Muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) yakınlığını korumaya çalışıyordu. İşte bu yakınlık onu "ahlâk-ı âliye" ile ahlâklanmaya yükseltti ve zirve insan yaptı. Zira Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), onu her şey olabilecek bir balmumu seviyesinde iken ele almış, kendi kalıbına koyarak istediği gibi şekillendirmişti.

Mus'ab b. Umeyr, “Medenîlere galebe ikna iledir...”²⁴ düsturunu kullanarak Kur'ân'ın elmas düsturunu anlatma işinin tam eriydi. Evet, hikmet ve kuvvet muvazenesinin bulunmadığı, kaba kuvvetin hükümferma olduğu, ifade hürriyetinin yok sayıldığı bir yerde, teknik davranarak, tebliğ ve irşad işini tam anlamıyla yerine getirebilecek bir er. Tabir caizse o, âdeta bu işe göre programlanmıştı. Birdenbire tansiyonu yükselen, hissiyatına mağlup düşen, bağırıp çağırmaya başlayan, iş sarpa sarınca “Ben artık yokum!” diyerek çekip giden asabî bir tip değildi. Tam aksine, yüzüne tükürük atıldığı yerde bile tavrını değiştirmeden en öfkeli insanların tansiyonlarını aşağı çekmesini bilen, sağlam iradeli biriydi. Yani tam bir denge, düşünce ve irade insanıydı.

Bir dönemde Mekke'de ailesinin güzide bir çocuğu olarak depdebe içinde yaşama imkânına rağmen, o bunların hepsini bir çırpıda terk etmiş ve Nebiler Serveri'nin çileli yolunu hem de iradî olarak seçmişti. Demek ki onun en önemli vasfı, böyle bir iradeye sahip oluşuydu. Ağzına içki koymayan, kadınlara karşı zaaf göstermeyen, annesinin tüm menfi tavırlarına rağmen onu kırmadan, rencide etmeden idare etmesini bilen ve hep Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile münasebetini kavi, sıcak ve canlı tutan biri.

²⁴ Bediüzzaman, *Tarihçe-i hayat* s.64 (İlk Hayatı).

Görüldüğü gibi bunların hepsi irade isteyen davranışlar olmasına karşılık, o bunları başarmıştı. İşte Kâinatın Fahri (sallallâhu aleyhi ve sellem) insanlara yükleyeceği misyonları itibarıyla çok iyi seçme ve değerlendirmesi yönüyle –ki Allah Resûlü’nün bu özelliği bize “Muhammedün Resûlullah” dedirtir– tebliğ ve irşad vazifesiyle başkasını değil, onu seçip Medine’ye göndermişti. Hz. Ebû Bekir’e, Hz. Ömer’e, Hz. Ali’ye rağmen Mus’ab b. Umeyr.. ve o, Medine’de hiç mi hiç panik yaşamadan, sergilediği ciddî tavırla gönüllere itminan salmış, Üseyd b. Hudayr, Sa’d b. Muaz, Sa’d b. Ubade gibi devâsâ kametlerin İslâm’la şereflenmelerine vesile olmuştu.²⁵

Evet, o, eşyanın perde arkasına gözlerini açmış, ölümlü gülerek karşılamaya hazır tam bir dava eriydi. Zaten hayatını da hep bu çizgide sürdürdü, bu çizgide noktalandı. O Uhud’da şehit olunca bedenini örtecek kefen bulunamamıştı.. bulunamamıştı da avret mahalli, üzerindeki peştemalle örtülmüş, sair yerlerine “izhır otu” kapatılarak gömülmüştü.²⁶

İşte bu ruh hâleti içinde yaşayan Mus’ab b. Umeyr, Allah Resûlü’nün önünde savaşırken bir kolu koparılınca, öbür kolunu, o da budanınca hiç diriğ etmeden kinle,

²⁵ et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebir* 20/362-363; İbn Hişâm, *es-Sîratü’n-nebeviyye*, 2/281-285.

²⁶ Buhârî, *megâzî* 17; Tirmizî, *menâkıb* 53.

nefretle kalkan kılıçlara boynunu uzatmıştı.²⁷ Görüldüğü gibi o hep irade yörüngeli, meşîet-i ilâhiyeye râm olan bir hayat yaşamıştı. “Allah bana bu iradeyi verditse, ben de hayatım boyunca onun kavgasını vermeliyim.” şuuru içinde dolu dolu yaşanan bir hayat.

Hâsılı, Mus’ab, çetin olma, zor olma ve aşılamayan tepe mânâsına gelen ismiyle, önüne çıkan her engeli Allah’ın inayetiyle aşmış ve rahmet-i Rahmân’a kavuşmuş, çoklarının her zaman hayal hanesini dolduran şehadet ile hayatını noktalamıştı.

²⁷ İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ* 3/121; İbn Asâkir, *Târîhu Dimâşk* 60/347.

Farklı Zaviyeden Bir Hadisin İzahı

Soru: “Sizden biriniz bir münker gördüğünüzde eliyle, gücü yetmezse diliyle, ona da muktedir olamazsa kalbiyle tavrını belli etsin. Bu sonuncusu imanın en zayıf mertebesidir.”²⁸ hadis-i şerifini nasıl anlamalıyız?

Bu hadis, Buhârî, Müslim ve daha başka kitaplarda da var. Yani herhangi biriniz, dinin çirkin saydığı bir münkeri gördüğü zaman, onu eliyle defediversin. Şayet eliyle bu işi yapmaya muktedir değilse, yani fiilen müdahale edemiyorsa, kavî-i leyyin, cîdâl-i hasene, mücahede-i hasene ve vaaz u nasihatle, yani diliyle defediversin... Diliyle defetmeye de imkân ve vasat müsait değilse, kalbiyle buğzetsin ki, imanın en zayıf mertebesi de budur.

²⁸ Müslim, îmân 78; Tirmizî, fiten 11; Ebû Dâvûd, salât 239.

Düşünün ki, içtimaî hayatımızı kemiren bir mikrop var.. cemiyeti kemire kemire dize getirecek bir mikrop. Zina, uyuşturucu, tefecilik, ihtikâr gibi bir şey... Millet düşmanları, şer şebekeleri bu hastalıkları ihtimamla yaşıyorlar; ve siz de, cemiyetin sarsılıp dize geleceğini yakînen görüyor ve biliyorsunuz. O zaman, fert olarak elle müdahale söz konusu olamayacağından, sorumluluk şuuruna sahip bir şahsın üzerine düşen vazife, bunları diliyle defetmektir, yani mev'ize-i hasene ile, tefeciliğin içtimâî hayatı kemiren bir mikrop olduğunu, zinanın bir kanser, bir kangren olduğunu anlatma ve onlardan fertleri tiksindirme, nefret ettirme, ürkütme ve vazgeçirmektir. Tabîî tatlılıkla, kavli leyyinle, Kur'ân'ın ruhuna uygun tebliğ metoduyla....

Evet, Müslümanlığın hâkim olduğu bir dönemde, idareciler bu durumlarda müdahale eder, asker ve emniyet devreye girer ve o münkerin içtimaî hayatımızda gelişmesine meydan vermeyebilirlerdi. Bütün bunlar, elle müdahale ve elle menetmenin şekilleridir. Günümüzde münkerâta bu seviyede müdahale edilemediği gibi, iyi ve güzel de gerektiği ölçüde teşvik görmemektedir. Bugün, çarşıda içki içen birisine elle müdahale edip “Yapma!” deseler, o da mukabelede bulunacak ve sana bir tokat aşkedecektir. Demek ki, elle müdahalenin bir dönemi, bir devresi var.

Bir de bu işin, dille yapılması şekli var. Sen elinle müdahale edemiyorsun. Devlet de bu işi, bir mükellefiyet ve vazife olarak üzerine almamış.. yani, devlet “emr-i bi'l-mâruf ve nehy-i ani'l-münker” yapmıyor, Allah'ın emrini emretmiyor, Allah'ın yasak ettiği şeylerin de önüne geçmiyor, üstelik içtimaî hayatı kemiren hastalıkların hepsine bir bakıma vize veriyorsa.. meselâ, bir kanun ve bir sistem altında zina icra ediliyor, içki içiliyor, hatta tefecilik yapılıyor.. ve sen de, bu münkerât yapılırken, elinle müdahale edemiyorsan, o zaman sana düşen vazife, bunları dilinle defetmektir.

Çok şükür, Türkiye’de bu mevzuda bir sıkıntı yok denebilir. Bugün bunları rahatlıkla konuşup anlatabiliyoruz. Fakat bunların dahi anlatılmadığı dönemler ve memleketler olabilir. Bu, İslâm âleminde de, onun dışında da olabilir. O zaman yapılacak şey, o kötülüğü irtikâp eden kimselerle, irşad ve tebliğ gibi hususların dışında münasebet kurmama ve vazife olarak da en azından kalbde onlara karşı bir burukluğun hissedilmesidir. Bu da yapılması gerekli olan şeylerin en aşağı derecesidir. Aksine, münkeratı irtikâp eden bir insanın yanında bulunulur ve –Allah muhafaza buyursun!– onun seyyiatı hoş görülürse, bu bir sukût sayılır. Meselâ, birisi zinadan kendini alamıyor ve o bu menhiyatı irtikâp edip dururken onun yaptıkları hoş görülüyorsa, bu bir sukûttur ve bu durum azab-ı ilâhînin umumî olarak gelmesine de vesile olabilir.

Burada, bir hususa daha dikkatinizi istirham edeceğim. Bir cemiyet büyük günah işleyebilir, o cemiyette büyük ahlâksızlıklar irtikâp edilebilir; ama o cemiyet içinde o ahlâksızlıkları def ve ref edecek, faal, cevval, dinamik bir kolektif şuur var ise bir paratoner sayılan bu düşünce ve aksiyon sayesinde, gelen musibetler savulmuş ve dolayısıyla da, o cemiyet kurtulmuş olur. Topyekün bir cemiyette fenalıklara karşı dinamik böyle bir kolektif şuur yoksa ve ahlâksızlığın önünü alma mevzuunda, yangına karşı itfaiyeci gibi savaşıacak tulumbacılar bulunmuyorsa, belâ ve musibetler herhangi bir yere takılmadan gelebilirler.

Onun içindir ki, bir mü'min, münkerâtın açıktan açığa işlendiği bir topluluk içinde, bu işi yapanlarla, şahıslardan ötürü münasebet kurup anlaşılamaz. Vâkıa, mü'min olarak, herkesle belli seviyede münasebet kurabilir.. hatta ahlâksızlık yapan kişi ile de, İslâm'ın güzelliklerini kendisine intikal ettirme niyetiyle alâkalanıp, onu, içinde bulunduğu çirkeften kurtarmaya çalışabilir, ama bunlar sırf Allah için olmalıdır. İşte böyle bir niyete bağlı kalarak, bizim o kötü kimse ile temasımız dahi ibadet olur.

Binaenaleyh, imanın en zayıfı, menhiyatı irtikâp eden insanlara karşı kalben buğz duymaktır. Evet, Allah'ı sevmeyenlere, Allah'ın kâinattaki nizamını tahkir edenlere karşı buğz edeceğiz; fakat bu buğz, İslâm adına karşı tarafa sunulacak teklif ve mesajların hüsnükabul görmesi esasına göre ayarlanmalıdır. Efendimiz (sallallâhu

aleyhi ve sellem) buyuruyorlar ki: “Ben farzları yapmakla emrolunduğum gibi insanları idare etmekle de emrolundum.”²⁹ Yani, Allah bana farzları emrettiği gibi, insanları idare etmek, evirip çevirip siyaset-i meşrûa ve idare-i meşrûa içinde, biçimine koymakla da emrolundum.

Evet, huşûnetle değil, işmi’zâzla değil, tatlılık göstererek ona bir şeyler verilmelidir. İçi nur dolu enjektörü, onun vücuduna zerk edebilmek için, iyilik yaparak, kendisini salmasını temin ederek ona yaklaşılmalıdır ki, teklif ve düşüncelerimiz reaksiyon görmesin. Onun için Cenâb-ı Hak, Hz. Musa ve Hz. Harun’a (aleyhisselâm): “*Firavun’a tatlı, içini okşayıcı sözleri gidin söyleyin!*”³⁰ diye ferman ediyordu. Firavunla münasebet kuracak ve yüzünü ekşitmeden hakkı ve hakikati ona anlatacaksın.. anlatacaksın ki, anlatmanın bir mânâsı olsun ve bu uğurda gösterilen gayretler de boşa gitmesin...

Hâsılı, görüştüklerinle Allah için görüşecek, Allah için konuşacak; Allah’ı ve O’nun emirlerini anlatma yolunda her şeye katlanacak, her şeyi göğüsleyeceksin; ama yine sırf O’nun için yerinde buğzetmesini de bileceksin...

²⁹ ed-Deylemî, *el-Müsne'd* 1/176; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 1/421.

³⁰ Tâhâ sûresi, 20/44.

Kudsîler ve Sohbet

Soru: “Kudsîlerin hizmetlerinde ve hayatlarında sohbetlerin önemli bir yeri vardır.” sözünü izah eder misiniz?

Evvelâ, Allah’ın bizleri kudsîlerden kılmasını, sonra yaptığımız şeylerin kudsîlerin yaptığı şeylerden olmasını dileriz. Bunlar, O’nun ayrı ayrı lütfedeceği hususlardır. Evet, acimizi, fakrımızı şefaâtçi yapıp bunları O’nun engin rahmetinden talep etmeliyiz. Yani, hizmetin neticesini bekleyeceksek, ilim ve iktidarımızla değil, ihtiyacımızla bekleyeceğiz. Rabbimiz acimize, zaafımıza merhamet buyurup bizi, göz açıp kapayıncaya kadar nefsimizle baş başa bırakmasın!.

Bilindiği gibi Seyyidina Hz. Mesih, Efendimiz’i (salallâhu aleyhi ve sellem) ve cemaatini “kudsîler” sözüyle

müjdelemiştir.³¹ Kudsîler; mukaddesler, yani dünyanın isine pasına, kirine küdûretine girmemiş ve eteklerine “belva-i âmm” nev’inden dahi olsa pislik bulaşmamış ve tabiî dünya karşısında hiçbir zaman yenik düşmemiş insanlar demektir.

Bu, onların hata ve günah işlemeyecekleri şeklinde anlaşılmamalıdır. Hata ve günah Seyyidina Hz. Âdem’le beraber doğmuş ve âdeta onunla tev’em (ikiz) gibidir. İşte insanoğlu da, atasıyla beraber doğan bu hatayı tevarüs etmiş, o gün-bugün de bu beraberliği sürdürmektedir. Daha doğrusu bu, Allah’ın bir kanunudur ve onu aşmamız da mümkün değildir. Bundan dolayıdır ki Allah Resûlü: **كُلُّ بَنِي آدَمَ خَطَّاءٌ** der³² ve bu meseleyi hatırlatır. Evet, *herkes hata işler*; ama önemli olan, hatanın nasıl giderilip, nasıl aşılabacağı hususudur. Buna da O **وَحَيْرٌ** **الْخَطَّائِينَ التَّوَّابُونَ** sözüyle işaret buyurur. Yani **“Hata edenlerin en hayırlısı, hata ettikten sonra hemen tevbe ile onu silmeye çalışandır.”**³³

Bu açıdan biz “mukaddes”, “pak”, “nezih” sözleriyle hiç günah işlememişi kasdetmiyoruz; bu sözlerle biz, hayatlarını Cenâb-ı Hakk’ın rızasını tahsile vakfetmiş, adamış; düştüğünde doğrulmasını bilen, uzaklaştığında

³¹ İbn Kesîr, *el-Bidâye* 6/179; el-Mâverdî, *A’lâmü’n-nübüvve* 1/199.

³² Tirmizî, *kıyâmet* 49; İbn Mâce, *zühd* 30; Dârimî, *rikak* 18.

³³ Tirmizî, *kıyâmet* 49; İbn Mâce, *zühd* 30; Dârimî, *rikak* 18.

yakınlaşma yollarını araştıran ve gözlerini açıp kapayıp rıza-i ilâhîyi arzulayanları.. ve i'lâ-yı kelimetullah adına, yani Allah'ın yüce adının dört bir yanda bayrak gibi dalgalanması uğruna lâzım gelen her şeyi yapanları ve bu yolda her fedakârlığa hazır olanları kastediyoruz.

Zaman zaman bunlar da düşebilir, bunlar da kendi çizgilerinden uzaklaşabilir, ama onları diğerlerinden ayıran özellik, istemeyerek içine düştükleri durumun içinde uzun süre kalmamalarıdır. Düşer düşmez hemen kalkıp Seyyidina Hz. Âdem gibi: رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا *“Rabbimiz, kendimize zulmettik.”*³⁴ veya Seyyidina Hz. Yunus b. Metta gibi: لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ *“Senden başka ilâh yoktur, Sen münezzehsin, şüphesiz ben haksızlık edenlerden oldum.”*³⁵ deyip, nefsin zulmünden Cenâb-ı Hakk'a sığınmalarıdır.. evet, kudsîler, her zaman Allah'ı takdis ve tenzih eder, her şeyi netice itibarıyla O'na bağlarlar. Ve böylece her hâllerinden Cenâb-ı Hakk'ın nazar-ı merhametini kendilerine celb ve cezbetmesini bilirler. Tabir-i diğerle, acz, fakr, zaaf ve ihtiyaçlarını ortaya koyarak, bazı velilerin, “Ben senden hiçbir şey istemiyorum, hâlime bak, neye muhtaç isem onu lütfeyle!” dedikleri gibi *لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ* derler.

³⁴ A'râf sûresi, 7/23.

³⁵ Enbiyâ sûresi, 21/87.

Kudsî, aynı zamanda, paklığa hırslı; gûnahtan kaçan ve gûnahtan kurtulduktan sonra da, yeniden ona dönmektense, ateşe girmeyi yeğleyen insan demektir. Şirki izâle ve yerine tevhidi ikame etme böyle birinin en yüce mefkûresi, en büyük gaye-i hayalidir. Onun için Seyyidina Hz. Mesih, yeryüzünü şirkten, şirkin levsiyatından temizleyecek olan ve ahir zamanın en güçlü cemaati bulunan Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) cemaatine “kudsîler” demiştir.

Kudsîlerin iki dönemi vardır. Biri, Efendimiz’le (sallallâhu aleyhi ve sellem) başlayan ve o döneme ait ani’l-merkez güçle değişik dönemlerde zirveleşen, devletler hâline gelen ve devletlerin mülk ve saltanatında âdeta hilâfetin şehbalı şeklinde kendini gösteren aslî tecellî ve küllî zuhuru; diğeri de, ahir zamanda yine Hz. Sâdık-u Masduk’un bişareti ve müjdesine binaen, son bir kere daha Müslümanların, olmaları gerektiği ölçüde var olmalarıdır.

Bu açıdan, Efendimiz’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) ümmetinin, “kudsîler” sözcüğüyle yâd edilmesinden, ahir zamanda bu ikinci dirilişi temsil edenler de nasiplerini almaktadırlar. Birinci durum itibarıyla kudsîler, **تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ** *“Onlar bir ümmetti, gelip geçti. Onların kazan-dıkları onlara...”*³⁶ âyetinin ifadesiyle gelmiş, vazifesini eda

³⁶ Bakara sûresi, 2/134, 141.

etmiş ve gitmişlerdir. Şimdi onlarla bizim münasebetimiz, onları hayırla yâd etmek, bizlere bıraktıkları eserleri geliştirip değerlendirmeye çalışmaktır. Bu konuda bizi daha çok alâkadar eden hususa gelince, o, bu ikinci kudsîliğin çok iyi değerlendirilmesi mevzuu olsa gerek.

Kudsîler denince akla, ahir zamanda imana ve insanlığa hizmet gibi ulvî bir mefkûreyi yeniden omuza alan ve gezdiği her yere, tıpkı Hızır'ın gezdiği yerler gibi canlılık götüren bir umumî ihya hareketinin mümessilleri gelmelidir. Şimdiye kadar çokları bu tabirleri kullandı. Meselâ, merhum Mevdudî “İslâm'da İhya Hareketleri” kitabıyla bu umumî “ba'sü ba'de'l-mevt”i anlattı, hatta Hz. Mehdi'nin hareketini de, bu ihya hareketinin önemli bir buudu olarak ifade etti.

Tabî en büyük ihya hareketleri nebilerle temsil edilmiştir. Şu âyet meali, bu hususu tasdik ve teyit eder mahiyettedir: *“Allah sizi hayata mazhar etmesi, diriltmesi, (yani bir ba'sü ba'de'l-mevt'e mazhar kılması) için O ve Peygamberi sizi çağırdığı zaman, o çağrıya icabet edin!”*³⁷ Evet çağrıya icabet edin ki, ruhta, mânâda, gönülde, vicdanda, histe, duyguda, düşüncede, mantıkta, muhakemede... hâsılı her hususta dirilesiniz. Bu açıdan denebilir ki, en çaplı ihya hareketleri peygamberlerle

³⁷ Enfâl sûresi, 8/24.

temsil edilmiştir ve onlardan sonra bu hareketi temsil edenler de kudsîlerdir.

Kudsîlerin hayatında en önemli hususa gelince, o da bir yerde oturarak, kalkarak, düşünerek, konuşarak, mev'ize ve sohbetlerde bulunarak bu arkadaşlığı derinleştirmektedir.

Geçmiş kitaplarda Hz. Mesih'in etrafındakilere "Onun çırakları" denir.³⁸ Seyyidina Hz. Musa'nın etrafındakilere de "Onun talebeleri, çırakları" ifadesi kullanılır. Hâlbuki Kur'ân-ı Kerim, Allah Resûlü'nün cemaatini ele alırken, "Ashab" sözünü, yani sohbetten gelen bir kelimeyi kullanmıştır.³⁹ Zaten Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) de onlara "Ashabım" demiştir.⁴⁰

Meseleye bu zaviyeden yaklaşılabilecek olursa "sohbet" çok şümüllü bir kelimedir, hatta her türlü nasihat ve irşad da bu sohbet mânâsına dahildir. Diğer taraftan kudsîlerin sohbeti, yüce bir gaye ve ideal etrafında örgülenmektedir. Yani onların bir araya gelişi, sıradan bir araya geliş değildir; gayeli ve hedefli bir beraberliktir. Bu sebeple, insanların bir kahvede, bir sinemada, bir tiyatrodan veya turistik bir gaye ile çıkılan yolculuklarda bir

³⁸ Bkz.: *Kitab-ı Mukaddes* (Türkçe tercüme), Yeni Ahit, Yuhanna, Bâb: 18, Âyet: 1-14.

³⁹ Bkz.: Tevbe sûresi 9/40; A'râf sûresi 7/184; Sebe sûresi 34/46; Necm sûresi 53/2.

⁴⁰ Buhârî, *enbiyâ* 8, 48, ^{tefsiri} sûre (5) 14, 15, (21) 2, *rikak* 45; Müslim, *cennet* 58.

araya gelmeleri, beraber yiyip içmeleri, konuşup görüşmeleri ile, yukarıda çerçevesini belirlemeye çalıştığımız kudsîlere ait sohbet ve arkadaşlığın birbirine karıştırılmaması icap eder. Onun için de, kudsîlerin “sohbet”ini daha özel mânâda ele alıp öyle değerlendirmek gerekmektedir.

Sohbet, duygu ve düşüncelerini karşılıklı müzaker ederek bu duygu ve düşüncelerde derinleşmeyi hedef alan insanların kurdukları arkadaşlıktır. Zaten hadiste de “tezâkür” ifadesi kullanılır ki, o da bu mânâyı teyit etmektedir.⁴¹ Bu arkadaşlıkta her zaman bir ülkü ve ideal birliği söz konusudur ve yürekler aynı duygu ve heyecanla, hep aynı meseleler etrafında çarpmaktadır. Böyle bir beraberlikte tam bir vahdet-i ruhiye söz konusudur. Aralarında aynı heyecan yaşanmakta; başkalarının lezzetleriyle mütelezziz ve elemeleriyle müteellim olunmaktadır. Durum böyle olunca, tehlike anında ayrılıp giden, zoru görünce bulunduğu yeri terk eden insanların bir araya gelişi, kesinlikle bizim tarif ettiğimiz şekilde bir arkadaşlık değildir. Ona dense dense “yığın” denir...

Bu itibarla, uzun zaman isteyen ve uzun zaman istemesi itibarıyla da ciddî bir sabrı gerektiren, peygamberâne azimle ancak aşılabilecek büyük meselelerde, her sene elli defa planı, sistemi, düzeni bozulsa “yeni baştan” deyip, ülke ve ülküsü adına beraberliğini sürdürmeyenler

⁴¹ Dârimî, *mukaddime* 32.

gerçek arkadaşlık ufkunu yakalayamazlar. Zaten her türlü mücahede, mücadelede, kendini bulmada, özüyle bütünleşmede, ahirette ebedî saadete liyakat kazanmada, Allah'ın rızasını yakalamada ve Cennet'te bir başak hâlinde çıkabilmek için, burada sağlam bir tohum hâlinde toprağın bağrına düşüp rüşeyme yatmakta beraberlik söz konusu değilse, bu arkadaşlık ötede devam etmez ki, burada da bir kıymeti haiz bulunsun.

Nitekim bir hadis-i şerifte şöyle bir husus anlatılır: Yeni bir ölüm hâdisesi vuku bulduğunda, daha önce vefat eden dost ve akrabaları onun başına toplanır ve dünyadaki dostları, yakınları hakkında ona sorular sorarlar. “Falan nasıl, filan nasıl?” diye uzayıp giden bu sorular karşısında, berzahın yeni misafiri, bazen: “O daha önce vefat etti. Size uğramadı mı?” der. Bunun üzerine diğerleri işi anlar ve üzüntülerini dile getirirken: “Bize uğramadığına göre, demek ki onu uğursuz bir yere götürdüler!..”⁴² derler.

Evet, orada, dostluğun devamı, buradaki beraberliğe bağlıdır. Pek çok âyet ve hadis bize bunun böyle olduğunu ve olacağını hatırlatmaktadır. Ezcümle: “Kişi sevdiğiyle beraberdir.”⁴³ mealindeki hadis-i şerif, gayet kısa, veciz ve câmi bir ifadeyle, bu hususu teyit ettiği gibi,

⁴² İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/164; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/581.

⁴³ Buhârî, *edeb* 96; Müslim, *birr* 165.

mealini vereceğimiz şu âyet de aynı hususa parmak basmaktadır:

“Kim Allah’a ve Resûlü’ne itaat ederse, işte onlar, Allah’ın nimetlendirdiği peygamberler, sıddîkler, şehitler ve salihlerle beraberdir. Onlar da ne güzel arkadaşlarırlar!”⁴⁴

Bu açıdan bizim arkadaşlığımız enginliklere açık, zengin ve çok derinlikleri olan bir arkadaşlıktır. O aynı duygu, aynı düşünce, aynı davayı kucaklayan ve aynı şeyleri paylaşan insanların bir araya gelmeleriyle gerçekleşen, Zât-ı Ulûhiyet’i müzakere, İnsanlığın İftihar Tablosu’nu yâd etme, tevhid, tehlil, tesbih, tahmidle derinleştiren bir sohbet arkadaşlığıdır. Nasihat da bu sohbetin hayatî ve çok önemli yanlarından biridir. Ukbâ buudlu bu beraberlik öyle bir arkadaşlıktır ki, kabir bu arkadaşlığı engelleyemez, ölüm bu arkadaşlığın arasına giremez. Evet, “Birimiz şarkta, birimiz garpta, birimiz cenubta, birimiz şimâlde, birimiz dünyada, birimiz ukbâda olsak yine beraberiz.” mülâhazası etrafında gerçekleştirilen bir arkadaşlığa dünyada hiçbir şey mâni olamaz.⁴⁵

Böyle bir arkadaşlığın engin ve zengin buudlarından biri de, uyarma amelîyesidir. Yani, arkadaşının yanlış yaptığını gördüğünde onu ikaz etmesidir. Buzda gezen

⁴⁴ Nisâ sûresi, 4/69.

⁴⁵ Bediüzzaman, *Tarihçe-i Hayat* s.674; *Emirdağ Lahikası-1* s.160; *Şuâlar* s.535 (On Dördüncü Şua)

adama, “Aman dikkat et! Buzda geziyorsun, kayıp düşebilirsin!” derler. Aynen öyle de, başı dönen, bakışı bulan, kaymak üzere olan bir arkadaşına; “Aman buradaki kaymalar öteki kaymaları netice verebilir!” deyip kardeşlik ve vefanın icabını yerine getirerek, onu tutup düşmesine meydan vermeme bizim anladığımız böyle bir arkadaşlığın gereğidir. Allah Resûlü böyle bir arkadaşlığı kâmil mânâda gerçekleştirdiği için, O’nun cemaatine, “Cemaat” değil “Ashab” denmiştir. Yani o sohbet halkasına giren, O’nun sohbetindeki enginlikleri yaşayan, meselenin nasihat ve mev’ize yanından da yararlanan, zikir ve fikirle Allah’a yaklaşma yolunu bulan, arkadaşlığın ebedilik vetiresi felsefesini, yani burada girilen bu yolun ötede de devam edeceği gerçeğini kavrayan kimselerle O’nun arasındaki münasebet bir arkadaşlık münasebetidir.

Bir de geçmiş kitaplarda bazı işaretler var. Ahir zamandaki dirilişin önemli bir yanını mev’izeler teşkil edecek diye.. evet, ahir zamanda ümmet-i Muhammed’e diriliş üfleyecek zevatın önemli unvanlarından biri de “Nâsih” unvanıdır. Bu yönüyle de nasihat buudlu, mev’ize derinlikli sohbetler çok önemlidir.

Gerçi geçmiş kitaplardaki şeyleri aynıyle kabul edemeyiz ama, mesele bizim Kitab’ımıza muhalif değilse, Allah Resûlü’nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) muhayyer bırakmasına dayanılarak mülâhaza dairesi açık bırakılabilir.

Hizmet Eri Olabilmek

Soru: “Ben ne şanlı geçmişten ne de muhteşem gelecekte biri olmayı değil de günümüzdeki adanmış ruhlardan biri olmayı isterim.” sözünü izah eder misiniz?

Şanlı geçmişimizi arzulamamak, hatta onun küçük bir neferi olmayı temenni etmemek mümkün mü? O muhteşem geçmiş dile getirildiğinde, hepimizin zihni bir yönüyle gayr-i ihtiyarî olarak oraya kayar. Onun için felâket günlerimizin felâketzede şairi Merhum Âkif –ki kâdimden bu yana gelmiş geçmiş şairlerimiz arasında, acısıyla tatlısıyla yaşadığı dönemi o ölçüde içten terennüm eden bir-iki şair varsa bunlardan biri, belki de birincisidir o– diyor ki:

Viranelerin yâsçısı baykuşlara döndüm.

Gördüm de hazânında bu cennet gibi yurdu.

Gül devrini bilseydim onun, bülbülü olurum.

Yâ Rab, beni evvel getireydin ne olurdu!

Evet, hangimiz Kanuni dönemini paylaşmayı d ş nmeziz? Hangimiz Yavuz Selim'in yanında, onunla beraber yeniçeri türküsünü mırıldanmayı istemeyiz? Hangimiz, Mercidabık'ta, Ridaniye'de veya  aldır n'da o h nk r-ı  zamın sağında veya solunda, demirden bir kalkan gibi, g ğ m z  siper edip ona kalkan olmayı d ş nmeziz? Evet, bu muhteşem tarih, her zaman bizim içimizde gayr-i iradî bir alâka odağıdır.

Bir diğer taraftan, nebinin vaadinde, velinin y dında, güvercinin kanadında,  mit dolu bir intizarla beklediğimiz mutlu geleceği düşünürken içinde bulunduğumuz bir kısım karamsar şeylerden sıyrılarak hep geleceğe de akmak isteriz.

Bu tarz bir düşünceye "nostaljik yaklaşım" denebileceği gibi, içinde bulunduğumuz dar ve sıkıcı zaman diliminin yetmezliğine isyan ederek, tabir-i diğerle, bir sanatkâr, bir ressam, bir şair gibi s bjelere, objelere başkaldırarak, ya maziye ya da gelecek zamana sığınma da diyebiliriz.

Evet, hepimizin bazen bu türlü m l hazaların içine girdiği olur. Vazife ve sorumluluğumuzun içinde olmasa da, hatta Allah'la pazarlık yapma mânâsına gelse de, bu tür şeyler aklımıza gelebilir. Ama sonra,

ihlâsımızla, samimiyetimizle bu yanlış anlayışımızı tadil eder, “Estağfirullah yâ Rabbi, bu bizi alâkadar etmez.. bize ne! Biz vazifemizi yapar, şe’n-i Rubûbiyetin gereğine karışmayız.” deriz ama, ne kadar istikamet üzere olsak ve ayağımızı sağlam bassak da hayal ve düşünce dünyamız yer yer bizi bu eğri büğrü düşüncelere götürüp kalbimizi kaydırabilir. Hemen arz edeyim ki, bu, iman adına kalbin kayması gibi affedilmeyen bir günah değil, belki masum bir seyyiedir.

Aslında, bizim için de başkaları için de o şanlı geçmişimiz, arzu edilmeyecek gibi değildir. Geleceğimiz de inşaallah o şanlı kökün sürgünleriyle geçmişe denk muhteşem olacaktır.

Ancak kıtmirce bir yaklaşım ile ben, ne geçmişin o şanlı Yavuzları, Kanunileri olmayı ne de geleceğin çok üst seviyede bu işi temsil edecek kudsîleri olmayı arzu ederim. Buna bedel günümüzde hizmet eden, sade ve basit bir nefer olmayı tercih ederim. Neden?

Çünkü:

1. Gelecekteki başarılar, muvaffakiyetler beraberinde gıybeti, hasedi, nefreti de getirecek. Paylaşılması zarurî görünen ganimetler olacak. Makam ve mevki sevdası insanların ruhunu saracak. Hırslar, kinler, nefretler kabaracak. Nerden mi biliyorsun? Biliyorum, zira bunlar insanın tabiatında var... Beşer tarihi şahittir ki, hemen

her zaman, çile ve ızdırabı takip eden refah ve saadet dönemlerinde, insanlar eski safvetlerini, samimiyetlerini koruyamamışlardır. Dün aynı saflarda beraber mücadele edenler, böyle bir dönemde menfaat veya makam uğrunda birbirleri ile kıyasıya vuruşmuş ve sıkıntıda kazandıkları her şeyi rahat ve rehavete erince har vurup harman savurmuşlardır. İşin doğrusu ben, hizmet döneminde sonra, böyle dağdağa, yıkım ve döküntü devresini yaşamak istemem vesselâm..!

Allah bize hizmet ettirsin; parsayı da kim paylaşırsa paylaşsın; hiç önemli değil. İnsanımız mutlu olsun, huzur soluklasın da, bizi ister alsın bostancı yapsınlar, ister tutup sürgün etsinler; hiç fark etmez. Gider dağ başlarına çekilir ve hayatımızı zâhidane sürdürmeye çalışırız. İşte işe, bu açıdan bakınca, “Ben ne mazide ne de gelecekte değil de, günümüzde hizmet eden sade, tekdüze bir nefer olmayı her şeye tercih ederim.” demiştim.

2. Bizler günümüzün çocuklarıyız. Ne geçmişe hulûl ne de geleceğe nüfuz etmemiz mümkün değildir. Belki içimizden bazıları geleceğe kavuşacaktır ama, esas dolu dolu yaşanması gerekli olan hâlihazır ve şimdiki zamandır. Yani geçmişe masal demeyeceğiz, geleceği de hüluya görmeyeceğiz. Bir başka ifadeyle, geçmiş bir “mezar-ı ekber”, gelecek de gulyabaniler ülkesi değildir; değildir ama, o şanlı geçmişimize denk bir geleceğin hazırlanması da ancak şimdiki zamanı iyi değerlendirmeye bağlıdır.

Onun için bu mülâhazalarla, günümüzde sadece hizmet düşüncesiyle oturup kalkan, gözlerini onunla açıp onunla kapayan ve başka hiçbir şey düşünmeyen nefer, başka dönemlerin şahlarından, meliklerinden, hatta veli, kutub ve gavslarından daha hayırlıdır denilebilir.

3. Belli bir dönemde hizmet etmiş ve şart-ı âdî ölçüsünde bu işe iştirakta bulunmuş insanlar –hafizanallah– bunun gururunu ruhlarında taşıyabilirler. Bu ise, onların mükâfat adına bütün varını yoğunu alır götürür. Onun için, Müslümanların başarısından bir gün evvel, ikinci sonrası göçüp gitme gibi, bu dünyadan ayrılmak en güzelidir. Evet, işte o zaman, “Allahım, emanetini al!” demenin tam zamanıdır.

İşte bu mülâhazalarla “Ne mazi ne müstakbel.. belki günümüzün adanmış bir ruhu olmayı isterim.” demiştim, bugün de diyorum. Ama yine de hakikat-i hâli tam bilemiyoruz.. bilemiyor ve bu düşüncenin şeytanî mi, Rahmânî mi olduğuna karar veremiyorum. Zira nefis çok mekkârdır ve şeytan insana bazen sağdan gelir; böyle bir düşünce, şeytanın insana sağdan yaklaşmasının ürünü de olabilir. Allah doğruyu en iyi bilendir.

Seviyeli İnsanın Vasıfları

Soru: Güzel vasıfları fıtratımıza mâl etme hususunda nasıl bir yol izlemeliyiz?

İster ahlâk-ı âliye, ister ibadet hayatımıza ait hususlarda ciddiyet ve vakar, temkin ve itminan insanı olmamız ve bu vasıfları fıtratımızın bir buudu hâline getirerek benliğimizle bütünleştirmemiz şarttır. Ne var ki, bunu elde edebilmek ve bu seviyeye çıkabilmek, çıktıktan sonra da onu koruyabilmek oldukça zordur.

Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu vasıfları fıtratımızın bir buudu hâline getirmek için bizlere yol gösterme istikametinde buyuruyorlar ki: *“Bu Kur’ân hüzünlü inmiştir. Onu okurken ağlayın. Şayet ağlayamıyor iseniz, kendinizi ağlamaya zorlayın.”* Yani Kur’ân’ı huzur-u kalb ile ve itminan-ı nefisle okuyun. Bu tespitten hareketle, yukarıda bahis mevzuu edilen vasıfları kazanmada

önce sun'î adımlar atabilirsiniz. Yalnız bu meselenin derinliğine vâkıf olmayan insanlar tarafından tenkit edilebilir. Ancak sizler O'na ulaşmak için çıktığınız bu yolda, böylesi şeylere takılıp kalmamalısınız.

Ahlâk-ı âliye adına zikredegeldiğimiz düşünceler içinde bazı misaller vererek mevzuu biraz daha açmaya çalışalım. Az konuşma, güzel ahlâka ait prensiplerin -zannediyorum- başında gelir. Efendimiz'in beyanına göre çok konuşanın çok sakatatı olur. İşte bu çok sakatat da hiç farkına varılmadık şekilde insanı Cehennem'e götürür. Onun için Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), kendisine soru sorulmadan ya da bir maslahat gözetmeden asla konuşmazdı. O'ndan bu dersi alan sahabe-i izâm hazerâtı da hep aynı şekilde hareket ederdi.

Meselâ, sadakat kahramanı Hz. Ebû Bekir -sahih kaynaklarda şimdiye kadar rastlamadığım ama doğru olmasa bile, hiç yadırgamadığım ve yadırgamayacağım bir menkıbeye göre- ulu orta konuşmamak için ağzına küçük bir taş koyarmış; konuşması gerektiği zaman onu çıkartır, konuşur, sonra tekrar koyarmış. Evet, onun gibi bir temkin insanı, kendini zapturapt altına almak için böyle bir şey yapmış olabilir. Bu menkıbeye, sahih kaynaklara dayanarak hicretten sonra, Hz. Ebû Bekir'in Nebiler Serveri Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) yanında birkaç yüz kelimeyi geçmeyen konuşmaları mesnet olarak gösterilebilir.

İnsan kalbî, ruhî ve fikrî hayatı adına bir şeyler anlatıyor, anlattığı şeylerle muhataplarının ufkunu açıyorsa, onun konuşmasında yarar vardır. Aksi hâlde, bütün konuşmaları israf-ı kelâm cümlesi içinde mütalâa edilebilir. Rica ederim, akan bir derenin kenarında abdest alırken suyu israf etmemeyi emreden bir dinin, insan için sudan çok daha önemli cevher gibi kelimelerini israf etmesi nasıl caiz olabilir! Öyleyse hiçbir gereği yokken bir mânâ ifade etmeyen boş ve abes yere konuşmalara çok rahatlıkla sakıncalı nazarıyla bakabiliriz. Meselâ; “Buradan taksiye bindik; Akhisar’a, oradan Balıkesir’e gittik. Balıkesir’in içinde iken bir tır yanıımızdan geçti... vs.” Böyle Dudu nîneler gibi durmadan, hiçbir şey vaad etmeyen ve muhteva derinliği olmayan sözlerle laf ebeliği yapmak elbette mahzurludur. O hâlde yeme, içme, giyim ve kuşamda olduğu gibi, konuşmada da iktisadî olacak, şu tema, şu anafikir kaç kelime ile anlatılabilir, hesap edilecek ve öyle konuşulacaktır. Öyle konuşulacaktır ki, kat’iyen israf-ı kelâm ve bu suretle israf-ı zaman olmasın.

Zaten ehlullah “killet-i kelâm”, “killet-i taam”, “killet-i menâm” diyerek insanın dünya ve ukbâ hayatı adına bu çok önemli üç meseleyi, kendilerine düstur-u hayat edinmişlerdir.

İşte böyle sözü tartarak, süzerek, ağızdan çıkacak her kelimeyi düşünceye vize ettirerek konuşma bir ahlâk işidir. İnsanın bu ahlâkı kazanabilmesi ve fitratının bir

parçası hâline getirebilmesi de bir hayli zaman ve bir hayli çaba ister.

Bunun gibi, dünyevî hazları terk edip, cismanî meyillere karşı koyma mânâlarına gelen “zühd” de bir ahlâk olarak çok önemlidir. Tasavvufta çok ciddî bir yere sahip olan zühdün genel çerçevesi, tasavvuf düşüncesinin bir ekol, bir mektep olarak ele alınmasından çok daha önceleri, Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) tarafından bir ruh ve mânâ olarak belirlenmiştir. Üstad’ın konuya yaklaşımını da işin içine katacak olursak, “dünyayı kesben değil, kalben terk etme”, dünya ve mâfihâyâ iltifat etmeme, dünyevî herhangi bir beklenti içine girmeden ve geride hiçbir şey bırakmadan ahirete intikal edebilme anlamında bir zühd, her mü’minin hele hele günümüzde hak ve hakikate adanmış ruhların vazgeçilmez bir vasfı olmalıdır.

Başlangıçta mal-menal, makam-mansıp, şöhret vs. bütün yönleriyle dünyaya karşı böyle bir tavır belirleme çok zor olabilir. Ama bu düşünce, küçük şeylerden başlayıp büyük şeylere doğru işletile işletile bir gün gelir ki, insanın lâzım-ı gayr-i mufârıkı olur. Yani insan, “Bugün bir elbisem var, ikinci bir elbisem olmasına gerek yok. Aksi hâlde yarın üçüncüsünü, dördüncüsünü ister ve bu Karun ahlâkı bir gün bütün hayatımı sarar.” diye düşünmeli ve bu mânâda peygamber ahlâkı olan zühdü işlete işlete onu hayatına mâl etmelidir.

Güzel ahlâka ait bu iki örneğin yanı sıra ciddî olma, gözünü haramdan sakınma, kibre girmeme gibi daha nice vasıflar sayılabilir.

İbadete gelince; meselâ namaz. Namazı öncelikle vaktinde eda etmekten başlayıp, onu duya duya, âdeta yudumlaya yudumlaya kılma da, aynı şekilde bir temrinat meselesidir. Yani insanın namazını sırtından bir yük atıyorcasına kerhen kılması değil de, Allah'ın icabet kapılarını kendisine açabilecek bir seviyede aşk ve şevkle, duya duya kılması elbette birden ulaşılabilecek bir zirve değildir. Fakat insan, onu da işlete işlete fıtratına mâl edebilir; daha doğrusu etmek zorundadır.

Netice itibarıyla; insan, hayatının bütününe nefsinin serazat arzu ve isteklerine rağmen, iradesinin hakkını vererek yaşmalıdır. Bunun için de insanı insan yapan vasıfları, Kur'ân'ın ve Sünnet'in rehberliğinde, fıtratının bir parçası hâline getirmeli ve onları hayatına hayat kılmalıdır.

Dünden Bugüne İbn Erkam Evleri

Soru: “Işık Evler”, çok sık kullandığınız bir kavram. Bununla ne kastediyorsunuz? Işık evlerin mahiyeti ve misyonu adına neler söyleyebilirsiniz? Beklentileriniz nelerdir?

Şimdiye kadar en çok konuştuğum, düşüncelerimi gayet net bir şekilde ifade etmeye çalıştığım konulardan biridir ışık evler. Onları bütünüyle hatırlamam ve sistematik bir hâlde tekrar etmem mümkün değil. Ama mademki tekrar soruldu, hiçbir tertibe tâbi tutmadan, tabii bir akış içinde düşüncelerimi arz edeyim.

Bugün aydın nesiller yetiştiren bütün müesseseler; bir dönemde yokluğun bağrına atılan bir küçük çekirdekten meydana gelmiş devasa bir ağaca benzetilebilir. Evet, karanlıkların birbirini takip ettiği bu dönemde yakılan bir mum misali, iki-üç insanın ancak sığıdığı kulübecikler,

ardından Ahmet Yesevi ruhu taşıyan ışık evler ve daha büyük kompleksler tıpkı Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) nurunun bir sperm mahiyetinde ilk sebep olarak bütün arz ve semanın esasını teşkil ettiği gibi, o nur-u a'zâmın vesayetinde aynı şeyi yapmışlardır.

İlk dönem itibarıyla, İslâmî tebliğ ve irşad hareketinin başlangıcına baktığımızda, Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) de bu işe, bu tür evlerle başlamıştır. Evet, bir evle başlamıştır Nebiler Serveri (sallallâhu aleyhi ve sellem).. ve derken “Yeryüzü bir mescit, Mekke bir mihrap, Medine de bir minber” hâline gelmiştir. Dünyada yediden-yetmişe kadın-erkek bütün insanlar, bu mescidin cemaati ve bu irşad ve tebliğ mektebinin de istidatlı birer talebesi olmuştur.

Hatta sonraki dönemlerde de hep aynı metod takip edilmiştir. Meselâ, bozulmaya yüz tutmuş Emeviler'de, Ömer b. Abdülaziz, etrafına aldığı üç-beş insanla ve mini bir hücreyle işe başlamıştır.. başlamış ve iki buçuk sene gibi kısa bir süre içinde, yüz yıllara sığdırılamayacak kadar icraatını, böyle küçük bir mekân ve birkaç fert üzerine bina etmiştir.

İmam Gazzâlî de aynı yolu takip etmiştir.. evet o da halkasına çağırdığı birkaç insana hizmet felsefesini anlatıp, dinî ilimlerin “ihyâ” yolunu göstermiş ve bu gayeye matuf olarak da bir taraftan “*el-Münkızu mine'd-dalâl*”i kaleme alırken, diğer taraftan da “*İhyâu ulûmiddin*”

kitabıyla mü'minlerin gönüllerinde İslâmî hayatın diriliş meşalelerini yakmıştır.

Aslında ilk ışık çağından İmam Rabbanî'ye, ondan da günümüzün büyük çilekeşi Bediüzzaman Hazretlerine kadar, belli dönemlerde ümmet-i Muhammed'e mürşitlik yapan bütün üstün kametler hep aynı yolu takip etmişlerdir.

Evet, şu kocaman varlık âlemi; galaksileri, sistemleriyle küçük küçük atomlardan meydana geldiği gibi, bir milletin kendini tarih sahnesinde yeniden ifade etmesi de hep bir kulübecikle başlamış ve bu ba'sü ba'de'l-mevt düşüncesinin gönüllere aksettirilmesi ölçüsünde de, her şey mânâlı bir kitap veya çok mânâlı ve muhtevalı meşherler hâlini almıştır.

Bize gelince; Nur sûresindeki bu nur; *“Allah'ın, içlerinde şan ve şerefine yükselmesine ve isminin zikredilmesine izin verdiği evlerdir; onların içinde sabah akşam O'nu tesbih ederler...”*⁴⁶ âyetiyle irtibatlı, daha doğrusu bu âyetle yakın bir münasebeti olduğunu zannettiğim bu İbn Erkam hanesinin temsilcileri, Müslümanlığın yeniden bir kez daha gönüllere duyurulmasında âdeta minare şerefeleri gibi bir vazife görmüşlerdir. Zaten Bediüzzaman da kendi durumunu anlatırken “13. asrın minaresinin başında durmuş, sûreten medenî, sûreten geri insanları

⁴⁶ Nur sûresi, 24/36.

camiiye davet ediyorum.” demiyor mu? Aslında o, herhangi bir minarenin başına çıkarak ellerini kulaklarına koyup bağırması değildi. Ama o, Barla’daki minaresi ve o minarede bir şerefe rolünü üstlenen -bugün de hâlâ bütün heybetiyle ayakta duran çınar ağacının yanındaki- mübarek âramgâhından sesini insanlığa duyurmaya çalışmıştı. Bu, -bana göre- İbnü’l-Erkam’ın evi, Allah Resûlü’nün saadethanesi ve Gazzâlî’lerden, İmam Rabbanî’lerden geriye kalan, her yanıyla nuraniyet ifade eden bir minare şerefesiydi.

Bu münevver evlerin kendine has özellikleri vardır. Buralar öncelikle insanların, insanlık yanlarından ötürü meydana gelebilecek boşlukların kapatıldığı yerlerdir. Plan ve projelerin üretilip, metafizik gerilimin sürekliliğinin sağlandığı ve neticede Üstad’ın “Hakikî imanı elde eden adam, kâinata meydan okuyabilir.” dediği türden yüreği pek, imanı çelik insanların yetiştiği kudî mekânlardır.

Zaten bugün, dünya fethinin, eskiden olduğu gibi at üstünde; elde kılıç, belde pala, sırtta sadakla değil, aksine bir elde Kur’ân, diğerinde mantıkla insanların gönlüne girmekle olacağı bedîhîdir. İşte bu içi-dışı nur komplekslerinde yetişen ruh ve mânâ insanları, ruhta, mânâda gönüllerin fethine giden bu yolda Allah’ın, vâridât adına kendilerine vermiş olduğu ışıkları, bomboş dimağlara boşaltarak onları mamur edeceklerdir. Öyleyse bu

evler; yolsuz-yöntemsiz, değişik cazibe merkezlerine göre kendini şekillendiren şabloncu nesillerin mamur edilip kendi ruh ve mânâ köklerine dönmelerini sağlayan birer tezgâh veya birer mekteptirler.

Hususiyle artık vazife göremez hâle gelmiş tekye ve zaviyelerin kapatılıp kapılarına kilit vurulduğu bir dönemde, o evlerden beklenen de böyle bir misyonun eda edilmesi idi. Bu evler, içinde barındırdığı insanlara fûnun-u medeniye ile beraber ulûm-u diniyeyi de öğreterek, onların gönüllerini ihya etmenin yanında akıllarını besleme vazifesini de üstlenmiş olacaktı. Aslında âyet bunların hepsine işaret etmektedir: Bir de بُيُوت kelimesinin nekre olarak kullanılması, kelimenin mescit dışında başka bir mânâ için kullanıldığını göstermektedir. Yani bunlar minareleri olup ezan okunan herkesin bildiği mescitler, camiler değil; daha bir belirsiz yerlerdir.

Ama belli olan bir şey var ki, o da; yaşanan tali'siz bir döneme rağmen, içindeki sakinleri sayesinde aydınlanan bu evlerin, o döneme, yeniden tali' ve şeref kazandırmasıdır. Bunlar itimat edilmeyip, bakılıp geçilecek basitlikte mukassî görünümlü, muallâ işlere gebe ve minarelerde ezanın susturulup, mâbede giden yolların kapatıldığı bir zaman diliminde Allah'ın (celle celâluhu), “*Şimdilik benim adım bu evlerde yükselsin ve anılsın!*” izniyle serfirâz, içinde kitapların okunduğu, hakkın müzakere edildiği müstesna mekânlardır. Artık geçmişte

camide yapılan dinin ruhunun müzakereleri bu nezih mekânlarda bir araya gelinerek yapılacaktır. Bu itibarla da bu evler, “hakâyık-ı âliye’nin mahall-i tercümanı” mübarek yerlerdir.

Belli bir dönem itibarıyla, bu evlerin durumunu, Hz. Ebû Bekir’in (radiyallâhu anh) şu sözüyle irtibatlandırmak her zaman mümkündür: “Evlerimizden içeriye girerken, dışarıya çıkacağımızdan emin değildik, dışarıya çıkarken de içeriye gireceğimizden...” Evet o dönemde, içeride ders okuyanların, her an derdest edilmeleri, dışarıya çıkanların da meçhul bir araba tarafından bir meçhuliyete götürülmeleri muhtemeldir. İşte bundan dolayı da sabah-akşam yüreklerini çatlatırcasına “Senin eşin, menendin, şerikin yoktur.. bütününüyle varlığın zimamı Senin elindedir. Sen şer dokunduramazsan, şerler dokunamaz. Sen korursan, kimse kimseye ilişemez...” deyip O’na sığınmak ve her şeyi O’nun teminatına havale etmek bu evlerin sakinlerinin şiarı olmuştur. Bütün şeriklerden kurtulup, sadece Allah’a tevekkül etmek ve bir mânâda hep O’nunla oturup, O’nunla kalkmak, bu ev sahiplerinin tabîi hâlleridir.

Ayrıca bu âyet-i kerimede ilk dönem itibarıyla Allah’ın rızasını kazanma yolunu bir şehrah hâline getirme davasına çok az kadının gönül vermesi açısından veya Arapça’daki tağlib mülâhazasıyla, *“O evlerde oturan öyle erkek oğlu erkekler, öyle yiğitler vardır ki, ne*

*alışveriş, ne çarşı-pazar.. onları, yapmak istedikleri şeylerden alıkoyamaz.”*⁴⁷ denilerek sadece erkeklerin ismi zikredilmiştir. Fakat yukarıda işaret ettiğimiz gibi, burada tağlib tarikiyle kadınlara da işaret vardır. Öyleyse *رَجَالٌ* aynı zamanda “erkek oğlu erkek kadınlar” demektir. Yani âlemin, makam-mansıp deyip şöhrete kilitlendiği, tenperverliğe gömülüp bakışlarının bulandığı, çoluk-çocuk deyip evlere takılıp kaldığı bir döneme rağmen bu duygu, bu düşünce ile şahlanmış, iradesi erkeklerinki kadar güçlü erkek oğlu erkek kadınlar da var denmektedir.

Evet, ilk dönem itibarıyla, Sıddık Süleyman, Hulûsi Efendi, Hüsrev Efendi gibi kahraman erkeklerle beraber, az da olsa bizim bile tanıdığımız bazı kadınlar vardır ki, Bedir’de, Uhud’da.. kahramanca savaşa iştirak eden Nesibe Hatun ve Sümeyra Hanım’ın gölgeleri gibiydiler. İşte bunlar, kadınlıklarına rağmen, bu yüce davaya sahip çıkıp erkeklerden geri kalmamışlardı. Bugün de ışık evler yine bu kahramanlara dâyelik yapmalıdır.

Zannediyorum İbn Erkam hanesinin ruhu korunduğu müddetçe, bu evlerde, bir dönemde tekye ve zaviyelerle ulaşılamayan gönül enginliğine ulaşılabilecek ve aynı zamanda medrese insanını aratmayan aydın insanlar buralarda yetişecektir. Abdülkadir Geylânîlerle beraber Gelenbevîler, Ali Kuşçularla beraber Molla Hüsrevler, Molla Gürânîler ve Ebussuudlarla beraber İbrahim

⁴⁷ Nur sûresi, 24/37.

Hakkılar yetişecektir. Aksi hâlde buraların -hafizanal-lah- bir miskinler yuvası hâline dönüşmesi de melhuzdur. Zannediyorum benimle beraber aynı duygu ve düşünceyi paylaşanların pek çoğu, böyle bir hâl şahit olmaktansa, ölmeyi tercih edeceklerdir.

Asr-ı Saadet'te başlayıp çeşitli dönemlerde aynı gayeye matuf olarak devam edegelen İbn Erkam evi mânâsındaki evler, bugün de kalb ve kafa kanatlarıyla insanlık semasına yükselecek aydın insanlar yetiştirmeye devam etmelidir. Bu bereketli mekânlar, milletimizin yeni bir dirilişe yelken açtığı şu günlerde, kendini vatana ve millete adanmışların techiz ve donanım yerleri olmalıdır inşaallah...

Bir dönemde çok önemli vâridât kaynakları sayılan tekve ve zaviyeler, başlarındaki ıssık şahsiyetlerle Anadolu'yu ihya etmiş ve belli ölçüde fonksiyonlarını yerine getirerek bizim için bereket kaynağı olmuşlardı. Şimdilerde sadece Anadolu değil; bütün dünyanın ihyasına açılan bugünün ruh ve mânâ kahramanlarının da, evlerini, tıpkı bir medrese, tekve ve zaviye gibi değerlendirmeleri çok önemlidir. Bu evlerdeki ricalullahın, fûnun-u müsbetenin bütün kısımlarını; hadis, tefsir, fıkıh.. başta olmak üzere, İslâmî ilimlerin her dalını öğrenmekle beraber, İslâm'ın ruhî hayatını bütün enginliği ile yaşayarak, o eski, fakat eskimeyen ruh ve mânâyı temsil etmeleri elzemdir. Aksi hâlde eve de, ev sahibine de,

evin arkasındaki Erkam'a da ve evin sahibine o mânâyı kazandıran Hazreti Muhammed Mustafa'ya (sallallâhu aleyhi ve sellem) da ihanet edilmiş olacaktır.

Bu ruhu temsilin sırf bir derinliği olarak başımızı yere koyduğumuzda, "Allahım, keşke kaldırmayı müyes-ser kılmasan da, bu secdem Sana kavuşmakla noktalan-sa!" diyecek kadar, engince namaz kılma.. gözünü başka şeylere kaydırmayacak ölçüde Allah'ın huzurunda sami-miyetle durup mâlâyanî şeylere kapalı kalma ve âdeta Cennet'te Cenâb-ı Hakk'ın cemalini müşâhede ediyor gibi bir konsantrasyona girip ellerini dizlerine bitiştirerek, ene'den, nahnu'den sıyrılarak Hüve'ye bakan bir göz ol-ma.. evet bu ölçüde O'na yönelme..

Evet ya, "Ezan okundu, birkaç defa yatıp kalkmam gerekiyor, o hâlde şu namazı çabucak aradan çıkara-yım." düşüncesiyle; veya miraca yürümek için âdeta bir rampaya yürüyüp kendinden geçmek ve fenâ fillaha, bekâ billaha ulaşp, kendini düşünemeyecek kadar ma-iyyet atmosferini duyarak namaz kılma... Yani Zübeyr Gündüzalplerin, Hüsrev Efendilerin yürekleri çatlarcası-na yöneldikleri gibi Rabbe yönelme.. ve evrâd ü ezkâr, tesbih ü takdisle, Kur'ân'ın aydınlık vesayeti altında Allah'a ulaşmak için bu ışıık evleri, alternatif kabul etme-yen birer rıhtım, birer liman hâline getirme.. evet, böy-le olunabildiği takdirde ufkî Allah'a ulaşılır; vilâyet ve -maddî-mânevî vâridâta mazhar olma adına- devletler üstü devlet olmaya erilir.

Bugün, dünyanın yedi bucağına hak ve hakikati götürmeyi düşleyenler, feyz-i akdesin memeleri hükmünde olan bu evlerin füyûzatından beslenmek zorundadırlar. Onca zaman bu kudsî mekânlarda kalıp da Allah’a uyanamamış, O’nun aşkına, şevkine erememiş olanlar, bir ölçüde bedbaht ve tali’sizlerdir. Bu hâlleriyle onlar, anne kucağında meme tutmayan bahtsız çocuklara benzerler. Esasında böylelerinin, ne kendilerine ne de insanlığa kazandıracakları bir şey de yoktur.

Yeri gelmişken burada bir hissimi ifade etmek istiyorum. Namazda iken gözlerini sağa-sola gezdiren insanların -tabir caizse- sanki Rabbimin izzetine dokunmuş olduklarını hissediyor gibi oluyor ve “Keşke bana hakaretlerin en büyüğünü yapsalardı da böylesine münasebetsiz davranmasalardı.” diyorum. O münasebetsiz yatıp-kalkmalar yanında bu söylediğim ağır sözün, hafif kalacağı kanaatindeyim. Evet, Rabbin huzurunda durmuş olmanın şuurundan mahrum insanların bu hareketini şahsen ben, O’na karşı yapılan bir hakaret kabul ediyorum. Hem öyle bir hakaret ki, eğer bu insanlar, o esnada bir hançer çıkarıp sineme saplasalardı, belki kâtil olacaktı ama ben, elimi açıp “Allahım, bu insanları affetmeden -elimde ise- Senin huzuruna gelmek istemem.” diye yalvaracaktım: Görüldüğü gibi, ben şahsen namazında herhangi bir insanın gösterdiği laubalilikten fevkalâde müteessir oluyorum.

Namazsız niyazsız veya namazı ruhuyla eda etmeksizin mü'min olmak mümkün değildir. Allah (celle celâluhu), *“Kurtulan mü'minler, yürekleri çatlarcasına namazı eda edenlerdir.”*⁴⁸ buyurmaktadır. Bu kudsî evlerde kalanların da namazları, namazsız cihanları fethetmelerinden çok daha mühimdir. Zaten onların, namazlarını hayatlarının en önemli meselesi hâline getirmediğe muvaffak olmaları da düşünülemez.

Hâsılı, ben bu hususta hep dertliyim. Büyük bir tarihî ihmalî telafi edebilecek olan nurlu evlerin, ne kadar bu gayeye uygun değerlendirildiğini bilemeyeceğim ama, “İbn Erkam'ın halefleri o evlerin hakkını veriyorlardır.” diyerek hüsnüzan etmek istiyorum. Unutmayın dünyanın enkazı altında kalan ve kalacak olan bütün milletler, umumî bir ihya adına, öyle aydın yuvalarda yetişen Hakk'a adanmış insanları beklemektedir. Ve öyle anlaşılıyor ki bağrında o adanmışların yetiştığı kutlu evlerin fonksiyonu hiçbir zaman bitmeyecektir.

O hâlde gelin -Allah aşkına- hakkıyla namaz kılalım.. oruç turalım... Hem öyle kılalım, öyle turalım ki, yaratıldığı günden beri rükûdan başını kaldırmayan melekler “Vay be, böylesi de varmış!” desinler. Öyle bir zikir ve fikirle bütünleşelim ki, bizi gören Mele-i A'lâ'nın sakinleri, “Ancak bu insanlar dünyayı ihya edebilir.” desinler. Tali'li insanlar ya da birer Hak dostu olarak bin bir türlü

⁴⁸ Mü'minun sûresi, 23/1-2.

feyizlerle muhat o evleri, o meme musluklarını çok iyi değerlendirelim. Ahmak insanların yaptığı gibi kahkahalarla, dünya-ukbâ adına hiçbir mânâsı olmayan laf ü güzaflarla vaktimizi heder etmeyelim. Ve evlerimizi bütün dünyayı ışıklandırarak birer ışık kaynağı hâline getirelim. Rabbim, yâr ve yardımcımız olsun!

Meşveretin Tabî Bir Neticesi: İtaat

Soru: İtaat edilmesi gereken bir noktada bazen aklımız ve mantığımıza ters düşen hususlar olabiliyor. Bu noktada itaati nasıl anlamalıyız?

Bizim anladığımız mânâda itaat ve inkiyat, askeriye ve emniyet gibi resmî müesseselerde amirlerin, sivil toplum hareketlerinde de o işin sevk ve idaresini yapan, umumun kabul ettiği bir şahsın ya da insanların her türlü konuyu orada istişare edebilecekleri değişik kimselerden meydana gelmiş bir meşveret meclisinin, içtihat, tespit ve kararlarını yerine getirmekten ibarettir. Ne var ki, sivil inisiyatiflerde ne itaat ve inkiyat edilen şahıs, ne de meşveret meclisinin kendilerine itaat ve inkiyat edilmeyi beklemek gibi hak ve istihkakları yoktur.

Fakat, zaman, milletimizin devletler muvazenesinde hak ettiği yeri alması için herkesin katılması gereken bir

seferberlik zamanı gibi olduğuna göre, meseleler, her zaman belli bir heyetin meşveretinden çıkmalıdır ve alınan kararlara da, mutlak mânâda itaat edilmelidir. Zira meşveret ve itaat bir vâhidin değişik yüzleri gibidir.. ve bunlar, İslâm içtimaî hayatının önemli unsurlarıdır.

Soruda bahsedildiği gibi, meşverette çoğunluk tarafından benimsenen hususlar bazen herkesin aklına yatmayabilir ve herkes tarafından kabul edilmeyebilir. Meşveret meclisinde bulunanlar da, Allah katında kendilerini sorumluluktan kurtarmak için, içtihat farklılıklarını dile getirebilir, her meseleye ulu orta “Evet” demeyebilir ve alınan kararlara muhalefet şerhi düşebilirler. Aslında, meşveretin gerçek anlamı da işte budur. Ancak bazılarının muhalefetlerine rağmen, eğer ilgili mevzuda bir karar alınmışsa, artık o muhalif kişilerin bu karar aleyhinde tek bir kelime bile konuşmamaları ve karara uymaları gerekir. Zira bu tür konuşmalar kendilerini Allah’ı anlatmaya adanmış bir topluluğu gıybet etmek demektir. Gıybet ise, Hakk’a hizmet eden bir topluluğun hukukunu ihlâl olduğundan, onların her biriyle onlar hakkında söylediklerini de zikredip ferden ferda helâlleşmedikçe o şahsın kurtulması ve Cennet’e girmesi mümkün olmayabilir.

Evet, istişarede alınan kararlara mutlaka uyulması lâzımdır. Meselâ, meşveret meclisinde bir yere gidilmek üzere ekseriyetle karar alındı ve yola çıkıldı. Yolda -Allah muhafaza- kaza oldu. Kaza sonucu karara karşı

çıkanların “Biz dememiş miydik?.. Gitmeseydik kaza olmayacaktı.. gittik başımıza bu iş geldi!” gibi ifadeleri, kaderi tenkidin yanında, diğer arkadaşları gıybet sayılır.

Bu hususta Allah Resûlü’nün şu kararlılığı çok dikkat çekicidir: Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), Uhud Savaşı öncesi ashabı ile meşveret eder; kendi görüşü, Medine’de kalıp müdafaa harbi yapma istikame-tindedir. Ancak, yapılan istişare sonucu, Medine’nin dışına çıkılarak taarruz harbi yapılmasına karar verilir. Bu karar gereği Nebiler Serveri (sallallâhu aleyhi ve sellem) Uhud’a gider. Bu noktada Seyyid Kutub’un şu enfes yorumu çok yerindedir: “Allah Resûlü Uhud’a çıkarken orada 70 kişinin şehit verilmesi değil; Medine’de taş taşın üstünde kalmayacağını bilseydi, meşveretin hakkını vermek için yine çıkacaktı.”

Evet, meşveretin İslâm’da ve Müslümanların hayatında böyle önemli bir yeri vardır. Yıkılan Medine tekrar yapılabilir ama teşri döneminde İslâm’ın bir rüknü yıkılırsa onu yeniden inşâ etmek imkânsızdır. Öyleyse, meşveret heyetinde bulunan herkes sahip oldukları güzel fikirleri heyete sunmalı ve o güzel düşüncelerin herkese mâl olmasını sağlamalı.. ve tabîî aksi karara da mutlak mânâda uymalıdır.

Buraya kadar arz etmeye çalıştığımız esaslar, itaat etme ile ilgiliydi. Bu meselenin bir diğer yönü -ki o da itaat

etme kadar önemlidir- kararlara itaat ettirme adına resmî müesseselerde amirlere, sivil toplum hareketlerinde de o işin sevk ve idaresini yapan, umumun kabul ettiği şahsa düşen sorumluluklardır. Hemen ifade edelim ki, bunun bütün misallerini Allah Resûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayat-ı seniyyeleri içinde görmek ve göstermek mümkündür. Nebiler Serveri'nin hayatını bu perspektiften inceleyerek, ondan her zaman itaat ettirmeye yönelik genel prensipler çıkartabiliriz.

Şimdi isterseniz, bu çizgide cereyan eden bazı tarihî vak'alara kuşbakışı bir göz atalım:

Cahiliye dönemi Arapları, oldukça ferdî hareket eden insanlardı. Hemen en küçük bir mesele bile, onları aile aile, oymak oymak, kabile kabile birbirine düşürebilirdi. Böyle bir toplumun fertlerinin birbirine düşmesi, bazılarının bazılarına itaat etmesi âdeta imkânsızdı. O dönemde Mekke ve Medine'de kendi içlerinde birçok parçaya ayrılmış pek çok kabile vardı. Bunlar, dışta kavga edecek insan bulamayınca, kılıçlarını çekerler ve birbirleriyle savaşırlardı.

İşte böyle bir toplum içinde itaat düşüncesini geliştirip bir baş etrafında bunları toplamak, Allah Resûlü'nün peygamberliğine delil teşkil edecek ölçüde büyük bir hâdisedir. Bana göre bu husus, felsefî siyer yazarlarının dikkatinden kaçmıştır. Evet, Nebiler Serveri (sallallâhu aleyhi ve sellem), olabildiğine bedevî ve birbirini yiyen

bir cemaatten; medenî ve birbirini dinleyen, itaat eden bir cemaat çıkarmıştır.

Yine o dönem anlayışı içinde, Araplar bir köleye hiç bir zaman -hele bu bir de siyahî ise- insan nazarı ile bakmazlardı. Sanki onlara göre, Allah'ın iki kulu vardı da bunlardan birine “Şeytan ol!” dedi; o da gidip siyah oldu. -Bugün pek çok siyahlar bunun aksini düşünürler- Onun için Bilal-i Habeşî (radıyallâhu anh), Ümeyye b. Halef'in yemek yediği odaya girme hakkına bile sahip değildi. Yani köle, insan mı değil mi, şayet bu köle siyah ise, hayvan mı insan mı meselesinin münakaşası yapıldı. İslâm geldi ve köleleri öyle bir mevkie yükseltti ki, meselâ, saçları siyah ve kıvrıcık, dudakları iki parmak kalınlığında **أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ** derken **ش** harfini çıkaramadığından dolayı **أَسْهَدُ** diyen Bilal-i Habeşî (radıyallâhu anh), Bedir'de eşrâf içinde hâdiselere müdahale edebiliyor ve görüşlerini ortaya koyabiliyor.. ve Hane-i Risaletpenâhî'ye İbn Mesud'la aynı hakka sahip bir şekilde girip çıkabiliyordu.

Bunlardan bir diğeri Efendimiz'in azatlı kölesi Zeyd b. Hârise'dir. O da Bilal-i Habeşî gibi siyahî bir insandı. Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), Zeyd b. Hârise'yi içinde Cafer b. Ebî Talib, Abdullah b. Revâha, Halid b. Velid.. (radıyallâhu anhüm) gibi soylu harp dâhileri ve savaş kahramanları bulunan ordunun başına kumandan tayin etti ve önemli bir harbe gönderdi.

Bunlar cahiliye dönemi anlayışlarını bir kenara iterek siyahî kumandan Hz. Zeyd'e (radıyallâhu anh) itaat ettiler.

Kaderin garip cilvesine bakın ki, aradan geçen onca yıldan sonra, yine Bizans üzerine gidecek bir orduya Nebiler Sultanı, Hz. Zeyd'in oğlu Üsame'yi kumandan tayin etti. Bu defa da ordunun içinde Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali (radıyallâhu anhüm) gibi devasa şahsiyetler vardı.

Asr-ı Saadet'te bu istikamette cereyan eden bir başka olayı da, Abdullah İbn Hüzafetü's-Sehmî anlatır. Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu büyük insanın emrine bir müfreze vererek bir yere gönderir. Orada emrindekilerden birinin itaat düşüncesinde kusur ettiğini anlayan Hz. Abdullah bir ateş yaktırır ve "Kendinizi bu ateşe atın!" emrini verir. Bu emir karşısında bazıları doludizgin kendilerini ateşe atmak ister. Bazıları ise "Biz ateşten kaçıp Allah Resûlü'ne iman ettik, şimdi kendimizi ateşe mi atacağız?" deyip geri dururlar.

Sefer dönüşü meseleyi Allah Resûlü'ne anlatırlar. Efendimiz, "Eğer o ateşe girseydiniz ebediyen çıkamazdınız!" karşılığını verir. Çünkü bu bir intihardır. İntihar ise Allah'ın yasak ettiği bir ameldir. "Hâlık'a isyanın bahis mevzuu olduğu bir yerde mahluka itaat yoktur." Haram olduğu kat'î olan meselelerde hiç kimseye itaat edilmez.

İşte bu ve benzeri misallerden hareketle, sahabeyi o cahiliye Arap anlayışından uzaklaştırıp, itaat duygu ve düşüncesi ile dolduran sırrı keşfetmek ve onu hayata geçirmek, resmî müesseselerde idarecilerin, sivil toplum hareketlerinde de umurun kabul ettiği şahısların görevleri olmalıdır. Meselâ, bu çerçevede Üstad Bediüzzaman'ın “Kardeş kardeşe peder olamaz, mürşit vaziyetini takınmaz.” ölçüsüne uygun hareket etmek çok önemlidir. Bu, insanları köle gibi kullanmama, bulunduğu makamı bas-kı unsuru gibi görmeme, mütekabiliyet çizgisi içinde iş yapma ve yaptırma şeklinde anlaşılabilir.

Evet, eğer bunlar hayata geçirilebilirse, soruda bahis mevzuu edilen olumsuzlukların hiçbirisi söz konusu olmaz. Burada Übey b. Ka'b ile İbn Abbas (radiyallâhu anhümâ) arasında geçen hâdise, bizim düşünce ufuklarımızı açacak boyuttadır. Bir gün Hz. Übeyy (radiyallâhu anh) ata binerken İbn Abbas atın üzengisinden tutar. Übeyy b. Ka'b onun bu davranışı karşısında: “Sen ne yapıyorsun, sen ki peygamberin amcasının oğlusun.” deyince; İbn Abbas: “Biz büyüklerimize hürmet göstermekle emrolunduk.” der. Bu defa Hz. Übeyy, İbn Abbas'ın elini tutup öper; “Biz de, Ehl-i Beyt'e karşı böyle davranmakla emrolunduk.” karşılığını verir.

Zannediyorum, bu mütekabiliyet duygusu geliştirilebilse, ne aşağıdakiler “Biz itaat ediyoruz.” diyerek

üsttekilere karşı istiskalde bulunacak; ne de üsttekiler kendilerini dinlemeyen insanlar karşısında bazı şeyleri yaptırmada zorlanacaktır.

Hâsılı, istişare, nebevî; münferit hareket ise şeytanî bir davranıştır. İtaat ise meşveretin tabîî bir neticesidir. Cihan tarihinde peygamberler, vahiyle müeyyet oldukları hâlde istişare ederek hareket etmişlerdir. Bunun aksine, Ramses'ten Amnofis'e, Sezar'dan Napolyon'a; Cemil Meriç'in ifadesi ile ondan da deli teke Hitler'e, Stalin'e, Lenin'e kadar ne kadar firavun varsa bunların hepsi de müstebit, tek başlarına karar veren ve infaz eden insan görünümlü şeytanların çıraklarıdır.

Tabîî Afetler Bize Ne Söyler?

Soru: Son zamanlarda Türkiye ve bazı ülkelerin başlarına gelen tabîî afetlerin diliyle anlatılmak istenen nedir? Ne gibi dersler almalıyız?

Allah insanı kâinatla, kâinatı da insanla alâkalı olarak yaratmıştır. Fakat O, icraatını hep sebepler perdesi arkasında gerçekleştirmektedir. Tıpkı insanın davranışlarında olduğu gibi. Üstad bu hakikate şu veciz ifadesiyle işaret buyururlar:

“İzzet ve azamet ister ki, esbap, perdedâr-ı dest-i kudret ola aklın nazarında; tevhid ve celâl ister ki, esbap, ellerini çeksinler tesir-i hakikîden...” Demek ki kâinatta cereyan eden hemen her şey bir sebeple meydana gelmektedir. Evet, insanı sürekli sebepler yönlendirir.. yönlendirir ama, perde gerisinde her şeyi kudretiyle yaratan, hikmetiyle evirip çeviren Allah (celle celâluhu) vardır.

Bu kısa girişten sonra, soruda kastedilen hususa geçelim: Bunun bir gerçek olduğu hepimizin malumudur. Hem de yalnız Türkiye’de değil, dünyanın dört bir bucağında; meselâ, Meksika’da, Bangladeş’te, Filipinler’de, Japonya’da deprem, sel, kasırga, fırtına gibi tabîî afetler devam edip gidiyor. Bunların bazıları için ilim adamları çeşitli sebeplerden bahsediyor. Meselâ son depremler hakkında fay kayması ya da Fransa’nın nükleer denemeleri sonucu meydana gelmiştir diyebiliyorlar.

Başta da söylediğim gibi bunlar doğru olabilir. Beşerin kendi eliyle tabiatı tahrip edip, ekolojik dengeyi bozması sonucu da olmuş olabilir. Ancak bunlar birer sebeptir. Cenâb-ı Hak isterse bu sebeplere tesir gücü veremeyebilir. Yani Rihter ölçeğine göre dokuz şiddetinde uzun bir müddet deprem olur da can ve mal zayıyatı olmayabilir. Allah’ın her şeye gücü yeter. Nitekim bir hadis-i şerifte Nebiler Serveri (sallallâhu aleyhi ve sellem) *“İnsanlar Allah’a tam kul olduklarında, Allah geceleri yağmur yağdırır, gündüzleri de güneş doğar.”* buyurur. Yani bir taraftan yağmurla gelecek olan bereket, yümün, öte taraftan onun insanı rahatsız ve günlük hayatını alt-üst eden birtakım olumsuz yönlerinden insanlar etkilenmez. Demek ki, yağmurun hayat veren yanları, Allah’a hakikî kul olanlara ulaşıyor ve şer gibi gözüken yanlarını da O duyuruyor. Hadiste belirtilen bu hakikat, niçin depremde veya sair tabîî afetlerde olmasın ki! Olmaması için hiç bir sebep yok. Yeter ki biz O’na hakikî kul olabilelim.

Öte yandan; Allah bir âyet-i kerimede şöyle فرمان buyuruyor: “Allah bir beldeyi, o belde ahalisi ıslah-çı oldukları müddetçe helâk edecek değildir.”⁴⁹ Madem Cenâb-ı Hak böyle vaad ediyor, öyleyse biz kendimize düşeni yapalım, gerisine karışmayalım. Şimdi acaba bizler, Kur’ân’ın istediği performansı gösterebiliyor muyuz? Yani gerçek anlamda belâların def’i için şemsiye vazifesi görebiliyor muyuz?

Kur’ân bu vazifeleri yapan insanları مُضِلِّحُونَ sözcüğü ile anlatır. مُضِلِّحُونَ isim cümlesidir. İsim cümlesi Arapça’da devam ve sebat ifade eder. Öyleyse مُضِلِّحُونَ, aralıksız; yani yatarken-kalkarken, yerken-içerken, “İfsat içinde boğulan şu insanlığın hâli ne olacak?” diye düşünen, insanlığın insanlık zirvelerine çıkmasını planlayan, bu hususta projeler üreten, onları tatbikata koyan ve âdeta bunun haricinde hiçbir derdi, davası olmayan insanlar demektir.

İşte böylesi insanlar olduğu müddetçe, Allah o ülkeyi helâk etmeyecektir. O hâlde bu âyetten aldığımız güçle, çok rahatlıkla şöyle diyebiliriz: “Kur’ân’ı dert edinmiş, insanlığın salâhını düşünen, bunu hayatının gayesi bilip, kadın-erkek bu uğurda mücadele eden bir zümre varsa, Allah o ülkeye semavî ve arzî belâlar vermeyecektir.”

⁴⁹ Hud sûresi, 11/117.

Bediüzzaman Hazretleri'nin İzmir ve Erzincan depremleriyle alâkalı olarak şöyle dediği anlatılır; “Ya oralarda hiç hizmet eden yoktu veya onlar yenik durumda idiler ki, bu belâ başlarına geldi.” Demek ki üç-beş insanın düşüncesi, çabası belâların def'i için yeterli olmaya biliyor.

Ayrı bir husus; böyle afetlere maruz kalmış insanlar, Allah'a tazarru edecekleri yerde, dönüp kaymakama, valiye, hükümete, devlete hakaret eder ve: “Devlet bu belâyı hazırladı, altyapı hazır değildi, inşaat ruhsatı verilmemeliydi vs.” diyorlar. Hâlbuki İslâm inancına göre maziye ve musibetlere kader açısından bakılır. Artık bu safhada bize, Allah'a tevekkül etmek düşer. Yoksa böyle bir bakış açısı, musibeti -Üstad'ın ifadesiyle- ikileştirir.

Kaldı ki bu millet vefalıdır. Tekrar oraları ihya edebilir. Yardım kampanyaları açar, yardım elini uzatır. O, bugüne kadar bu yolla nice yerleri ihya etmiştir. İşte Erzincan! Bu açıdan, olumsuz düşünme, olumsuz davranma musibeti ikileştirir. Hem mal, hem can gider, hem de şuna-buna atf-ı cürümde bulunulursa din-iman gider. Kelimenin tam anlamıyla ⁵⁰ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ dünyada da ahirette de kaybeden insanlar arasında yerini alır...

Hâsılı, Allah tarafından gelen belâ ve musibetlerin bizim düşüncelerimiz ve davranışlarımızla çok ilgisi vardır.

⁵⁰ Bkz.: Hac sûresi, 22/11.

O hâlde sadece ÷lkemizde değil, b÷t÷n d÷nyada sarsıntılarını, sellerini, fırtınaların durmasını istiyorsak, topyek÷n yeryüz÷n÷ ihya, imar ve ıslah gayreti göstermeli, gösterip Kur'ân'ı temsil etmeliyiz ki, bu belâlara karşı şemsiye vazifesi görebilelim.

Son olarak, babamdan dinlediğim, mevsuk kitaplar-da ise görmediğim bir hususu arz etmek istiyorum:

Allah bir beldenin altını üstüne getirmeyi kader planında yazmış; derken kaza vakti gelmiş. Tam o esnada bir çocuk, annesi hamur yoğururken bir ihtiyacından dolayı çığlık çığlığa bağırmaya, ağlamaya başlamış. Annesi ellerini temizleyip onun yanına gidinceye kadar biraz vakit geçmiş. Bu arada anne çocuğuna karşı şöyle sesleniyormuş: “A be evladım, ne öyle çılgınca bağırıyorsun? Allah bile bir ÷lkeyi helâk ederken bu kadar acele etmez.”

İşte bu söz üzerine, Cenâb-ı Hak atâsı ile kaderi bozmuş ve o ÷lkeyi helâk etmemiş. Gör÷ldüğü gibi Allah'a bir yöneliş, bir teveccüh, bir güzel hâl ve tavır, böylesi ilâhî atâların meydana gelmesine vesile olabiliyor. Ancak insanlar, O'na karşı firavunlardan daha mütemerrit davranıyorlarsa... Evet bu şart cümlesinin cevabı yok.

Yâ Rab! Sen merhametlilerin en merhametlisisin. Merhametini üzerimizden eksik etme. Hususiyle merhametini, bizleri mükemmel insanlığa yönlendirmesi şeklinde tecellî ettir. Âmin!

İrade İnsanı Olmada Aşılması Gerekenler

Soru: Allah Resûlü'nü ümmeti hakkında endişeye sevk eden “şişmanlık, çok uyku, tembellik ve yakîn azlığı”ndan kastedilen nedir ve bunlar arasında bir telâzumdan bahsedilebilir mi?

Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir hadis-i şeriflerinde “Ümmetim hakkında en çok korktuğum şeyler: Karın büyüklüğü (göbek bağlamak), çok uyku, tembellik ve yakîn (iman) azlığıdır.” buyurmaktadır. Hadiste belirtilen ve Nebiler Serveri'ni korkutan hususlar üzerinde önce kısa kısa durup, sonra bunlar arasındaki irtibata geçelim.

Göbek bağlamak; hadisteki ifadesiyle كَبُرَ الْبَطْنُ kendini ni gaflete salıp çok yiyen, yeme ve içmeyi gaye-i hayat edinen ve tabir caizse yemek için yaşayan ve tabiî bunun

neticesi olarak da olabildiğine şişman olan insan demektir ki bu, Allah Resûlü'nün dünya ve ukbâ hayatları adına endişe duyduğu insanların birinci özelliğidir.

Çok uyumak: Aslında bu tabir izafidir. Bugün bir insanın günde ne kadar uykuya ihtiyacı var diye hekimlere sorduğunuzda genellikle 5 saat cevabını alırsınız. Ve hekimler bunun ötesinde bir uykunun insan vücuduna zarar verebileceği üzerinde ısrarla dururlar. Kaldı ki bu mesele-ye hekimlerin yanı sıra İmam Gazzâlî'den Bediüzzaman Hazretleri'ne varıncaya kadar birçok ehl-i tahkik parmak basmış ve Allah ile irtibat adına çok uykunun sebebiyet verdiği tehlikeler üzerinde durmuştur. Aynı düşünceden hareketle medrese ve tekkelerde uyku meselesi disipline edilmeye çalışılmış ve uykunun oralarda 3 saate kadar indirildiği olmuştur. Nitekim fakir de bir dönemde bu hususta özen göstermiş ve uykumu 2 saate indirmiştim. Öyle ki bazen 2 saatten fazla uyursam akşama kadar esneyip duruyordum.

Bu açıdan “çok uyku” izafî bir kavramdır. Bazısına 8 saat uyku az, bazısına 3 saat çok gelebilir. Ama ne olursa olsun tıp ilminin verilerine göre günde 5 saat uykunun insan vücuduna yettiği gerçeğinden hareket ederek günlük uykumuzu a'zamî olarak 5 saate düşürmeli, ondan sonra bunu tedricen daha aşağılara çekmeye gayret göstermeliyiz.

Yalnız bu arada şu hususa dikkatlerinizi çekeyim; yeme ve içmesini disipline edemeyen, önüne her geleni abur cubur yiyen bir insanın uykusunu azaltması mümkün değildir. Buna hadiste ifade edilen hususların birbiriyle irtibatını ele alırken tekrar döneceğiz.

Tembellik: Allah Resûlü'nün, dualarında Allah'a sığınmış olduğu hususlardan biridir tembellik. İslâm'ın temel felsefesi, varlık âleminin her bir parçasında canlılığın ve hareketin olmasıdır. Bu felsefeye zıt olan hemen her hususa İslâm müdahale etmiştir. Meselâ; âtil olarak bırakılan ve üzerine hiçbir şey ekilip biçilmeyen toprağa, ihyâ etmek şartıyla el koyma hakkı vermiştir. Ticarî hayata sirküle edilmeyip, bir kenarda âtil bırakılan paranın sahibine ciddî tehditte bulunmuş ve sair hikmetlerinin yanı sıra bu ataleti önleyebilecek bir tedbir olarak o parayı da zekâtı verilmesi gerekli olan mallar arasına almıştır.

Tembellik adına cansız eşyaya karşı tavrı bu olan İslâm dininin tembel tembel bir kenarda oturup, âdeta asalak hayatı yaşayan insana karşı da tavrı herhâlde bundan farklı olmayacak, aksine daha sert olacaktır. Nitekim Allah Resûlü'nün yukarıda ifade ettiğimiz duası veya üzerinde durmaya çalıştığımız hadiste onu, ümmeti hakkında korktuğu şeyler arasında sayması bu tavrın bir iki göstergesinden ibarettir.

Yakîn azlığı: Yakîn'in ilme'l-yakîn, ayne'l-yakîn, hakka'l-yakîn gibi mertebeleri vardır. Buna göre bir insan

inandığı hakikatleri ilme dayandırarak yorumlayamıyorsa, onun hiç yakîni yok demektir. Yani insan, Allah’a, peygamberlere, kitaplara, haşre ve imanın sair unsurlarına olan imanını ilimle besleyememiş, onu kâinattan alınıp süzülen âfâkî delillere dayayamamış veya enfûsî delillerle irtibatlandıramamış ise, bu insanın hiç ama hiç yakîni yoktur. Dikkatinizi çekerim, yakîn azlığı değil, yakîni yok! Çünkü yakînin başlangıcı ilimdir. İnsan için ondan daha aşağı bir mertebe bahis mevzuu değildir. Zira bunun aşağısı behâimin içinde yaşadığı bir hayattır.

Yakîn mertebelerinin başlangıcı ilimdir dedik. Meselâ; şu karşımızda âdeta meşher gibi serilen kâinat kitabını bir seyyah, bediî zevki olan bir sanatkâr veya ekoloji ilmine vâkîf, onun derinliklerine dalmış bir ilim adamı gibi tetkik etme ve bundan sonra Allah’ın kelâm sıfatından gelen Kur’ân’ı okuyarak Kur’ân ile kâinat arasında köprüler kurup Cenâb-ı Hakk’ı kabullenme, O’na aksine ihtimal vermeyecek ölçüde inanma, yakînin ilk mertebesidir ki buna ilme’l-yakîn denilebilir. Şayet insanın ister Allah hakkında, isterse Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) hakkındaki ilmi, örneğini verdiğimiz bu seviyenin altına düşerse buna hayvanlık denir. Yanlış anlaşılmasın; o kadarcık imanı olan bir insan hayvan değildir. Zira onun da aşağısında iman ile hiç ilgisi olmayan ve Kur’ân’ın *“Onlar hayvan, hayır, hayvandan da aşağı.”*⁵¹ dediği kâfirler vardır. Fakat bu durum hayvan

⁵¹ A’raf sûresi, 7/179.

sıfatlarından biridir. Onun için fitratın sınırları içinde yürüyen insanoğlu iradesinin hakkını vermek zorundadır. Böylece kendisi için Allah'ın tayin buyurduğu yolda yürürken, Âkif'in şairane konuştuğu bir yerde dediği gibi “hürr-ü mutlak” veya daha doğru bir tabirle “hürr-ü mukayyet” hâliyle insanlığı iradesiyle yakalayıp, insan için mukadder olan insanî duygu ve düşünceleri elde etmeli ve o makama yükselmelidir.

Hemen belirtelim ki ilme'l-yakînin de kendi içinde mertebeleri vardır. Meselâ; bir insan ağaçların yapraklarına bakar, onlardaki canlılığı, insana anlatmak istediği mânâyı özümsemeye çalışır, onların ifraz ettikleri karbondioksit bakar, gece-gündüz değişimlerine dikkat eder, bitkilerle insanlar arasındaki uyuma göz gezdirir, ihtimal hesaplarını nazara alarak bu hâdiselerin rastlantı olabilme durumlarını araştırır, sonra güneşten gelen değişik dalga boyundaki ışınların ağaçlar üzerindeki tesirlerini inceler, o ışınların meyvelerin meydana gelmesindeki katkısını ele alır... vs.

İşte insan bu ve buna benzer incelemeler sonucu almış olduğu özlerle mârifet peteğini örmeye çalışır. Üstad Hazretleri'nin yaklaşımıyla dışarıdan aldığı bu doneleri içeride bulunan “musaddık-tasdik edici” ile birlikte değerlendirmeye tâbi tutarak bir neticeye ulaşır.

Evet, bunca gayret sonucu ulaşılan seviye ilme'l-yakîn'in avamcasıdır. Bunun havassına gelince; buna

ulaşmak yukarıda ağaç-yaprak diyerek âdeta bir oban anlayışıyla yaklaşıp misalini vermeye çalıştığımız şeyleri bir laborant, bir ilim adamı hassasiyeti içinde ele almakla mümkün olur. O zaman ulaşılan netice riyazî kat’iyet içinde ayrı bir hüviyet kazanır. Dolayısıyla bu insanın imanı “iki kere iki dört eder” kat’iyetini çok açar ki bu aynı zamanda ayne’l-yakîn’in başlangıcı sayılır.

Burada istidradî olarak bir hususa temas edeyim; Risale-i Nur iman adına ele almış olduğu meselelere bu zaviyeden yaklaşmıştır. Dava-yı nübüvveti temsil etmesi cihetiyle de mebbe ile mntehâyı bünyesinde cem etmiştir. Yani onun satırları arasında çobanlara anlatılan şeyler olduğu gibi, gözlerini her açıp kapayışlarında -hâşâ- Allah’a mekân tahsisinin dışında “Rabbim şuradasın!” diyecek ve kendisini O’nun kuşağına atacak kadar ilerlemiş seviye insanların da alacakları mârifet dersleri vardır. Bu sebeple Risale-i Nur’dan herkes kendi seviyesine göre istifade eder. Kimisi onun sayfaları arasında yüzergezer, kimisi de satır aralarından Allah’ın mârifetine giden bin bir yol bulur ve oralarda seyahat eder.

Fakat şunu da ifade edelim, mârifetullahın asgarî seviyesine ulaşmış bir insan a’zamî zühd, a’zamî takva, a’zamî ihlâs ve a’zamî vilâyeti hedef edinerek yoluna devam ettiği müddetçe gerçek mârifetin sağanak sağanak yağmur damlaları hâlinde yağması gibi bir ltfâ mazhar olabilir. Tabiî i âlemleri mârifetin sağanak yağmurlarına

mazhar olanların imanları da, eşyayı duyuşları da elbette farklı olacaktır.

Ayne'l-yakîn ise; eşyanın çehresinde Allah'ın tecellî edişinin görüldüğü bir mertebedir. Yani insanın “Vallahi ben şu ağaçta Allah'ı görüyorum.” dediği mertebe. Yalnız bu, şahsın hususî mütalâasına, sezmesine, hissetmesine bağlıdır ve bu yönüyle objektif değil, bütününüle sübjektiftir. Bu mertebede insan, çiçeklerin açmasında, ağaçların semalara doğru ser çekmesinde, kuşların cıvıldaşmasında, suların şırıl şırıl akmasında... hâsılı her şeyde kemmiyetten, keyfiyetten, araz olmaktan münezzeh Cenâb-ı Hakk'ın arkasında, tıpkı Mecnun'un Leyla arkasında koşturduğu gibi devamlı koşturur durur ve sürekli O'nu arar. Şu iz, şu hülya, şu siluet galiba evet galiba O der. Üstad Hazretleri'nin dediği gibi “şiddet-i zuhurundan gizli” yani zıddı, niddi bulunmadığından dolayı gözlerin idrak edemediği ama her şeyden daha ayân olan Allah'ı görme çabasının sergilendiği bir mertebedir bu. Burada insan “Buraya kadar mülk, bundan öte melekût.” veya “Buraya kadar illet, bundan öte malul.” gibi net değerlendirmelerde bulunamaz.. bulunamaz, zira her varlığın arkasında vicdanıyla Rabbini müşâhede edecek kadar his dünyası inkişaf etmiştir. Tasavvufî ifadesiyle “seyr ilallah” a ulaşmıştır. Bu makamda her şeyi ayrı bir zevk, ayrı bir neşe hâlinde duyuyor ve yaşıyor. Veya bir hayret makamı olan, elinde kâsesi etraf-ı

âlemde baygın baygın, sarhoş sarhoş dolaştığı “seyr fillah”da bulunuyordur. Veya İmam Rabbanî’nin vesilesiyle literatürümüze giren ve ancak vilâyet-i kübrâya mazhar olanlara nasip olan “seyr billah”ta yürüyordur. Yani halk içinde Hak’la beraberdir. İrşad ve tebliğ vazifesiyle vazifelidir. İşte bunlar ilme’l-yakîni bütün mertebeleriyle yaşamaktan öte, bizim ancak sözünü ettiğimiz ayne’l-yakîni yaşarlar.

Ve hakka’l-yakîn; o bütün bütün Allah’ta fâni olma, O’nun bekâsıyla bekâ’ya erme demektir. Tasavvufî ifadesiyle fenâ fillah-bekâ billah makamıdır bu. Üstad’ın yaklaşımları içinde “heme ez ost.” Yani eşyanın ancak O’nun varlığıyla kâim olduğu hakikatinin bütün mertebeleriyle sezildiği makam.

Aslında bütün bu mertebeler birbirine kuvvet ve destek veren ve iç içe yaşanan mertebelerdir. Bana göre insanın, mutlaka bu mertebelerden hiç olmazsa birinde hissesi olması lâzımdır. Aksi hâlde insan, hadisin ifadesiyle Allah Resûlü’nün “Ümmetim hakkında en çok korktuğum” dediği tehlikeli bir daire içine girmiş demektir.

Hadiste ifade buyrulan hususların birbiriyle olan irtibatına gelince; bir insanın hayatında yeme ve içme gaye olmuşsa, onda yakînin olması mümkün değildir. Yakîn, hayretin dehşeti içinde yaşayan ve yemesini-içmesini ancak ayakta kalabilecek kadarla sınırlayan kimseler için söz konusudur. İhtimal Nebiler Serveri bu noktayı dikkat

nazarlarımıza sunmak için “Âdemoğlu, karnından daha kötü bir kap doldurmamıştır. Oysaki âdemoğlu için belini doğrultacak birkaç lokma yeterlidir. Şayet mutlaka yemesi gerekiyorsa, o zaman (midesinin) üçte birini yemek, üçte birini su, üçte birini de nefes için ayırsın.” buyurmuştur.

O hâlde insan, midesinin altında kalıp ezilmemeli, yemesini-içmesini disipline eden/edebilen bir irade insanı olmalıdır. Yani mide insanı olmamalıdır. Aksi hâlde abur cubur kendini yemeğe salıveren birinin, az uyması da, tembellikten kurtulması da, yakîne ulaşması da mümkün değildir.

Meseleye bir başka açıdan yaklaşacak olursak, bir insan çok yiyorsa onun şişmanlaması, tabir yerindeyse “kilo insanı” olması gayet normaldir. Böylelerinin kendini uykudan alıkoyması, tembellikten kurtarması imkânsızdır. Dolayısıyla çok yiyen bir insan, kendini uykuya salar, uyku onun şişmanlamasını sağlar ve böylece fasit bir daire teşekkül eder. İşte bu tip insanların yukarıda ifade etmeye çalıştığımız gibi yakînden nasiplerinin olması söz konusu değildir. Veya başka bir ifadeyle çok yiyen, çok uyuyan insanların tembel tembel oturmaları ve âdeta bir ceset insanı olmaları gayet normaldir.

Bu hadis-i şerifte bahis konusu olmasa da Allah Resûlü’nün başka hadislerinde çokça ifade buyurduğu

ve tasavvuf büyüklerinin “killet-i menâm, killet-i taam, killet-i kelâm, uzlet ani'l-enâm” diyerek formüle ettikleri hususlar içinde az konuşma ile ilgili birkaç şeyi buna ilave etmek istiyorum.

Bir yerde, mü'min kendi konumu içinde ele alınıp tarifi yapılırken “Sükûtu tefekkür, konuşması da hikmettir.” denilen insandır. Dolayısıyla onun konuşması Rabb'in rızasına matuf bir şekilde Kur'ân veya Sünnet'in şerhidir. Bu sebeple hakikî mü'min İslâm'ın ruhuyla telifi imkânsız olan hoş vakit geçirelim düşüncesiyle hiçbir yerde oturmaz, boş konuşmaz, ahbablık yapmaz; daha doğrusu yapamaz. O, konuşurken gözleri eşyanın perde arkasına kapalı olanların gözlerini açmak için konuşur. Etrafındakileri insanlığın zirve noktalarına çıkartmak için onlarla beraber olur. Aksi hâlde hem israf-ı kelâm hem de israf-ı zaman yapıyordur ki dinde bunun hükmü haramdır.

Fakat günümüzde bazı insanlara hak ve hakikati anlatabilmek için önce onlarla diyalog yollarının araştırılması, anlatılacak hususların hüsnü kabul görmesi için samimiyetin ilerletilmesi, arada emniyet ve güvenin sağlanması, tarafların birbirlerini daha iyi tanımasının şart olması gibi düşüncelerle fuzuli gibi gözüken oturup-kalkmalar, sohbetler hatta yeme ve içmeler olabilir. Siz daha önce böyle bir zemini hazırlamadan onlarla tanışır tanışmaz kalkıp mârifetullahtan bahsederseniz onları

kaçırırsınız. Hadis ölçüsünde bir sözde “İnsanlarla akılları, idrakleri, mantıkları, muhakemeleri ölçüsünde konuşun.” denir. Onun için Allah’ı tanıtmaya gibi ulvî bir gayeye matuf yeme ve içmeler, oturup-kalkmalar mazur görülse de, bu gayenin gözetilmediği bir araya gelmelerin, konuşmaların, yemelerin en azından haram şüphesi taşıdığı muhakkaktır.

Netice itibarıyla, mü’min, Peygamberi’nin, endişe ederim dediği şişmanlık, çok uyku, tembellik ve yakîn azlığından ve bunlara sebebiyet verebilecek her şeyden yılandan çiyandan kaçır gibi kaçmak zorundadır. O, İbrahim Hakkı Hazretleri’nin

“Az ye, az uyu, hayrete var, fâni ol An’dan,
Bul bekâ, ol An’a mihman gecelerde.”

dediği gibi, az yemeli, az uyumalı, hayretin dehşeti içinde yaşamalı ve sonra Rabbinin misafiri olup O’nun enfâs-ı kudsiyesini daima içinde hissetmelidir. Ve gecelerde Râbiatü’l-Adeviyye’nin, herkes yatağına çekildikten sonra kalkıp dediği gibi “Dostlar dostuna kavuştu, işte ben de Sana geliyorum.” deyip Allah’a vuslat arzusu içinde coşmalı, aralanan perdelerden maiyyet-i ilâhiyeye ulaşmaya çalışmalı, O’nun kapısının tokmağına dokunmalı.. dokunmalı ki yakîn kendisine nasip olsun.

Hâsılı; bu hadisin unsurları arasında öyle bir telâzum ve irtibat var ki onları birbirinden ayrı düşünmek mümkün

değildir. Ayrıca bu hadisin tıp dünyasını alâkadar eden ve mutlaka tıbbî açıdan incelenmesi gereken yönleri de var. Onu da bu sahanın müstesna simalarına havale ediyoruz.

Duanın, Derman Olacağı Dertle Münasebeti

Soru: Bir hadis-i şerifte, بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ “Ne yerde, ne gökte adı(nın anılması)yla hiçbir şeyin zarar veremeyeceği Allah’ın ismiyle ki, O Semî’ ve Alîm’dir.” diye mealini verebileceğimiz duayı sabah-akşam üç defa okuyan insana hiçbir şeyin zarar veremeyeceği buyruluyor.
Bunun sırrı adına neler söylenebilir?

Bu meseleye birkaç açıdan bakabiliriz. Yalnız öncelikle, şu hususun bilinmesinde fayda mülâhaza ediyorum. Bu hadisın ravilerinden olan Eban b. Osman’ın felç olmasından kaynaklandığını zannettiğim vâkıya dayanarak, genelde “Bu duayı okuyan felç olmaz.” gibi yaygın bir kanaate saplanılmıştır. Bana göre, böyle bir yaklaşım bu hadisın bütün zararlara şamil olan mânâsını,

felç hastalığına indirgemek ve daraltmak anlamını taşır. Ne var ki biz, bu hadisi izah ederken, yine de örnek olarak felç hastalığını esas almanın yanında muhtevanın umumî olduğunu vurgulamak istiyoruz.

Felç veya sair hastalıklar, maddî âlemde geçerli olan sebepler çerçevesinde herkese isabet edebilir. Yani kalb rahatsızlığınız vardır, damardaki bir iltihap gider beyninizde bir yeri tıkar ve siz artık vücudunuzun bir tarafını hareket ettiremezsiniz.. yani felç olursunuz. Hadis-i şerifteki **فِي الْأَرْضِ** kaydı buna bakar. Bu türlü durumlarda sebepler dünyasında yaşayan insanlar, böylesi hastalıklara sebep olabilecek şeyleri anında, zamanında tespit ettirmeli ve mutlaka tedavi olma cihetine gitmelidirler. Aksine, sebepler dünyasında onlara riayet etmeme, cebrîlik anlamı taşır ki, biz cebrîlikten de i'tizâlî düşünce-den de fersah fersah uzağız.

Fakat bazı gözü keskin ve kendisine eşyanın perde arkasına muttali olma imkânı bahşedilmiş insanlar olabilir ki; bunlar, bin bir perde ötesinden, sebepler dünyasında yapılacak olan mualecelerin fayda vermeyeceğini müşâhede ederek “Tedaviye gerek yok.” diyebilirler. Ne var ki, bizim gibi sıradan düz insanlar, sebepler dünyasında yaşadığı müddetçe onun kanunlarına riayet etmeye mecbur ve mükelleftir.

Bu türlü hastalıkların bir diğer sebebi de semavîdir ki, hadiste **فِي السَّمَاءِ** kaydı buna bakar. Yani birdenbire,

hiçbir sebep söz konusu olmadan meşîet-i ilâhînin gereği olarak insan felç hastalığına yakalanabilir.

İster öyle, ister böyle her iki durumda da insan, “Müsebbibü’l-Esbab” olan Allah’a sığınmak mecburiyetindedir. Çünkü yapılan tedavilere tesir gücü vermek ve şifayı ihsan etmek, sadece ve sadece Allah’ın elindedir. Hatta insan hissiyatı açısından meseleye baktığımızda, netice itibarıyla Allah’a sığınma daha makul ve daha mantıkîdir. Zira bir şeyin zâhirî sebepler açısından çaresi yoksa, yapılacak tek şey İbrahim Hakkı’nın dediği gibi,

“Nâçar kaldığın yerde,

Nâgâh açar ol perde,

Derman olur her derde,

Mevlâ görelim neyler,

Neylerse güzel eyler.” deyip Allah’a sığınmaktır.

Soruda bir de bu dua sayesinde insana zarar isabet etmeyeceği hususu soruluyor. Allah Resûlü’nün bu ve buna benzer birçok duası vardır. Şimdi o duaların, derman olacakları dert ile ne gibi bir münasebetleri varsa, bu duanın da, hiçbir şeyin zarar vermemesi adına öyle bir münasebeti vardır. Meselâ; Uname b. Bâhilî, fakirlikten dolayı kendini mescide vermiş bir insandır. Yine bir gün orada boynunu bükmüş, mükedder, mahzun bir şekilde otururken Nebiler Serveri (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona sabah namazının bitiminden sonra şu duayı üç defa oku diye talim eder:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ وَالْحَزَنِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْعَجْزِ وَالْكَسَلِ،
وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ وَالْبُخْلِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ غَلَبَةِ الدَّيْنِ وَقَهْرِ الرِّجَالِ.

Yani “Allahım, tasadan ve hüzünden Sana sığınırım; âcizlikten ve tembellikten de Sana sığınırım; korkaklıktan ve cimrilikten yine Sana sığınırım; borca mağlup olmaktan ve düşmanların kahrından da Sana sığınırım.”

Görüldüğü gibi, burada Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), ikişer maddelik dört esas zikretmektedir.

Veya genelde bizler yine Allah Resûlü’nden mervî olan اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ diye dua ediyoruz. Yani “Allahım, Senden af ve afiyet istiyoruz.” Mânevî hastalığımızın virüsleri sayılan günahlara karşı af, maddî hastalıklarımızın virüslerine karşı da afiyet. Bu dua cümlesinin, günahlar ve hastalıklarla ne münasebeti varsa veya yukarıdaki duanın Umame b. Bâhilî’nin fakirliği ile ne münasebeti varsa, mezkur duanın da zarar isabet etmemesiyle öyle bir münasebeti vardır.

Münasebet adına söylemeye çalıştığım bu umumî mütalâalardan sonra, bir iki hususa daha dikkatlerinizi rica edeceğim:

1- إِنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ الدَّاءَ وَالذَّوَاءَ وَجَعَلَ لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءً فَتَدَاوَوْا وَلَا تَدَاوَوْا بِحَرَامٍ “Allah derdi de devayı da indirmiştir; her derdin bir devası vardır. Öyle ise, tedavi olun ve haramla tedavi olmayın.” hadisinin ifade ettiği hakikate göre, felç

dahil her türlü hastalığın çaresi vardır. Bu çare, bazen zâhirî sebeplerin eliyle, yani tedavi yollarına başvurmak suretiyle gelir; bazen de doğrudan doğruya hiçbir sebebe müracaat etmeksizin Cenâb-ı Hakk’a yalvarmak ve O’ndan şifa dilemekle. Meselâ; Efendimiz’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) tavsiyelerine uyarak, ağrıyan yerinize elinizi kor ve üç defa “Bismillah” dedikten sonra, *أَعُوذُ بِعِزَّةِ اللَّهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَجِدُ، وَأُحَازِرُ مِنْ وَجْعِي هَذَا. (Vücudumda)* *duyduğum ağrının şerrinden ve sakındığım (korktuğum) şu acıdan, ağrıdan Allah’ın izzet ve kudretine sığınırım.”* dersiniz, sizin samimî bir kalb ile Rabbinize yaptığınız bu teveccüh neticesi de, Rabbim size şifa ihsan edebilir.

Demek ki, hâlis bir ubûdiyet sayılan dua ile kul, Cenâb-ı Hakk’ın “dergâh-ı nezd-i ehadiyeti”nin kapısına dokununca, sebepler bütünüyle aşılmış olabilir ve o hasta, “nur-u tevhid içinde sırr-ı ehadiyetin zuhuru ile” Rabbin, hususî bir muamelesine mazhar olabilir.

2- Kanaat-ı âcizaneme göre, insan, nasıl, bir hastalığın pençesine düştüğü zaman, ruhu adına tam bir panik yaşar; aynen öyle de o şahsın bedeninin bütün hücreleri de biyolojik hayatîyetleri itibarıyla öyle bir panik yaşar. İşte insan, böyle bir durumda “Benim bu hastalığı aşmam mümkündür.” inancıyla toparlanabilirse, kanseri bile -Allah’ın izniyle- aşabilir. Yani o küllî ruhu -ki onun bedenine hükmeden zîşuur bir kanun-u emrîdir- yüksek bir moral gücü ile bunu yenebilir. İşte buna göre

vücuttaki hücreler de bu moralden nasibini alır.. alır ve insan vücudunda değişik rejenerasyonlar meydana gelebilir. Evet, o hücreler, aldıkları moralle âdeta doping ilacı almışçasına şahlanır ve en onulmaz dertler, hastalıklar karşısında bile, bünyede yapılması gerekli olan tamirati yapabilirler.

Bir kere daha hatırlatmak yerinde olur: Böyle bir şeyin gerçekleşebilmesi için, insanın kendi kendini onarması, hücrelerine varıncaya kadar şahlanması, köpürmesi tabir-i diğerle âdeta vücudundaki rejenerasyon sistemini harekete geçirmesi şarttır.

İşte, Rabbe yapılacak olan hâlis dualar, samimî teveccühler bütün bunları sağlayabilir. Yani insan, bahis mevzuu ettiğimiz konu içinde بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ dediğinde, بِيْزِمِ اللَّهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ dediğinde, bizim anlayamayacağımız, sezemeyeceğimiz bir biçimde, iman, itminan ve moral depolaması olabilir.. ve derken bütün organizma harekete geçebilir.

Benim tahminime göre, yakın bir gelecekte, ilmin daha da ilerlemeler kaydetmesi sayesinde, bu tür duyguların vücutta meydana getirdiği tesir daha net bir biçimde görülebilir. Kim bilir bu tesiri belki de hepimiz televizyon ekranlarından seyredebiliriz. İşte o zaman, herhâlde aşkı, şevki, neşeyi, kederi, duayı biz daha iyi anlarız. Yeni bir bilim mecmuasının yazdığı makaleye göre, nasıl

ağaçların yanında savaştan, bombadan bahsedildiğinde yapraklarında kasılmalar, buruşmalar oluyor; öyle de bir gün, mutlaka insan vücudunda duanın, aşkın, kederin meydana getirdiği tesiri tespit etmek mümkün olacaktır.

3- Zayıf bir hadis-i şerifte Nebiler Serveri (sallallâhu aleyhi ve sellem) *“Bir insanı üç yüz küsur melek koruyor.”* buyurur. Buna binaen ben şahsen dualarımda “Cebrail, Mikâil, İsrail, Azrail, hamele-i Arş, mukarrabîn, kiramen kâtibîn, hafaza...” der, onları dualarımda hep yâd ederim. İşte bu koruyucu melekler, ihtimal, kişinin sebepleri yerine getirmesi şartıyla ve belki de bazıları itibarıyla bu şart da aranmaksızın, o şahsı korumak için hep tetikte bulunuyordur.

Bu yaklaşımdan hareketle, bir hususa işaret etmek istiyorum. Bunu sübjektif bir değerlendirme olarak da kabul edebilirsiniz.. ama, defaatle şahit olduğum ve bizzat yaşadığım hâdiselerdir. Ben bazen abdestsiz yattığım ya da geçmiş yıllarda -affedersiniz- büyük abdeste sıkışık olduğum durumlarda hiç uyuyamamışımdır. Acaba bu vücuttaki elektrik dengelenmesinin gerçekleşmemesinden dolayı mıdır, yoksa başka bir sebep mi söz konusudur? Bunlar beni aşan ve kliniklerde vücut enerjisiyle ilgili araştırma yapanların cevaplayabileceği şeylerdir ama yine de öteden beri benim aklıma hep bunlar takılagelmiştir:

Acaba, o abdestsizlik durumları hafaza meleklerinin vazifelerini yerine getirmelerine engel mi teşkil ediyor ki, insan bu tazyiklere maruz kalıyor? Bu arada, halk arasında “Lohusalık dönemlerinde cinler, periler kadınlara zarar verir.” diye yaygın bir kanaatin de var olduğunu hatırlatıp geçelim. Evet, şayet bu kanaat doğruysa, daima abdestsizlik hâlinde bulunan o kadına şerir mahlukların nüfuzu daha kolay demektir. Evet, başkaları da siz de bunu herhangi bir klinikte teşhis ve tespit edemezsiniz. Zira bu olay, sizin fizik dünyanın dışında bir olaydır. Bu sebeple buna ne X ışınları ile ne röntgenlerle ulaşmanız mümkün değildir. İşte bütün bunlar muvacehesinde bir ihtimal, hafaza meleklerinin insanları koruması belli şartlara bağlanmış ve o şartların yokluğunda onlar, görevlerini yapamıyor ve şer güçler daha rahat insana nüfuz etme imkânını bulabiliyorlar denilebilir.

Onun için, hemen her insanın, izahına çalıştığımız bu üçüncü şık açısından, her sabah ve akşam üçer defa mezkur duayı okuması, hafaza meleklerinin onu zarar verici şeylerin şerrinden koruması adına bir davetiye anlamını taşıyor olabilir. Nitekim bu hadisin ravilerinden olan Eban b. Osman felç hastalığına maruz kalıyor. Arkadaşlardan birisi onun bu felçli hâline dikkatlice bakınca, Eban ona: “Niye öyle bakıyorsun?” diye sorar. O da: “Senin rivayet ettiğin hadis...” der. Bunun üzerine Eban, “Ben o gün bu duayı okumamıştım ve kaderim böyle tecellî etti.” diye cevap verir...

Duanın fezlekisi **وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ** şeklinde. Alîm ismi Cenâb-ı Hakk'ın her şeyi içine alan, ihata alanı en geniş bir ismidir. Buna göre Allah, kendi zâtı dahil mevcut olan ve olmayan her şeyi bilir. Zaten bizim “kader” dediğimiz şey de, böylesi muhît ilme sahip olan bir Zât'ın, mümkünâtın küllî, cüz'î her şeyi planlamasından ibaretir. Yani dünyayı ilgilendiren makro plandaki büyük değerlerden, bir şahsın damar tıkanıklığına varıncaya kadar küllî, cüz'î her şeyi...

“Semî”e gelince, o da yine bir mübalâğa sigası olarak, “her şeyi çok iyi işiten” anlamına gelir. Dolayısıyla, her şeyi işiten o Zât, bu mezkûr duayı da işitir. Öyleyse “Bu duayı okuyana hiçbir şey zarar veremez.” kaydını, “O şahıs, fezlekede zikredilen Semî” ve Alîm isimlerinin garantisi altındadır.” şeklinde anlayabiliriz. Yani dualarımız her şeyi işiten ve bilen tarafından bilinmekte ve işitilmektedir.

Netice itibarıyla, Nebiler Serveri'nden bize intikal eden bu dua, mahiyetini biz anlasak da anlamasak da hükmünü icra etmektedir ve edecektir. Rabbim, bizleri bu ve benzeri hakikatlere gönülden inanan ve onu gerektiği şekilde hayatına mâl eden kullarından eylesin... Âmin!

Dasitânî Bir Kardeşlik İçin

Soru: Asr-ı Saadet'teki kardeşlik anlayış ve uygulamasını çok sık nazara veriyorsunuz. Bu anlayışı günümüze nasıl taşıyabiliriz?

Asr-ı Saadet'teki kardeşlik, tarihe her yönüyle “örnek bir kardeşlik” ve onu dasitânî bir şekilde gerçekleştirenler de “örnek bir nesil” olarak geçmiştir. Ve bu seviyede bir kardeşlik, daha sonra hemen hiçbir zaman diliminde -maalesef- o ölçüde temsil edilememiştir.

Gerçi, Hz. Osman ve Hz. Ali döneminde onların aralarında bir kısım ihtilaf ve iftiraklar görülmüştür ama, bunları çıkaranlar, o “saff-ı evvel”i teşkil eden “yıldızlar” değil; arkadan gelen çilesizlerdir. Ve biraz da, öndekilerden bazıları önünü alamayacakları bu ihtilaf ve iftirak fitneleri içinde değişik şekilde rol almışlardır. Ama yine de her şeye rağmen bunlar, hayatlarının sonuna kadar belli

ölçüde dengeli yaşamışlardır. Şimdirlerde -esefle arz edeyim- “İbn Sebe diye birisi veya Übey İbn Selûl fitnesi diye bir şey yoktur; aslında sahabe kendi arasında ihtilafa düşmüştür.” gibi sözlerle, bir yönüyle haricî düşmanların yaptıklarını hafife alma ve onları pâka çıkarma, hatta tezkiye etme gayretleri söz konusudur. Hâlbuki böyle bir düşünce, Kur’ân-ı Kerim’in **وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ** **الَّذِينَ** **مِنَ** **الْمُهَاجِرِينَ** **52** **وَالْأَنْصَارِ** **53** **رَضِيَ** **اللَّهُ** **عَنْهُمْ** **وَرَضُوا** **عَنْهُ** dediği insanları karalamak demektir. Tarihî bir gerçektir ki, o dönemdeki Yahudiler başta olmak üzere bütün şer güçler İslâm tarihi içindeki hemen bütün ihtilaf ve fitnelerde ellerinden geldiğince bir şeyler yapmış ve aktif rol oynamışlardır.

Evet, o “yıldız insanlar”ın (radiyallâhu anhum) arasında ilk dönem itibarıyla hem hissî hem de mantikî kardeşlik hâkimdi. Ancak bu kardeşliğe bir dünyevîlik tosladı ve aradaki vahdet muvakkaten kırıldı. Bu kırılmadan sonra da, o safvet bir daha temsil edilemedi.

⁵² “Muhacirlerden ve ensârdan o ilkler, o önde gidenler.” (Tevbe sûresi, 9/100)

önemli bir esastır; ancak yeterli değildir. Malum olduğu üzere aynı anne ve babadan meydana gelen kardeşler arasında “hissî kardeşlik” vardır, ama onlar, bazen çok basit bir miras meselesinde bile birbirleriyle kavga edebilir, hatta birbirlerini öldürebilirler. Öyleyse öz kardeşleri bile bir arada tutamayan “hissî kardeşlik”, sahabe ölçüsünde bir kardeşliğin tesisi için yeterli değildir. Kaldı ki, bu kadar geniş bir dairede herkesin menfaat ve çıkar noktaları, his ve anlayışları, mezak, meşrep ve mizacları ayrı ayrı olunca bu kardeşliği tesiste işin mantikî unsurlarını ilave etmek gerektir. O bakımdan Bediüzzaman Hazretleri, bize meselenin daima mantikî yönlerini ve dinamiklerini göstermiştir. Meselâ; “Hâlikınız bir, Mâlikiniz bir, Mâbudunuz bir, Râzıkınız bir.. bir bir.. bine kadar bir bir. Hem Peygamberiniz bir, dininiz bir, kıbleniz bir.. bir bir.. yüze kadar bir bir. Sonra köyünüz bir, devletiniz bir, memleketiniz bir.. ona kadar bir bir.” demiştir. Şimdilerde ilave edecek olursak; hasımlarınız bir, düşmanlarınız bir, sizi istemeyenler bir, büyümenizi engelleyenler bir.. bir...

Meseleye, daha farklı bir zaviyeden bakacak olursak; Cenâb-ı Hakk’ın tevfiği, bizim vifak ve ittifakımızla çok alâkalıdır. Çünkü vifak, tevfik-i ilâhînin çok önemli bir vesilesidir. Vifak, bir çizgi üzerinde birleşme; ittifak da geldiği “bâb” itibarıyla bu meselelerin mutavaatı yani insan ruhunda tabiat hâline gelmesi.. yani insanların,

anlaşıp bütünleşerek onu, tabiatlarının ayrı bir derinliği ve ayrı bir buudu hâline getirmeleri demektir ki, kanaatimizce böyle bir ameliye, el açıp “Mecmuatü’l-Ahzâb”ı günde bir iki defa hatmetmekten daha çaplı bir şekilde Cenâb-ı Hakk’ın tevfikini yâr etmesi adına Allah’a sunulmuş önemli bir dua ve bir münacâttır.

Evet, Allah’ın lütuflarına mazhariyet, insanın bir kısım evsafa muttasıf olmasına bağlıdır. Çünkü Efendimiz’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) mübarek beyanlarına göre Allah (celle celâluhu), insanların suret ve dış görünüşlerine değil; kalblerine, iç âlemlerine ve karakterlerine bakar. Bu açıdan önemli olan, insanların sıfatlarıdır. Yani kişinin mü’min görünmesi değil, mü’min olması; namaz kılması değil namaza düğümlemesi; Kâbe’yi tavaf etmesi değil, tavaf düşüncesine odaklanması; kıyası Allah’a ve Resûlü’ne kilitlenmesi önemlidir. Unutmayalım, Allah (celle celâluhu) sıfatlara bakarak hükmünü icra etmektedir.

Buna göre şayet bir kâfir, sistemli düşünür, eşya ve hâdiseleri hallaç eder, vaktinin kıymetini bilerek onu boş harcamaz ve hep çalışırsa; bu sıfatlar birer mü’min sıfatı olduğu için Allah (celle celâluhu), o kâfir hakkında muvaffakiyet ve başarı hükmünü verir. Diğer taraftan, bir başkası Kâbe’yi her gün elli defa tavaf etse bile; kalbi, iç dünyası, düşünce yapısı, sistem anlayışı bozuk ve kâfir sıfatı taşıyorsa mü’min hakkında mağlubiyet ve hezimet

hükümünü verebilir. Çünkü mü'min olmanın mükâfatı, ekseriyet itibarıyla ahirette; şeriat-ı fitriyeyi bilmemenin ve ona riayet etmemenin cezası da ekseriyet itibarıyla dünyadadır. Bu iki kitabı dengeli yaşamak bizi gerçek takvaya ulaştıracak olan yegâne yoldur.

Sahabe-misal kardeşliğin gerçekleştirilmesinde önemli rol oynayan bir diğer faktör de, bu zorunluluğun hissedilmesi, onun bir niyet hâlinde kalblerde ağırlığının duyulması, sonra da bu niyet istikametinde atılacak olan adımlardır. Meselâ, İslâm'a farklı metotlarla hizmet eden cemaatlerin, birbirlerini bulundukları konumda kabul-lenmesi, birbirlerinin hizmetlerini alkışlamaları, hatta birbirlerine yardımcı olmalarını, bu konuda atılması gereken önemli bir adım olarak görebiliriz.

Evet, sahabenin mazhar olduğu lütuflara mazhar olabilmenin yegâne yolu, istenilen mevzuda en azından onlar ölçüsünde performans sergileyebilmek ve bu uğurda önümüze çıkan bütün fırsatları değerlendirebilmektir. Kim bilir, belki de bunlar hayata geçirilebilse, "Mercûh râcihe tereccuh edebilir." fehvâsınca ilgili alanda o alana mahsus olmak üzere sahabenin hizasına ulaşılabilir.

Hâsılı, sahabe kardeşliğini tesis etmek için, hissin yanı sıra mantikî unsurların dikkate alınması, vifak ve ittifak çizgisi üzerinde birleşmesi ve bunun ağırlığının kalbte daima duyulması ve mutlaka müşahhas adımların atılması gerekir.

Sabır ve Salât

Soru: Yapılan hizmetlerde her şeyin ilâhî inayet endeksli olduğunu her fırsatta anlatıyor; ilâhî inayeti celbin vesilesi olarak da Kur'ân'ın, "sabır" ve "salât"ı (namaz) tavsiye ettiğini beyan ediyorsunuz. "Sabır" ve "salât" nasıl ve ne şekilde hayatımıza hâkim olmalı ki, Kur'ân'ın emrini yerine getirmiş olalım?

Konuyu izaha geçmeden önce, bir hususun altını çizmemiz lâzım; o da yapılan hizmetlerde ilâhî inayetin yanında insan cehd ve gayretinin göz ardı ve insan iradesinin inkâr edilmemesi gerektiğidir.

Ehl-i Sünnet, yapılan fiillerde insan iradesinin nefyedilmesini bir türlü "sapıklık" olarak değerlendirmiş ve böyle düşünenleri "fırak-ı dâlle"den saymışlardır. Çünkü iradeyi bütünüyle nefyedip inkârda bulunma "cebrîlik",

yapılan işlerde Allah'ın iradesini yok sayıp, her şeyi insan iradesine verme ve "İnsan, kendi fiilinin hâlikıdır." demek de ayrı bir sapıklıktır. Tarihte bu düşüncenin temsilcilerine "Mutezile" denmiştir.

Şart-ı âdi planında çerçevesi ve hakikati mevzuunda ciddî bir şey söylemek mümkün olmamakla beraber; iyi-liğe veya kötülüğe karşı bir meylan veya o meyelandaki tasarruf; ya da eşit iki şeyden birini tercih etme şeklinde yorumlayabileceğimiz iradenin, insanın fiillerinde çok önemli bir yeri vardır.

Diğer bir yaklaşımla iradeyi; keyfiyeti ve sınırları belirsiz denebilecek kadar itibarî bir hat; böyle olmakla birlikte itibarî olmayan hakikî bir kısım hakikatleri tevlit edecek çok önemli bir esas ve bir faktör olarak da değerlendirilir. Evet, irade o kadar önemli bir esas ve bir faktördür ki, Cennet'e kavuşma ve Cemalullah'ı müşâhede etme, ancak onu iyi kullanmakla gerçekleşebilir. İnsan, ebediyeti onun sayesinde kazanabileceği gibi, dünyevî ve uhrevî mutluluğu da yine ancak onun sayesinde elde edebilir...

Aslında iradenin sınırlarının belli olmaması ve sınırlarının belli olmamasından dolayı onu tam olarak bilemememiz, ona tam bir vukûfiyetten daha iyidir. Çünkü böyle bir vukûfiyet, bir yönüyle insanın o mevzudaki azim, cehd ve meylini veya o meylindeki tasarruf hissi-ni kırar. İfadelerimizi biraz daha açacak olursak; insan,

karşısına çıkan problemleri aşabilmesi için iradesinin sınırlarının belli olmaması, onun en olumsuz hâdiseler karşısında dahi, “Allah’ın inayetiyle aşarım.” mülâhazasına kaynak teşkil eder. Bundan dolayıdır ki, iradenin itibarî bir hattan ibaret olması ve haricî vücut nokta-i nazarında mahiyetinin tam olarak bilinmemesi, insan için önemli bir güç kaynağıdır. Evet, böyle bir irade, her insan için kendisini aşabilecek bir güç ve kuvvet kaynağıdır. Aksi takdirde, meselâ; iradesiyle yüz kilo eşyayı kaldıracak bir insan, karşısına yüz on kiloluk bir yük çıkınca “Ben bunu kaldıramam.” diyebilir. Oysaki hakikat hiç de öyle değildir. Mistiklerin ve yogilerin yaklaşımıyla insan, o ölçüde bir azim ve kararlılıkla -onların ifadesiyle arz etmek gerekirse- ruha kendi gücünü kazandırarak fizikötesi bir güçle onu harekete geçirebilir ve bırakın yüz on kiloluk yükü, böyle bir insan çok daha fazlasını kaldırabilir.

Hâsılı, sebepleri tamamen reddetmek bir sapıklık, her şeyi sebeplere vererek, “Sebepsiz bir şey olmaz.” iddiasıyla Müsebbibü’l-Esbab’ı görmezlikten gelmek de tevhid adına ayrı bir sapıklıktır. Bizim yolumuz ise, sebepler adına her şeyi yerine getirmekle birlikte, neticeyi Allah’tan bilme yoludur.

Biz, iradelerimizi itibarî bir hat, farazî bir nokta ve bir çizgi olarak kabul etmekteyiz. Evet, biz, Cenâb-ı Hakk’ın, hakkımızda vereceği hükümlerini, o farazî çizgiye göre vermekte ve yaptığımız işlerde ona göre şekillendirmekte

olduğuna inanırız. Fiillerimizde Cenâb-ı Hakk'ın tesir ve dahli, bizimkiyle kıyaslanamayacak kadar büyüktür. Üstad'ın ifadesiyle “ef'âl-i ihtiyariye” denilen yeme, içme, yatma, kalkma... gibi insanın kendi iradesiyle yapmış olduğu işlerde bile, insana ait olan hisse, işin ancak onda biri kadardır. İnsanın içinde, otamat kendi kendine çalışan, yerinde devreye giren, yerinde devreden çıkan, irade dışı sistemler ve hareketler, insanın iradî hareketlerinden daha çoktur.

Bu açıdan, meselâ; basit bir yemek yeme meselesini ele alacak olursak; insan, Allah'ın yarattığı zeminde, yine O'nun, bağrına kuvve-i inbatiye yerleştirdiği toprakta, O'nun bitirip var ettiği bir şeyi, O'nun verdiği bir güçle, yine O'nun verdiği aklı, eli, parmağı, ağzı kullanarak yemektedir. Bütün bunlar düşünülecek olursa, acaba bu işlerin içinde kaçta kaç insana aittir? Yine, lokmayı içine yerleştirip çiğneyeceğimiz ağzı bize veren, mükemmel bir sistem içinde tükürük bezlerini hazırlayan kimdir? Lokmayı ağızımızda çiğneyip eritirken, mideye sinyaller gönderip onu harekete geçiren, hazım mekânizmalarını çalıştıran kimdir?..

Evet, insan bütün bu işlere ibret nazarıyla baktığında görecektir ki, kendisine böyle bir yemek meselesinin ösrü (onda biri) bile düşmemektedir. Oysaki, insan bu fiilleri dile getirirken “Ben yedim.”, “Ben oturdum.”, “Ben kalktım.” .. gibi hep; “Ben.. ben..” ifadelerini kullanmaktadır.

Belki işin zâhirî yönü hâdiselere böyle yaklaşmayı gerektirdiğinden dolayı, Allah insanları mazur görmekte ve affetmektedir ama meselelerin teferruatına inildiğinde; “Ben yedim.”, “Ben içtim.”, “Ben yattım.”, “Ben kalktım.” sözlerinin düşünülmeden sarfedilmiş birer söz olduğu görülecektir.

Şimdi, yeniden soruya geçecek olursak; bizim bu türlü küçük meselelerde dahi meydana gelen hâdiselere, iradelerimize dayanarak sahip çıkmak ne kadar garip ve yanlış ise; “hizmet” gibi çok önemli bir meselede, davranışlarımıza terettüp eden neticelere sahip çıkmamız da, o ölçüde, hatta daha da fazla garip ve yanlıştır. Çünkü yeme-içme meselesinde sistem bellidir. Fakat insanların kalbine imanı koyma, hatta onların imanlarını şahlandırma ve coşturma gibi meseleler, fizik dünyanın ötesinde cereyan eden öyle enteresan, öyle gizli ve öyle büyümlü hâdiselerdir ki, insanın bunlarda dahlinin olduğunu iddia etmesi mümkün değildir.

Allah’la insanlar arasındaki engelleri kaldırma vazifesi, inayet eksenli fakat iman hedefli bir hizmettir. Bundan dolayı da Cenâb-ı Hak, sebeplerin çok fevkinde başarılar ihsan etmektedir. Bütün bu lütuf ve ihsanlara baktığımızda, görünen o dur ki, her mesele tam bir inayet üzerinde cereyan etmektedir.

Bizler yapılan hizmetlerde inayetin yanında “riayetin” yani görme ve gözetmenin de bulunduğunu, bizim

dışımızda onları idare ve kontrol eden birinin var olduğunu anlıyoruz. Meselâ, bu yol, “kandan irinden deryaların, menzilin çok, geçidinin yok” olduğu bir yoldur. Peygamberler başta olmak üzere, bu yolun yolcuları, yollarında ilerlerken bin çeşit olumsuzluklarla karşılaşmışlardır. Ancak bize gelince, karşımıza çıkan bunca husumete rağmen gösterilen cehd ve gayretin neticesiz kalmadığı da bir gerçektir. Bu ise, apaçık bizim bir ilâhî inayet ve riayet altında bulunduğumuzu ve **حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ**, **لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ** sırrının tecellîsine mazhar olduğumuzu göstermektedir.

Ancak, böyle bir inayet ve riayete mazhariyetin de, şart-ı âdi planında bir kısım sebeplerinin olması lâzımdır. Çünkü Zülkarneyn bile, harikulâdeler kuşağında fütuhât dantelasını örerken, sebepleri elden bırakmamıştır. ⁵⁴ **فَأَتْبَعَ سَبَبًا** ⁵⁵ **ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا** yani “Zülkarneyn, bir sebepten diğer bir sebebe sıçrayarak sebepler devr-i daimi veya sebeplerin doğurganlığını değerlendirmiştir.” ferman-ı sübhanisi, Zülkarneyn’in bu anlayışını anlatmaktadır. Şimdi eğer bir nebi için sebepler söz konusu ise, bizlerin sebeplerden bağımsız hareket etmemiz herhâlde düşünülmemelidir.

Sebepler, maddî veya mânevî olabilir. Maddî sebepleri eksiksiz yerine getirdikten sonra, ilâhî inayet eksenli

⁵⁴ Kehf sûresi, 18/85.

⁵⁵ Kehf sûresi, 18/89, 92.

hizmetimizin devam ve temadisi için mânevî sebepler adına bu inayetleri bizlere lütfeden Allah’la münasebetimizi devam ettirmemiz ve O’na yönelmemiz gerekmektedir.

Evet, her şeyden evvel O’na yönelmek çok önemlidir. Zira büyük problemler ve yapılmaz gibi görülen büyük işler, ancak O’na teveccüh ile gerçekleştirilebilir. Dolayısıyla büyük olarak addettiğimiz bütün ideallerimizi gerçekleştirebilmek için, Kudreti Sonsuz’a teveccüh etmemiz gerekmektedir. İşte bu teveccüh de, bir yönüyle sabır ve namazla olmaktadır. Esasen bu ikisi arasında bir telâzum vardır. Yani bunlar birbirinden ayrılmaz iki parça gibidir. Çünkü namaz, Allah’a imandan sonra kulluk adına yapılabilecek en büyük bir iştir. Evet, namaz; malî, bedenî bütün ibadetleri câmî bir ibadettir. Hac, oruç ve zekât gibi ibadetlerin nüvelerini de onda görmek mümkündür. Yalnız bu, kâmil mânâda eda edilen namaz için geçerlidir. Dolayısıyla her insan namazını kılarken kâmil mânâda eda etmeye çalışmalıdır. Namaz, her şeyiyle hâlis bir ibadet ve miraç için yegâne vesile, sonra da Allah Resûlü’ne (sallallâhu aleyhi ve sellem), göklerin ötesi seyahatinin en son noktasında tevdi edilen ilâhî bir armağandır.

Nebiler Serveri (sallallâhu aleyhi ve sellem), miraca “kâb-ı kavseyn” ruhuyla yönelmişti. O, sebepler üstü yaşadığı o noktada, namazla müşerref oldu ve onu hayatı

boyunca da en kâmil mânâda eda etti. O noktada başka bir şey değil de beş vakit namazın hediye olarak verilmesi dikkate şayandır. Zira namaz tamamen Allah Resûlü'nün misyonu ile alâkalıdır. Evet, O'nun (sallallâhu aleyhi ve sellem) misyonu; beşerin ulaşamadığı noktalara ulaşmak, kurbetin hazzını tadıp geriye gelmek; sonra da duyup tattığı hakikatleri başkalarına anlatmak ve o zümrüt tepelere onları da götürmektir. Öyleyse, miracın esas armağanı namazdır ve bu aynı zamanda her mü'minin miracı olarak, onları da miraca götürecek nurdan bir helezondur. Bundan dolayı Allah Resûlü'ne (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir milyon cennet bahşedilmiş olsaydı belki de başkalarının ayağının altına uzatılacak böyle nurdan bir helezonun verilmesi kadar onu sevindirmeyecekti.

Evet, namaz öylesine büyük bir armağandır ki, bu armağan içinde, herkese kılacağı namazı ölçüsünde bir miraç mukadderdir. Öyleyse, o inayet ve riayete mazhar olmak için böylesine büyük bir ibadete talip olunmalıdır. Şayet hedefimizde mükemmel mânâda bir namaz olursa; gerçek mânâsıyla edasına niyetlendiğimiz namazı yakalayacağımız âna kadar kıldığımız namazlar da -inşâallah- hüsnü kabul görür. Zira mü'minin niyeti, amelinden hayırlıdır.

Allah'ın inayetine talip olmada ikincisi esas “sabır”dır. Esasen, böyle bir inayet yolunda, birinci esas olarak arz ettiğimiz namaz için de ve maddî sebepler dünyasında

koşmak için de hep sabra ihtiyaç vardır. Şiddet-i vuzuhundan gizli olan bu sabır meselesini, şimdiye kadar defaatle ele aldığımız için sözü fazla uzatmak istemiyorum.

Evet, bu yol sabır ister. İbadet ü taate karşı sabır.. şartların bütün bütün ağırlığına rağmen kulluğun devam ettirilmesine sabır.. Allah'ın seni mükâfatlandıracağı gününü beklerken zamanın çıldırtıcılığına karşı sabır...

İşte namaz ve sabır, bir yerde böylesine özdeşleşmektedir. Allah'ın inayetine talip olmanın yolu ve yöntemi, sabırla hizmetlerinin arkasını takip etmek; namazla sürekli konsantrasyon aramak; Mahbûb-u Hakikî olarak her lahza Allah'ı (celle celâluhu) düşünmek ve O'nu her şeye tercih etmektir.

İnsanlığın İftihar Tablosu

Soru: İnsanlığın İftihar Tablosu, “O, kendi olarak doğdu, kendi olarak yaşadı ve kendi olarak dünyadan göçtü.” buyuruyorsunuz. Bu ne demektir?

Yıllar önce söylediğim bu cümledeki mülâhazalarımı şimdi bütün netliği ile tekrar hatırlamam çok zor. Ama yine de ruh hâletimin müsaade ettiği ölçüde hiçbir tasnife tâbi tutmadan, aklıma geldiği şekliyle buna açıklık getirmeye çalışayım.

Necip Fazıl, O’nu ifade için “O ki, o yüzden varız.” derdi. Bu yaklaşım, hadis kriterleri açısından tenkit edilse de, mânâsı doğru olan “*Sen olmasaydın, âlemleri yaratmazdım.*” hadis-i kudsîsinden mülhemdir. Evet, Allah, kâinatı O’nun için yaratmıştır. Kâinat, Allah’ı anlatan bir kitapsa -ki, öyledir- bu kitabın tercümanı Hz. Muhammed’dir (sallallâhu aleyhi ve sellem). O

olmasaydı, kâinat kitabı okunamayan, anlaşılamayan bir sır olarak kalacaktı. Dolayısıyla onun içinde yaşayacak ama, onunla Allah'ı tanıyamayacak ve O'na ulaşamayacaktık. Oysaki Allah, Kur'ân-ı Kerim'de beyan ettiği üzere, varlığı, Kendisine ibadet etsinler, İbn Abbas'ın tefsirine göre de, Kendisini tanısinlar diye yaratmıştır. Bu itibarla denebilir ki, Hz. Muhammed olmasaydı, varlık bilinmeyecek ve dolayısıyla Allah da tanınmayacaktı. Öyle ise O'na varlığın ille-i gaiyesi, yani, yaratılış sebebi denebilir.

O'nu, kendinden önce gelen her peygamber, misyonu ölçüsünde ve çerçevesinde anlatmış ve haber vermiştir. Meselâ, Endülüslü büyük âlim Kadı İyaz'ın Şifa-i Şerif'inde geçtiği üzere, Hz. Âdem, kendisine yasaklanan meyveden yedikten sonra Cenâb-ı Allah'a O'nu şefaathçi ederek yalvarmış; “Muhammed hürmetine beni affet!” demiştir. Cenâb-ı Allah'ın, “Sen Muhammed'i nereden biliyorsun?” sorusuna karşılık da, “Ben, Cennet'in kapısında **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ** yazısını gördüm. İsmi, Senin İsm-i Şerifi'nin yanında anılan biri, Senin yanında en kıymetli olmalıdır.” şeklinde cevap vermiştir. En son Hz. İsa da O'ndan çok bahsetmiş, İncillerin eldeki nüshalarında “Size daha çok söyleyeceklerim var; fakat şimdi siz bunları kaldıramazsınız. Ben gideyim, ta ki, dünyanın Efendisi, gerçeğin ruhu, hakkı bâtıldan ayıran Zât gelsin ve size bütün hakikatleri anlatsın.” demiştir.

Hiz. İsa, O'nu Ahmed olarak haber vermiştir. İlâhî bir tevafuktur ki, dedesi Abdülmuttalip, “Gökte ve yerdekiler O'nu övsün” diyerek, O'na Muhammed ismini koymuştur. İmam Rabbanî gibi büyük zatlar, önemle hakikat-i Ahmediye ve hakikat-i Muhammediye üzerinde dururlar. O, yeryüzüne gelmeden önce “Hakikat-i Ahmediye”nin sahibiydi. Dolayısıyla Hiz. İsa, O'nu Ahmed ismiyle müjdelemiştir. Dünyadaki misyonu itibarıyla da O “Hakikat-i Muhammediye”yi temsil etmiştir. Nebiler Serveri bu temsil sonunda Hakikat-i Ahmediye'ye bilfiil ulaşarak veya Hakikat-i Ahmediye'yi bilfiil gerçekleştirerek, yine “Hiz. Ahmed” unvanıyla işaret buyrulan varlığın ruhu olma âlemine dönmüştür.

O'nun dünyaya gelişi de değişik olmuştur. Bir kere O dünyaya gelmeden önce ve geldiği esnada, siyer kitaplarında anlatıldığı üzere, pek çok harikulâdelikler meydana gelmiştir. İran'daki Sava gölü yere geçmiş, ateşgedelerin bin yıldır yanan ateşleri sönmüş, Kâbe'deki putlar yüzüstü devrilmiş ve İran Sâsânî hükümdarının sarayının şerefelerinden on dört tanesi yıkılmıştır.

O, çocukluğunu da, doğumundan itibaren yine hep kendi olarak yaşamıştır. Misyonuna paralel olarak hususî koruma altında bulunmuş. Meselâ, gençliğinde Kâbe'nin tamiri esnasında taş taşırken, taşlar omzunu incitmesin diye, amcası Hiz. Abbas'ın tavsiyesi üzerine, elbisesinin eteğini omzuna alınca, örtülmesi gereken avret yerinin

baldır kısmından bir miktar açılmış ve derhal sırt üstü yere düşmüştür. Sonra kalkmış ve bir daha bu vaziyette hiç görülmemiştir.

Cahiliye Arapları, pek çok fecayi ve fezaiyi irtikap eden insanlardı. Merhametsiz ve gaddardılar. Hatta fakirlik korkusuyla ve bir de kendi anlayışlarına göre, kız çocuğu sahibi olma utancıyla (!) kız çocuklarını diri diri toprağa gömdükleri de olurdu. Ancak bunun yanında çok güzel hasletleri de vardı. Meselâ, cömertlik ve cesaret onlarda çok önemli hususlardı. Bütün cahiliye şiirlerinde bu iki temanın işlendiğini görürüz. Dile de çok hâkimdiler. Bundandır ki, meselâ Hz. Ömer, “Bir mecliste İbn Ebî Salt’tan bin beyit okuyabilirim.” derdi. İbn Abbas, Kur’ân’da geçen hemen her kelimenin mânâsı için cahiliye şiirinden bir mısra veya beyit okuyabilirdi. Sonra, yine onlar arasında emniyet çok mühimdi, öyle ki, kendilerine gelinlik bir kız emanet edilseydi el sürmezlerdi.

İşte bütün bunların hepsinde O, herkesi geçmiş ve ciddî bir fark atmıştı. O kadar ki, O’na herkes Muhammedü’l-Emin diyordu. Ve tabîî Allah’tan aldığı Kur’ân-ı Kerim de, söz ve belâgat açısından bütün sözleri geride bırakmış ve hepsinin önüne geçmişti. Öyle ki bütün edipler bir araya gelip el ele verselerdi, bir sûre, hatta bir âyete bile nazîre yapamayacaklardı. Evet, O, bu derecede bir üslûp, bir belâgat ve bir edebiyat mucizesiydi.

O, en çok eza ve cefaya maruz bırakıldığı bir zamanda miraçla şereflendirilmişti. Bu, kâinat içinden kâinat ötesine yolculukla, kendisine rehberlik eden Cibril'i bile bir noktadan sonra geride bırakmış, yoluna devam etmişti de, kendisine "Top senin, çevkan senin bu gece." denmişti. Mahzen-i Esrâr sahibi Nizamî'ninengin ve renkli ifadeleri içinde, "Yıldızlar, yolunda kaldırım taşları gibi dizilmiş, melekler kendisine teşrifatçılık yapmış, yarım ay atının ayakları altında bir nal gibi kalmış, güneş O'nun ışık kaynağına sığınmıştı." O, Kur'ân'da ifade buyrulan ⁵⁶ قَابِ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى'nın mânâsına göre, imkânla vücup arası bir noktaya gelmişti. Bu şu demekti: Bir kere O da, bir insandı ve yerdi, içerdi, uyurdu, sokaklarda dolaşırdı. Fakat Bûsîrî'nin ifadesiyle, "Bir beşerdi, ama herhangi bir beşer gibi değildi; taşlar arasında bir yakut gibiydi." Bunu avâmî bir benzetmeyle şöyle izah edebiliriz:

Meselâ; Selimiye'nin önünden geçen herkes, kendince, bir şeyler hisseder: İyi ve zevk-i selim sahibi bir mimar, ondaki sanat karşısında zevkten zevke girer. Bir çoban da kendine göre onun karşısında bir şeyler hisseder. Bir diğer misal verecek olursak, meselâ; iyi gelişmiş damak zevki olanlar, yemekleri çok iyi ayırırlar ve onlar sıradan insanlardan farklıdırlar. Bunun gibi, O'nun her şeyi hissediş bir başka idi. Dış görünümü ve yapısıyla

⁵⁶ Necm sûresi, 53/9.

bizim gibi bir beşer görünümündeydi ama bambaşka buudlarda yaşıyordu. Namaza durunca bazen, O'nun önünde Cennet temessül eder, O'na doğru adım attığı olurdu. Bazen de, bir başka şeyin temessülü karşısında geri çekilirdi. İşte, miraçla beşeriyetin en son sınırına varmıştı ki; ondan sonra sonsuzluk başlıyordu. Hiçbir şekilde Allah olunamayacağına göre, şüphesiz O Allah değildi ve olamazdı da. Bu yüzden, O'nun ulaştığı makama “imkânla-vücub” arası mânâsına **قَابِ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى** denildi. O makamdaki, durumu itibarıyla kelâmcılar, hadisçiler başka türlü değerlendirmelerde bulunsalar da sûfiler, O'nun miraçta zaman, mekân hususiyet ve kayıtlarından müberra olarak Allah'ı gördüğünü söylerler.

İşte bu makamda iken bile O, yeryüzüne aramıza geri dönmek istemiş ve dönmüştü. Büyük velilerden Abdülkuddüs: “Eğer ben, o makama varıp, orada kalmak ile geriye dönmek arasında muhayyer bırakılsa idim, vallahi dönmez, orada kalırdım.” der. Ama O, geri gelmiş ve kendilerinden eza, cefa gördüğü insanların arasına inerek, onları da, bizi de, kaybettiğimiz cennete taşımıştı. Hiç olmazsa hepimizi o duyguya uyarmıştı. Mevlâna'nın ifadesiyle, bir ayağı hakikatte, diğer ayağı da 72 milletin arasında, ömrünün bakiyesini, halkın içinde Hak'la beraber sürdürmüştü.

O, son derece mütevazi idi. Yerde oturup yemek yediğini gören bir kadın, “Köleler gibi oturmuş, yemek

yor!” deyince, ona: “Benden iyi köle mi olur? Ben, Allah’ın kölesiyim.” deyivermiş.

Her şeyden önce O bir kuldu. Hz. Cebrail’in (aley-hisselâm) yanında olduğu bir sırada aklıktan söz edilmişti. O’na, Allah’tan, kul peygamber mi, melik peygamber mi olmayı tercih ettiği sorulunca da O, kul peygamber olmayı tercih etmişti.

O, misyonuna başladığı gün ne kadar mütevazi ise, Mekke’yi fethedip de, şehre merkûbunun üzerinde girerken ondan kat kat daha mütevazi idi. Alnı, nerdeyse merkûbunun semerine değecekti.. evet, O, Allah karşısında kulluk şuuruyla o kadar iki büklümdü. Bir Batılı bunu ifade ederken, “Peygamberlik bestesini başladığı tonda, fakat çok daha tiz olarak bitirdi.” der.

Karşısına çıkan problemleri çok kolay hallederdi. Bundandır ki, Bernard Shaw, “Problemlerin üst üste yığıldığı çağımızda, bütün problemleri kahve içme rahatlığı içinde çözen Hz. Muhammed’e muhtacız.” itirafında bulunmuştu.

Kısaca O, kendi olarak doğdu ve kendi olarak yaşadı. Artık dünyada daha fazla yükselmesine imkân kalmayınca, yine kendi olarak bu dünyadan ayrıldı. Rahatsızlığı esnasında Hz. Âişe’den dua talebinde bulunurdu. Bu derece mütevazi idi. Son hastalığında da yine Hz. Âişe, O’nun elini avucunun içine almış, o ele tevessülle dua

etmeyi düşünmüştü. O elini şiddetle çekmiş, bakışlarını yukarılara çevirmiş ve **اللَّهُمَّ الرَّفِيقَ الْأَعْلَى** demişti. Evet, O, dünyadaki seyr-i ruhanîsini tamamlamıştı. Sözlerimizi Âkif'imizin ifadesiyle noktalayalım:

Dünya neye sahipse, O'nun vergisidir hep;
Medyûn O'na cemiyeti, medyûn O'na ferdi.
Medyûndur o Masum'a bütün bir beşeriyet;
Yâ Rab, bizi Mahşer'de bu ikrar ile haşret!

İslâm'da Cemaat Gerçeği

**Soru: “Cemaat veliliği” çok sık telaffuz ettiğiniz kavramlardan biri. Bununla neyi kastettiğinizi açıkla-
lar mısınız?**

Cemaat belli bir duygu, düşünce, inanç ve doktrinin etrafında şuurluca toplanmış insanların meydana getirdiği bütündür. Cemiyet ise duygu, düşünce inanç ve doktrin birliği olsun olmasın, belli bir hedefe ulaşmak, belli bir gayeyi gerçekleştirmek için bir araya gelmiş kitle demektir. Cemiyeti meydana getiren insanlar, her ne kadar aynı hedef etrafında birleşmiş gözükseler de, her birinin amacı, düşüncesi farklı da olabilir.. ve o gayelere ulaşamadığı zaman da dağılmalar, ayrılımlar her zaman ihtimal dahilindedir.

Cemaate gelince orada farklı gaye, farklı beklenti bahis mevzuu olmadığı gibi -içtihat ayrılıkları

müstesna- dağılma, ayrılma da söz konusu olmaz. Zira inanılan şeyler etrafında bütünleşme, hem bir vazife hem de ibadet olduğu için değerler üstü değerlere sahiptir. Meselâ, hac esnasında “Arafat’a çıkmam. Bayram günü namazı camide kılmam.” deyip topluluktan ayrılan Müslüman.. veya bu yerlere, Allah’ın rızası haricinde, farklı gayelerle gelen bir tek insan yoktur. Evet, bizi orada toplayan, Allah’ın emridir ve gayesi de bellidir. Bu emir yanında dünya ve dünya içinde bulunan şeylerin zerre kadar kıymeti yoktur. Yalnız, hemen ifade edelim ki, her küllî kaidenin mutlaka istisnası vardır. Dolayısıyla genelleme yaparak seslendirdiğimiz bu düşüncelerde de istisna kategorisine girebilecek şahısların olabileceği hattırdan çıkarılmamalıdır. Ancak bunlar, o “cemm-i gafır/büyük çoğunluk” yanında bir kıymet ifade etmezler.

Cemaatin, cemaat olmanın yanında, cemaat prensipleri ile yürümesinin de insan ve topluma kazandırdığı pek çok şey vardır. Bunlar bilhassa globalleşen bir dünyada, bugün daha fazla ehemmiyet kazanmış durumdadır. Şöyle ki; fert, dâhi bile olsa ve dâhiyâne teşebbüsleriyle ortaya harikulâde işler dahi koysa, cemaat düşüncesi ve beraberliği ile ortaya konan şeyler, onu rahatlıkla çok gerilerde bırakır. Zira bir Arap atasözünde de ifade edildiği gibi “İki kafa bir kafadan hayırlıdır.” Kafa yani düşünen beyin sayısı, alınan kararları uygulamada omuz veren insan sayısı ne kadar çoğalırsa, ortaya konan

performans doğrultusunda istenilen neticeye ulaşmak da o kadar kolay ve mükemmel olur. Bütün bunları, tek bir ferdin -dâhi de olsa- başarması, yapması düşünülemez.

Ayrıca cemaatte, müsademe-i efkâr, müdavele-i efkâr yani fikir tartışması, fikir alış verişi sayesinde bârika-i hakikat ortaya çıkar. Bu sayede insan hayatına, kâinatın sırlarına ait nice gizli perdeler kaldırılır ve insanlar değişik duygulara uyanır. Bir fertte aynı şeyleri görmek oldukça zordur; hatta imkânsızdır. Bazen fert, bozuk bir plak gibi, bir şeye takılır kalır. Kendi doğru bildiği -ki aslında yanlıştır- saplantıların peşinde koşar. İşte, böyle bir saplantıdan kurtulmanın yolu, Müslümanlar içinde kendini eritmektir. Hele dünyamızın, ilerleyen bilim ve teknoloji sayesinde küçük bir köy hâline geldiği günümüzde, yukarıda ifade ettiğimiz gibi fertler dâhi de olsalar, yetersiz kalmaya mahkûmdurlar.

Bu itibarla, bundan sonra ferdî dehalar, diğer insanların himmeti ve meşveret havuzuna sığınmakla, büyüklüklerini ortaya koyabilir, kendilerini gösterebilirler. Hatta benim kanaatime göre, karizmatik özelliklere sahip insanlar bile, hâlâ eski dönemlerde olduğu gibi müstakil hareket etmeye kalkarlarsa kat'iyen başarılı olamazlar. Onun için bir buz parçasının havuzla bütünleşmesi misillü, karizmatik şahsiyetler de, mutlaka kendilerini şahs-ı mânevî havuzu içine salmalı ve eritmelidirler. Böyle yaptıkları, yapabildikleri takdirde, o karizmanın ağırlığı daha

da artar ve fikirleri, yüksek performansı ile toplumun içinde çoklarımızın idrak edemeyeceği ağırlığa ulaşır; ulaşır ve yine çoklarımızın hayal bile edemeyeceği toplum yararına yapılan işlerdeki başarılarla imzasını atar.

Bu noktada bir hakikatin perdesini azıcık aralamama lütfen müsaade edin: Bu tür düşüncelerle bir araya gelmiş, uhuvvet ve ittifak duygusuyla bütünleşmiş 5-10 fert, insanlığı asırlar boyu hep aydınlık iklimlerde dolaştıran Ebû Hanife, Muhammed Bahaüddîn Nakşibend, Abdülkadir Geylânî, İmam Gazzâlî ve emsâli kimselelere nasip olan mazhariyetlerin çok çok ötesinde, mazhariyetlere sahip olabilirler. Bu o büyük zatları tezyif veya misyonlarını inkâr olarak anlaşılmamalı; bu, Allah'ın (celle celâluhu) uhuvvet ve ittifaka hususî ihsanı şeklinde yorumlanmalıdır.

İsterseniz vilâyet açıdan bu meseleyi, biraz daha açmaya gayret edelim: Vilâyet bir ölçüde, insanın masumiyete kilitlenmesi, günahlara girmeden safvet-i asliyesi ile bütünleşmesi sayesinde gerçekleşir. İnsanın, bahsini ettiğimiz türden bir masumiyete kilitlenmesi veya düğümленmesinde en büyük rol, şahsın iradesine, sonra da aile ortamı başta olmak üzere çevreye aittir. Bazen de Cenâb-ı Hak, ileride büyük bir misyon yükleyeceği böylesi kişileri ilâhî serasına alabilir. İşte bana göre Kur'ân'a gönül vermiş insanların arasında olma böyle ilâhî bir seradır. O seraya giren insanlar, vilâyet mertebesine

yükselmede temel şartlardan biri olan masumiyete kilitlenmiş demektir.

İkinci olarak vilâyette a'zamî zühd, a'zamî takva, a'zamî ihlâs çok önemli esaslardır. İster bunlar, isterse ahlâk-ı âliye-i Muhammediye'ye ait -diyelim ki yüz esas var- esasların hepsini bir şahsın kendine has tonları ile temsil etmesi çok zordur. Evet, bu mesele o kadar zordur ki, Hulefa-i Raşidîn bile bu esasları âdeta -usûlün dışında olanlar itibarıyla- kendi aralarında paylaşmışlar, her biri bir meselede daha ön plana çıkarak, birlikte cemaat oluşturmuşlardır.

İşte, böyle cemaat içinde yerini bulan kişiler, ahlâk-ı âliyeye ait bu esasları, teker teker ve ayrı ayrı temsil ederek, böyle bir havuzu oluşturabilirler. Meselâ; biri zühdde, biri ihlâsta, biri samimiyette zirve noktaya çıkabilir ve böylece, bir mânâda kutbiyet, gavsiyet, kutbü'l-irşadlık vb. şeylerin temsili cemaat tarafından gerçekleştirilmiş olur ki, siz isterseniz buna “cemaat veliliği” de diyebilirsiniz. Bu hâl günümüzde, ferdî velilikten çok daha öndedir. Öyle zannediyorum ki, bu mânâda veliliği temsil eden cemaatler, her zaman nazar-kadem bütünlüğüne ulaşabilirler. Şimdiye kadar nice ferd ü ferîdlerin yakalayamadığı bir ufku, belki bazı cemaatler yakalamış, hatta bir adım daha öteye geçmeye muvaffak olmuş olabilirler.

Ayrıca cemaat hâlinde veliliği temsil eden kişiler gurur, fahr ve ucb içine de girmez, hatta giremezler. Zira o gayeye ulaşmada ve o noktaya yükselmede kendisinin olduğu kadar cemaatin sair fertlerinin de payı vardır ve belki de onunkinden daha yüksektir. Burada görüldüğü gibi cemaat içinde bulunma, aynı zamanda ucb, gurur, fahr gibi ahlâk-ı seyyienin de önünü kesebiliyor.

Cemaat kavramını anlatmaya çalıştığımız bu fasılda, üzerinde mutlaka durulması gereken bir başka nokta da; Allah'ın inayetinin cemaat üzerinde tecellî etmesi gerçeğidir. Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) buna “*Allah'ın inayet ve kudreti cemaatle beraberdir.*” hadisleri ile işaret buyurur. Bu ise nihayetsiz acz ü fakr içinde bulunan insanın nihayetsiz güç ve kudrete sahip olan Allah'ın desteği ile yürümesi, iş yapması demektir.

“*Ümmetim, dalâlet üzerine içtima etmez.*” hadisi zaviyesinden cemaat gerçeğine bakılacak olduğunda, yanılma oranının cemaatlerde daha az olacağı da unutulmamalıdır. Tabî ki bütün bu gerçeklerin farkına ancak “cemaat” kavramını İslâm'ın özünde bulunan, Kur'ân ve Sünnet'ten alınan dinî ve sosyolojik bir tabir olarak anlayanlar varabileceklerdir.

Dua - Amel Münasebeti

Soru: Güzel ahlâka ait esaslar fıtrata ml edip onlarla btnleebilmenin yolu veya yolları nelerdir?

İhlâs, sadakat, vefa, gıybet etmeme ve suizanda bulunmama gibi hasletler, inanan her insanın, hayatına hâkim kılmak zorunda olduğu, güzel ahlâka ait esaslardandır. ahs kanaatim itibarıyla ben, herkesin de bu düşünce ve kanaatte olduğunu zannediyorum. Ne var ki benim hsnzannım, bu konuda fazla bir şey ifade etmez. Mühim olan, teker teker her ahsn bu anlayışı benimsemesi ve onu topluma kazandırmak için mücadele vermesidir. Tabiî bu hemen birden olacak bir şey değildir. Ahlâk-ı aliyeye ve mesaviye ait bu esasların hayata intikali, ahsn fıtrat ile bütünleşmesi, çok uzun bir süreç ister.

Bu süreçte dikkat edilmesi gerekli olan en önemli şey, şahsın gerçekten bu konudaki azmi ve kararlılığıdır. Meselâ ihlâsı ele alalım; ihlâs, namaz kılan hemen herkesin sabah-akşam dualarında istediği bir husustur. “Allahım, beni ihlâsa eren veya ihlâsa erdirdiğin kullarından eyle!” hemen her gün çoklarımızın tekrar ettiği dualardandır. Ancak, biz bu isteğimizde acaba ne kadar samimiyiz? Allah’a hâlis bir kul olmak, ubûdiyet ve ubûdetle hulûsu yakalamak, bizim için ne kadar önemlidir? İhlâsın bir başka buudu olan Allah’ın rızasını ne kadar talep ediyoruz? Kavlen istediğimiz bu şeyleri, fiilen isteme hususunda neredeyiz? Evlenmekten, çocuğumuzun olmasına, ondan memuriyetimize devam etmeye veya son vermeye, Allah rızasının bulunduğunu zannettiğimiz alternatif işlerimizde tercih konumuna geldiğimizde, acaba gönül rahatlığı içinde “rıza-yı Bâri’yi tercih ediyoruz” diyebilir miyiz? Hatta “rıza” mertebesini, Cennet’e ya da –ikisi ayrı şeylerse– Cenâb-ı Hakk’ın cemalini müşâhedeye tercih edebiliyor muyuz?

Bu çizgide soruları uzatabiliriz. Şimdi bu meselelerin bütününde, ihlâsı ve rızayı tercih edemiyorsak ve kavlen istediğimiz hususların fiilen peşinde değilsek, hiç şüphesiz Allah’a karşı saygısızlık yapıyoruz veya “kezib alallah”ın içindeyiz demektir. Hâlbuki bu son husus, *“Allah’a karşı yalan söyleyenden daha zalim kim olabilir?”*⁵⁷ âyeti ile küfre denk tutulmuştur.

⁵⁷ En’âm sûresi, 6/21, 93; Hud sûresi, 11/18; Ankebût sûresi, 29/68; Saf sûresi, 61/7.

Ben rica edeyim, evlenme, çocuğumuzun olması, araba, ev, yazlık-kışlık gibi dünya mallarına sahip olmak, işlerimizin kesada ve fesada gitmemesini istediğimiz ölçüde, ihlâs, rıza, sadakat, vefa vb. şeyleri istemiyorsak veya gönüllerde bunlar, birinciler kadar yer tutmuyorsa, Allah'a karşı saygısızlık yapmayalım ve dil ucuyla ben muhlis ve muhlas olmak istiyorum demekten sakınelım. Allah'ın rızası, dünyevî ve uhrevî hiçbir şeyle tartılmayacak kadar büyüktür. Öyleyse biz de, ayaklarımızın dibinde olması gereken bu meselelerle, Allah'ın rızasını aynı seviyede tutmamalıyız. Çok tekrar ettiğim bir söz içinde, dünyaya dünya, ukbâya da ukbâ kadar, yani dünyevî meselelere o kadar, uhrevî meselelere de gereği kadar değer vermeliyiz.

Buraya kadar arz ettiklerim meselenin bir yönünü teşkil ediyordu. Diğer yönüne gelince; ahlâk-ı âliyyeye ait bu esasları dualarımızda yâd etmekten hiçbir zaman dûr olmayalım. Burada bazıları önceki söylenenlerle, bu cümle arasında bir çelişki var zannedebilir. Aslında herhangi bir çelişki söz konusu değildir. Bizim önceki arz ettiklerimiz, bir ufka işaret etmekte ve bize bir hedef göstermektedir. Bu hedefe ulaşınca kadar, başta da söylediğimiz gibi, tabî ki bir sürecin yaşanması gerekir.

İşte bu süreç içinde hedefe doğru yol alırken, insanın kat'iyen vazgeçmeyeceği bir husus varsa o da dua olmasıdır. Dualar bize hedef verir, şuuru besler, gönüllerimizi

kanatlandırır, kudretimizin sınırlılığını idrak ettirir ve “her şeye gücü yeten birisine” sığınma ihtiyacını hissettirir. Zaten Bediüzzaman’ın ifadesiyle böylesine yürekte ve hâlisane yapılan dualar, bizatihi derin bir ubûdiyettir. Allah (celle celâluhu) da böylesine inanmış kişilerin dualarını er veya geç mutlaka kabul buyurur.

Duaların bizlere hedef vermesi ile alâkalı iki misal arz etmek istiyorum. Birincisi: Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir gün mescitte Ebû Ümame el-Bâhili’yi, gayet sarsık şekilde otururken görür. Sebebinin sorduğunda “Fakirlik!” cevabını alır. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona şu duayı öğretir: Mealen “*Allahım, tasadan ve hüzünden, tembellikten ve âcizlikten, korkaklıktan ve cimrilikten, borç altında ezilmekten ve insanların bana galebesinden Sana sığınırım.*”

Bu cümleleri tek tek ele alarak, fakirlikle ilgisini veya insana hedef göstermesini birlikte inceleyebiliriz:

“*Allahım, tasadan, gamdan, hüzünden Sana sığınırım*”:

Şimdi tasa, gam ve hüzünden Allah’a sığınan bir insan, –affedersiniz– gidip yan gelip yatar mı? Tasa ve hüzne sevk edecek şeylere kendini hiç kaptırır mı? Aksine kalkar, bunlardan kurtulmanın yollarını mı araştırır?

“Tembellikten ve âcizlikten Sana sığınırım”: Fakirlik deyip bir kenarda –velev ki bu mescit, hatta Mescid-i Nebevî bile olsa– oturmak ve elâlemin avucuna bakmak tembellik ve âcizlik değil midir?

“Korkaklıktan ve cimrilikten sana sığınırım” ve son olarak *“Borç altında kalmaktan ve insanların baskısından (galebesinden) Sana sığınırım.”*

Görüldüğü gibi bu duanın bütün unsurları, fakirlikten mescide sığınan bir insana, ondan kurtulma yolları göstermenin yanında aynı zamanda hedef veriyor. Artık bu safhada kula düşen, dua ettiği şeyleri fiiliyata dökmekten ibarettir.

İkinci misal, çocuk iken başımdan geçen bir olaydır: Babam bana, “Gece iki bin defa Nasr sûresini okuyan, Hz. Peygamber’i (sallallâhu aleyhi ve sellem) rüyasında görür.” demişti. Çocukça kalbimle buna inandım ve o gece iki bin defa Nasr sûresini okudum, öyle yattım. O gün, bu okuma işi, sabaha kadar sürseydi, yine okurdum. Çünkü benim Resûlüllah’ı görme iştiağım, değil bir geceyi, belki yüzlerce geceyi feda ettirecek çaptaydı. Demek insan, bir şeye dilbeste ise onu elde etme yollarını mutlaka araştırmalıdır.

Hâsılı, güzel ahlâkın unsurları ile bezenmeyi kavlen isteme kadar, onları hayata geçirmede yapılması gerekli olan fiiller de çok önemlidir. Bu ikisi, bir bütünün parçalarından ibarettir ve dua, birçok açıdan yeri başka bir şeyle doldurulamayacak önemli bir hâdisedir.

Sahabe İman ve Aksiyonu

Soru: Sahabe Efendilerimizin dini anlama ve anlatmaları nasıldı? Onları örnek alma konumunda olan bizler için neler tavsiye edersiniz?

İnsanın yaratılış gayesi, Cenâb-ı Hakk'ı bilip, bildirmektir. Bunun dışında hiçbir şey yaratılışa gaye olacak seviyede değildir. Kur'ân-ı Kerim: **وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ** “Ben, cinleri ve insanları ancak Bana ibadet etsin diye yarattım.”⁵⁸ beyanında bu mülâhaza açıktır. Âyetteki **لِيَعْبُدُونِ** “Bana ibadet etsinler” ibaresini, İbn Abbas **لِيَعْرِفُونِ** “Beni bilsinler” şeklinde tefsir etmiştir.

Bu hakikati en iyi şekilde idrak eden Efendimiz ve O'nun sadık yârânı olan sahabe-i kiram efendilerimizdir. Dolayısıyla, dine ait bütün hakikatlerin en başta onlardan

⁵⁸ Zâriyât sûresi, 51/56.

öğrenilmesi gerekir. Bu mânâda onlara mütâbaat, aynı zamanda marz-i ilâhî açısından da ayrı bir önem arz eder. Çünkü Cenâb-ı Hak onlar için, *رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ* “Allah onlardan razı, onlar da Allah’tan razı.”⁵⁹ buyurmuştur. Tasavvufçular, bu âyetten hareketle iki makam ya da iki mertebeden söz ederler.

1. Râdiye: Bu, kulun Cenâb-ı Hak’tan razı olması makamıdır. Bu hâl, bir halk şairimizin ifadesiyle şöyle dile getirilir:

“Gelse celâlınden cefa

Yahut cemâlinden vefa

İkisi de cana safa

Lütfun da hoş, kahrın da hoş.”

Buna göre, Cenâb-ı Hak’tan ne gelirse gelsin, her zaman şükürle karşılık verip kat’iyyen şikâyet etmeme ve bu yolda karşımıza çıkacak gülü de, dikenini de aynı görme, azbi de azabı da aynı bilme bir esastır.

2. Mardiyye: Bu da, Allah’ın rızasına mazhar olma demektir. Mardiyye, râdiyeden daha önemli bir mertebedir. Tâbiînin büyük kadını, Rabia Adeviye ellerini açıp Allah’a dua ederken: “Allahım, benim Seninle olan alâkam hürmetine değil; Senin benimle olan alâkan hürmetine...” der, dua eder. Çünkü kulun, Allah’la (celle

⁵⁹ Tevbe sûresi, 9/100.

celâluhu) irtibatı ne olursa olsun, Allah'ın kulla olan irtibatı çok daha derin, daha muhit ve daha önemlidir. İşte, “mardiyye” mertebesi, böyle bir hususa açılmış olma ve ona mazhariyet kesbetme hâlidir ki, her iki hâli de nefsinde cem eden Efendimiz ve ashab-ı kiram hakkında, Allah Teâlâ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ buyurmaktadır.

Bu durum, Allah'ın (celle celâluhu) onların hayat tarzlarından, hayatı yorumlayışlarından hoşnut olduğunu gösterir. Öyleyse, onların hayat mertebelerine intibak etmek –ki, o kalıbın içine girmek demektir– bizim için bir gaye ve hedef olmalıdır. Zaten Cenâb-ı Hak, onlar için bu ifadeyi kullanmakla sanki bize: *“Bu hayat tarzı, Benim razı olduğum bir tarzdır. Onu yakalayın ve Benim hoşnutluğuma mazhar olun ki, ben de sizden razı olayım.”* demektedir.

Aslında sahabe-i kiram bizim için her zaman örneklerin en güzelini teşkil etmektedir. Bu hususu biraz daha açmakta yarar olacağı inancındayım. Şöyle ki, sahabenin her biri iman adına öylesine derinlerden derindir ki, onların her birine birer iman kahramanı dense sezadır. Tabîî iman derken, bizim küçük yaşlarda duyup ezberlediğimiz; اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ وَمَلَيْكَتِهِ... çerçevesinde söylenen ve sadece lafızdan ibaret olan iman değil. Yanlış anlaşılmasın, bu iman değildir, demek istemiyorum. Aksine kelime-i şehadet ve kelime-i tevhid, Allah indinde en önemli bir hakikattir.. ve O isterse kuluna sadece bu kelime ile

necat verebilir. Ancak bizim Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve sahabe-i kiramda gördüğümüz iman çok farklıdır. Meselâ onlar, bir yerde karşılaştıklarında, birbirlerine: *“Hele gel, seninle bir saat Allah’a iman edelim...”* derler.

Evet, onlar düşünüp tefekkür etme, imanlarını daima taze tutma ve böylece her zaman hayvaniyetten uzak durup cismaniyeti geriye çekerek kalb ve ruhun derece-i hayatına girme adına bitmeyen bir gayret içinde olmuşlardır. Elbette ki bu, basit mânâda bir inanış değildir.

Ayrıca onlar, İslâm’a hizmet adına, birer aşk ve heyecan kahramanıdır. Abbas İbn Eşyem (radıyallâhu anh), Yermuk’ta şehit düşen bir sahabidir. Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu sahabe hakkında: *“Kılıçlar başından aşağıya inerken başını hiç çevirmedi.”* buyurur ve bundan dolayı da onun Cennet’te reftare gezdiğini haber verir. Onun torunlarından biri, Ömer b. Abdülaziz’in huzurunda kendisini tanıtırken: *“Ben o zatın torunuyum ki, Yermuk’ta savaşıırken, bir kılıç darbesiyle bacağının kesilmiş olduğunu, ancak attan inmek istediğinde tepetaklak düşmesiyle fark etti.”* der. Belki bu tür vak’alar, Çanakkale’de, Çaldıran’da, Sırpsındığı’nda ve daha nice savaşlarda da meydana gelmiş ve yaşanmıştır; ancak sahabenin yaşayışı her zaman farklı olmuştur.

Sa'd İbn Rebî, Efendimiz tarafından çok sevilen bir sahabidir. Uhud'da, bir an gözlerden irak olur. Efendimiz yanındaki sahabilere, etrafı bir arayın der. Arar ve onu yaralı bir hâlde yatıyor bulurlar. O kendisini bulan zata döner ve şu ibret verici sözleri söyler: *“Sizin nabzınız attığı müddetçe Efendimiz'e bir şey olursa, Allah'a vereceğiniz hesabın altından kalkamazsınız. Allah Resûlü'ne benden selâm söyleyin, Uhud'un verâsından üfûl üfûl esen Cennet'in kokularını duyuyorum.”*

Evet, iman ettikten sonra, dünya ve ukbâ saadetine giden yol, i'lâ-yı kelimetullah için mücadele ve mücahededen geçmektedir. Onların hepsi, dâsitanî bir kahramanlıkla kendilerinden beklenen bu mücadeleyi vermiş ve gereken gayreti göstermişlerdir. İbn Hacer, Efendimiz döneminde yaşamış yüz otuz bin sahabeden bahseder. Oysaki bütün araştırmalara göre, bugün Medine mezarlığında bulunan sahabe mezar sayısı on bin bile değildir. Geriye kalan yüzyirmi bin sahabe, inandıkları hakikatleri insanlara ulaştırmak için, dünyanın dört bir yanına dağılmışlardır. Demek yüz yirmi bin sahabe, Mekke-Medine gibi, insanları büyüleyen güzel yurtlarından ayrılarak, Yahya Kemal'in “Ezan” şiirinde:

Emr-i bülentsin ey Ezan-ı Muhammedî

Kâfi değil sadana cihan-ı Muhammedî

Sultan Selim-i evvel'i râm etmeyip ecel

Fethetmeliydi âlemi şân-ı Muhammedî
Gök nura garkolur, nice yüzbin minareden
Şehbal açınca rûh-u revan-ı Muhammedî
Ervah cümleten görür Allahü Ekber’i
Akseyleyince arşa lisan-ı Muhammedî

şeklinde idealleştirdiği, Rûh-u Revan-ı Muhammedî’yi, dünyanın dört bir yanında bir bayrak gibi dalgalansın diye gittiler; gittiler ve bir daha da geriye dönmediler.

Meselâ, bunlardan biri Ümmü Haram’dır. O, Efendimiz’den aldığı bişaretle, yaşlı hâliyle çıktığı Kıbrıs seferinde şehit olmuş ve oraya gömülmüştür. Evet, sahabenin hemen hepsi bu düşünceyle meşbû olduklarından çoğu zaman Allah Resûlü’ne gelerek: “*Dua etmez misiniz yâ Resûlallah! Allah yolunda şehit olayım...*” deyip dua istemiş ve taşıdıkları o ruh ve mânâ ile İslâm’ı dünyanın birinci meselesi hâline getirmişlerdir.

Dört halife döneminde –ki, tamamı 30 yıldır– fethedilen yer ve Müslüman olan insanlar, daha sonraki Emevi, Abbasi, Karahanlılar, Samanoğulları, Harzemler, Selçuklular ve Osmanlılar döneminde fethedilen ve Müslüman olan insanların sayısına denktir. Hz. Osman döneminde ta Aral Gölü’ne, Ermenistan’a –ki, Kastalanî bu yerlerin Erzurum’un Palandöken dağlarını da içine aldığı söyler– kadar gitmişlerdir. Hz. Ali döneminde Öküz

Nehri aşılmış ve Ahnef b. Kays gidip Moğollarla savaşmıştır. Tarık b. Ziyad, kendi ismiyle anılan Cebel-i Tarık Boğazı'nı geçerek –eski adıyla Herkül Burcu– İspanya'ya ulaşmıştır. Amr b. Âs ve yeğeni Ukbe b. Nafi, “Zulmet Denizi” denen Atlas Okyanusu'na, Abdülhak Hamid'in ifadeleriyle: *“Atı beline kadar suların içinde ve meleklerin gökteki konuşmaları kadar mukaddes şu sözlerle haykırmıştır: ‘Allahım, bu karanlık deniz önüme çıkmasaydı Senin yâd-ı cemilini denizler ötesi âlemlere götürecektim!’ ”*

Evet, iman, imandan sonra gelen aksiyon ve mücadelenin, muhasebe ve murâkabe duygusunun temelini teşkil eder. Dolayısıyla her şey, ondan fışkırır. İşte sahabe-i kiramdaki bu mücahede aşk u şevki de, onlardaki imanın derinliğinden kaynaklanıyordu. Çünkü onlar, Asr-ı Saadet'i idrak etmiş ve Efendimiz'in arkasında yer almış, dolayısıyla hilkatın gayesi, fıtratın neticesi Allah'a iman, mârifetullah, muhabbetullah ve zevk-i ruhanî olduğunun şuuruna çok iyi varmışlardı.

Efendimiz, onlar arasında elbette apayrı bir yer tutar. O, tamamen, Cibril'in muallimliğinde yetişmiş ve her şeyi O'ndan öğrenmiş olmasına rağmen, öyle bir ufka ulaşmıştır ki, Miraç'ta kendisine muallimlik yapan Cibril'i dahi geride bırakmıştır ve cismaniyetine rağmen, Allah'ın en mükerrem meleşini dahi aşmıştır.

Hâsılı, iman ve aksiyon çok önemli bir mevzudur. Bundan dolayı asrımız âlimlerinden Bediüzzaman Said Nursî, Mevdudî ve daha niceleri, kemal-i hassasiyetle iman ve aksiyon meselesi üzerinde durmuş, konuyla ilgili eserler yazmışlardır. –Allah’a binlerce hamdolsun– onlar ve onlar gibilerin çalışmalarıyla günümüz aydınlanmış, hedef olarak insanımıza, imanda derinleşme ve müsbet hareket de diyebileceğimiz aksiyon yolu gösterilmiştir. Bu çerçevede bize düşen şey de, tıpkı sahabe gibi: *“Hele gel, bir saat Allah’a iman edelim”* deyip, her fırsatı değerlendirerek imanda derinleşmektir.

*Mücadele ve mücahedeye gelince; günümüzde me-
denilere galebe icbar ile değil, ikna iledir. Dolayısıyla bu
uğurda mücadele verilirken, basiret üzere hareket etme
esastır. Zannediyorum, bu alanda da sahabeye ait ru-
hu, şuuru en iyi şekilde kavrayan Bediüzzaman olmuş-
tur. O, yıllarca: “Milletimin imanını selâmette görürsem
Cehennem’in alevleri içinde yanmaya razıyım. Çünkü
vücudum yanarken gönlüm gül gülistan olur. Milletimin
imanını selâmette görmezsem, Cennet’i de istemem,
çünkü orası bana zindan olur.”* demiş, bir hayat boyu
hiç yılmadan, bütün engelleme ve karalamalara rağmen
yoluna devam etmiştir. Böyle bir düşünce istikametinde
yüründüğü müddetçe, Asr-ı Saadet’tekine benzer güzel-
liklerin yaşanacağı ümit edilebilir.

Namazın Zikir ve Tevbe Buudu

Soru: “Beni (zikir) hatırlamak için namaz kıl.” âyetindeki namaz ile zikir arasındaki münasebeti biraz açar mısınız?

Zikir, mü’mini Allah’a en seri şekilde yaklaştıran bir ibadet ve gaflet bulutlarını dağıtan en tesirli bir rüzgârdır. Zikir, anma-hatırlama ve insanın hayatı duyarak yaşaması ya da varlığın koridorlarında gezerken hemen her nesneden Allah’a ait bir mesaj alması demektir. Bu mânâda zikir ile namaz arasında sıkı bir irtibat söz konusudur. Hatta diğer ibadetlerdeki zikir, namazdaki zikrin yanında ancak, tâli bir mübarekiyeti haizdir. Zaten o ölçüde Allah’ı hatırlatacak ve insanın görme, düşünme, anlama ve değerlendirme ufkundan gafleti izale edecek başka bir ibadet olsaydı, Allah, namazın yerine o ibadeti emir ve tavsiye buyururdu.

Namaz, zatında potansiyel olarak hatırlatıcı bir güce sahiptir. Kur'ân-ı Kerim, **“وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي”** *“Beni hatırlamak için namaz kıl.”*⁶⁰ âyetiyle bu hakikati hatırlatır. Evet, âyetle de ifade edildiği gibi hatırlama (zikir) ile namaz arasında sıkı bir münasebet vardır. Namazın bu ölçüdeki öneminden ötürü Kur'ân'da Allah (celle celâluhu), günde beş vakit namazı sık sık vurgulamıştır.

Oruç, gizli bir ibadettir ve oruçlu bir kimsenin oruçlu olduğunu kimse bilemez. Vâkıa oruç, gizliliğinden ötürü nezd-i ulûhiyette de ayrı bir hususiyet arz eder ki, Allah (celle celâluhu), onu da kudsî bir hadisiyle tebcil ederken, *“Oruç Bana aittir ve mükâfatını da Ben veririm.”* buyurur. Ancak eğer Allah (celle celâluhu), oruçta da namazdaki zarurî temadi söz konusu olsaydı, bize savm-i Davud gibi gün aşırı oruç tutmayı farz kılardı. Bu itibarla denebilir ki, namazın bu çok güçlü hatırlatma tesiri, kat'iyen başka bir ibadette mevcut değildir. Belki cuma namazı veya hac gibi küllî ibadetlerde böyle güçlü bir tesirden söz edilebilir ve bunların hatırlatıcılığı önemli seviyede bir zikir sayılabilir. Ancak bunlar dahi namaz gibi her gün ve aynı zamanda günde beş defa olmadığı için namazın yerini tutmaları mümkün değildir.

Namaz, insanları günahlardan arındıran ve ondaki isi-pası temizleyen bir kurna gibidir. Her gün onda beş defa yıkananlar günahlarından arınır ve tertemiz

⁶⁰ Tâhâ sûresi, 20/14.

hâle gelirler. “*Gündüzün her iki tarafında ve gecenin sa-
çaklarında (gündüze yakın olan saatlerinde) namaz kıl!
Muhakkak ki, iyilik kötülükleri giderir. İşte bu, (Allah’ı)
ananlar için bir hatırlatmadır.*”⁶¹ âyeti, bu gerçeği delil-
lendirmektedir. Bu âyetten anlaşılan şey, kılınan her na-
mazın, yekûn bir hasenat teşkil etmesi ve bu hasenatın
seyyiâtı silip süpürüp götürmesidir. Ayrıca âyet-i kerime-
nin sonunda, *“إِنَّكَ ذِكْرٌ لِلذَّاكِرِينَ”* “İşte bu, Allah’ı ananlar
için bir hatırlatmadır.” denilerek, namazın hatırlatıcı gü-
cü bir kere daha nazarlara verilmektedir.

Zikir ile namaz münasebetini bu şekilde tespit et-
tikten sonra, tevbe ile namaz arasındaki irtibata gelin-
ce; tevbe, kişinin Allah’a yönelmesi ve kendi içini Allah’a
(celle celâluhu) açıp dökmesidir. Tevbe, Allah’ın, bizim
mahiyetimize dercettiği günahlarla deformasyona uğ-
rayan temiz ve latîf duygularda, yeniden bir yapılanma
meydana getirme ameliyesidir.

Her günah işleyen insan, sevaptan yüzünü çevirip küf-
re doğru bir adım atmış sayılır. Evet, Üstad Hazretleri’nin
de ifadeleriyle “*Her bir günah içinde küfre giden bir yol
vardır.*” Öyleyse her günah işleyen, bir adım Allah’tan
uzaklaşmış ve bir adım da şeytana yaklaşıyor demektir.
Tevbe ile insan, “Eyledim hadsiz günah, nihayet tasma-
lı boynumla döndüm Sana ilâhî!” diyerek, tekrar Allah’a
dönmüş olur ki, böyle bir insan aynı zamanda seyyiatını

⁶¹ Hud sûresi, 11/114.

da hasenata çevirmiş sayılır. Üstad'ın yaklaşımı ile tevbe, insanı sürekli kötülöklere açık olan kabiliyetlerini, hayra tevcih etmektedir ki, bu da potansiyel olarak insanın hayır yapması demektir.

İşte namazda da bu durum söz konusudur. Zira namaz, insanda gerçek mânâda bir tevbe şuuru meydana getirir. Her ne kadar insan, günde beş defa kavli olarak tevbe etmese bile, onun kılmış olduğu namazlar, fiilî bir tevbe yerine geçmektedir. Kaldı ki, namazda okunan evrâd u ezkârda, tevbe-istiğfar mânâsı taşıyan birçok dua ve âyetler vardır. Meselâ, mü'min namaza, **الله أكبر** sözüyle başlamaktadır. **الله أكبر** 'le başka işlerden kopma ve ke-silme adına âdeta eldeki fikir ve şuur balyozu mâlâyânî şeylerin üzerine indirilmekte ve Allah'a (celle celâluhu) teveccüh edilmektedir. Evet, namazda, masivadan kopma ve Hakk'ın davetine icabet edip, O'na yönelme söz konusudur. Ne var ki, böyle bir teveccühü, herkes ancak kendi kamet-i kıymetine göre gerçekleştirebilmektedir.

Daha sonra **سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ** gelir ki, bu, makam-ı cem'in ifadesi bir sözdür. Sübhaneke, “*Şu varlık içinde Sana şerik koşulabilecek hiçbir şey yoktur. Sen, zâtında, sıfatlarında ve icraatında teksin. Ne benim ef'âlim ne de kâinatta cereyan eden hâdiseler, Senden başkasına verilemez. İşte ben, böyle bir şirk düşüncesine sırtımı dönüyor, Seni tesbih ve takdis ediyorum.*” demektir.

وَبِحَمْدِكَ “Hamd yalnızca Sana mahsus” anlamına gelir. Sübhaneke sözünde Cenâb-ı Hakk’ı bütün noksanlıklardan tenzih ederek, vâhidî tecellîye karşı tam bir ubûdiyet ortaya koyma mânâsı vardır, böyle bir tenzih ifadesinden sonra gelen **وَبِحَمْدِكَ** ’le de insan, “Ben, bu mânâyı ihata edemem ama Sen, bana bunu duyuruyorsun. Zira Sen bunları bana duyurmazsan ben duyup hissedemem. Öyleyse ben Seni bir taraftan tesbih ederken, aynı zamanda hamdle medyuniyet ve şükranlarımı da sadece Sana takdim ederim.” demektedir.

وَتَبَارَكَ اسْمُكَ “Senin ismin bereket kaynağıdır. Benim gibi boynu tasmalı, ayağı prangalıları, o engin hazinen-den bir şeyler versen ne çıkar! Zira Sen, Seni inkâr edip, şirke koşanlara bile nice nimetler bahşediyorsun. Ben de bütün günah ve inhıraflarıma rağmen, Sana teveccüh ederek, Senin bereket kaynağı mübarek ismine sığınıyor ve Alvar İmamı edasıyla;

‘Kerem kıl, kesme Sultanım keremin bînevâlerden,
Kerem kesmek yakışır mı Keremkâne gedâlerden’
diyerek huzurunda inim inim inliyorum.” demektir.

وَتَعَالَى جَدُّكَ’te, “Senin şanın mütealdir. Nitekim Sultana sultanlık, gedâyaya da gedâlık yaraşır. Ben çok düşüp kalkmış olabilirim, ancak şimdi iki büklüm olup kapına geldim; zira Senden başka gidecek melce ve menca

yoktur.. ve bu mülâhazada; evet günah bana yaraşmaz doğru, fakat af da Senin şanıdır.” mânâsı vardır.

وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ ise, “Başkasına nasıl dönebilirim ki; Senden başka Mâbud-u bi’l-hak ve Maksud-u bi’l-istihkak yoktur.” demektir.

Evet, namazda Allahu Ekber’den başlayıp selâm vere ne kadar hep böyle tevbe yörüngeli bir teveccüh söz konusudur ve işte bu teveccüh zamanla kulu, adım adım ihsan yamaçlarına doğru götürebilir...

Devlet-i Ebed Müddet

Soru: Osmanlılardaki devlet-i ebed müddet fikrini nasıl değerlendiriyorsunuz? Osmanlı'nın bu düşüncüyü ne derecede hayata geçirdiğine inanıyorsunuz?

Devlet-i ebed müddet bir ideal ve bir mefkûredir. Bunun tam gerçekleşmesi ise imkânsızdır. Bu açıdan ona bir gaye-i hayal demek daha doğru olur zannediyorum. Çünkü ferden-ferda herkesin öldüğü gibi, devletlerin de ölümü mukadderdir. Ali Şeriatî'nin ifadesiyle, herkes için yürüyeceği yolda yuvarlanıp içine düşeceği ve bir daha da çıkamayacağı bir çukur vardır. Ama yol, bazen oksijen çadırında, nebati bir hayatla uzar, bazen de toplumun bütün dinamizminin devreye girmesiyle.. tıpkı sadakanın ömrü uzattığı gibi.

Osmanlı bunların hepsini görmüştür. O, hiçbir millete müyesser olmayan uzun bir ömür yaşamıştır. Evet, dünya tarihinde tek sülalede böylesine uzun bir ömür, hiçbir millete müyesser olmamıştır. Firavunlarda, Roma'da 150-200 sene arayla aileler değişmiş olmasına rağmen, Osmanlılarda bu müddet altı asırdır ve bunun dört asrı da hep zirvede geçmiştir.

Söğüt'ten başlayıp devamlı helezonik olarak yükselen ve zirveleşen bir devletin gaye-i hayalinin “ebed müddet” olması, onların himmetlerini âli tutmaları ve canlı kalmaları adına çok önemlidir. Hayalleri hafife almamak lâzım. Bilmem kaç sene evvel haritada işaretlediğiniz yerlerin sizin üzerinizde tesiri çok büyüktür. Öyle ki o, sana uzaktan göz kırpan bir yıldız gibi sürekli gel der, siz de ona doğru hep yürürsünüz. Bugün olmazsa yarın, yarın olmazsa öbür gün, olmazsa çeyrek asırda veya yarım asır sonra ulaşılması gerekli olan bir zirveye ulaşmış olursunuz. Böyle bir hedef olmayınca, insan bir yere kadar çalışır; çalışır ve artık yeter der. Sonra Üstad'ın ifadesiyle ezhan “ene”lere döner, etrafta gezmeye başlar.

Diğer bir tabirle mesele, hatt-ı müstakim üzerinde bir yol takip etmekten çıkar, dairevî bir hâl alır. Sonra insan her şeyi kendi etrafında örgülemeye başlar. İşte bu, bir ufuksuzluk ve mefkûresizlik demektir.

Evet, Osmanlılar da, gaye-i hayale ulaşmak için acaba her zaman ilk dönemlerde olduğu gibi, hususi ile de

ilk dört asırda olduğu gibi, ona ulaşma yolunda strateji, politika üretebilmiş midir? Burada eskilerin “Fîhi nazar” dedikleri gibi “Fîhi nazar” deyip geçeceğiz... Sadece acı bir zem olmaması ve biraz da “Ölülerinizin kötü yanlarını anmayın.” disiplinine bağlılığımdan dolayı, bunlar olmamıştır demiyorum. Geçmişimizi ne kadar hayırla yâd etsek de, içimizin o mevzuda çok rahat olmadığı da muhakkak. Bir Fatih döneminden sonra ilim düşüncesi bitmiştir. Hatta onun dönemindeki şeyler de eskinin hızından ibarettir.

Selçuklular, Osmanlılardan daha çok gaileli, curcunalı bir dönemde yaşamışlardır. İster Şark’tan gelen azgın tecavüzler, ister Garp’tan gelen mütecaviz saldırılar karşısında, bir türlü kafalarını dinleyememişler ve bir gaye-i hayale yönelememişlerdir. Bu açıdan meseleye bakacak olursak, Selçuklulara nispetle Osmanlılar daha avantajlı sayılırlar. Buna rağmen Osmanlı’nın ister ilim, ister “devlet-i ebed müddet” fikrinde istenilen oranda başarılı oldukları da söylenemez. Belki ilk kabilevî fütühat döneminde bu olmamıştı ve olamayabilirdi de, ancak devlet, devlet olarak sistemleşip oturaklaşınca bir ilim düşüncesi ve bir Rönesans gerçekleştirilebilirdi. Vâkıa, medeniyet tarihi yazarları, genelde o fütühat dönemini müteakip bir ilim döneminin başladığını, bunu medeniyet ve kültür dönemlerinin takip ettiğini söylerler ama, meselenin arzu edildiği şekilde gerçekleşmediği de bir vâkıadır.

Dolayısı ile bir taraftan “Devlet-i ebed müddet derken ne kadar samimi idik?” diğer taraftan “Buna ulaşma adına yapılması gereken şeylerin ne kadarını yapabildik?” gibi mülâhazalarımı henüz aşabilmiş değilim.

Gerçi daha sonra acı acı yerimizde saydığımızı hissetmeye başladığımız an çırpınmalarımız söz konusudur ama, o zaman da batı o parlak durumu ile gözlerimizi kamaştırmış biz de kendi değerlerimiz adına sarsılmışızdır. Bunun ardından, şaşkınca, el yordamıyla bazı kararlar alıp değerlendirme dönemi başlamıştır. Bu ise bizde, inhitat döneminin başlangıcı olmuştur. Tanzimat da bunun bir sendrom hâlinde ortaya çıktığı dönemin adı.

Biz bu dönemde ille de Fransa demişizdir ve Fransa bizim yaklaşık bir asır boyunca âdeta mihrabımız olmuştur. Bundan da bir netice alınamayınca Meşrutiyet’e ümitler bağlanmıştı. Daha sonra İttihatçı toy delikanlılar devreye girmiş, kumarcının devamlı kaybedip en sonunda “Bütün kaybettiklerimi istirdat ederim!” mülâhazasıyla en pahalı bir şeye son zarını attığı gibi, biz de Almanlarla birlikte macerâvârî dünya savaşına girmiş ve “Eski saltanat ve debdebemizi istirdad ederiz!” diye şansımızı son bir kere daha denemişiz ama, koca bir devleti pâyimâl etmişizdir.

Onlar bir çürük ipliğe hülâya dizmişlerdi ve bu hülâyaya, maalesef devlet içinde üç hayatî mekanizma da iştirak ediyordu: Askeriye, sadâret ve maliye. Rıza

Tevfik, İttihatçılar içinde yer alan bir insandır. Ama daha sonra onların tavrının yanlış olduğunu anlamış ve “Abdülhamit’in Ruhaniyetinden İstimdat” adlı şiirinde pişmanlığını ifade etmiştir.

Bu değerlendirmeler ışığında günümüze bakacak olursak fırsat henüz fevt olmamıştır. Devlet yine ebed müddet ve bu yine gaye-i hayaldir. Fikir seviyemiz ne olursa olsun duygularımızın temiz ve bu hedefe müteveccih olduğu kesindir. Bazen Allah çok edna nefislerden, a’lâ işler çıkarabilir. İş yapan, planlayan O olduktan sonra, çok da esbab-ı âdiye üzerinde durmamak lâzım.

Biz, niyetlerimizin sadık kullarıyız. Bir insanın, birkaç neslin, birkaç asrın tahakkuk ettirmeye ömrünün yetmeyeceği koskocaman bir gaye-i hayalin peşindeyiz. Ama akıllı isek, şimdiden buna sahip çıkar, niyetimize göre onun mükâfatını alabiliriz. Çünkü *mü’minin niyeti amelinden hayırlıdır.*

İmtihan Unsurları

Soru: İnanıp, inandığı istikamette hizmet eden insanlar olarak karşılaşılabileceğimiz en önemli imtihan çeşitleri nelerdir?

Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) döneminden başlamak suretiyle, günümüze gelinceye kadar, iman hakikatlerine sahip çıkan hemen her fert, çeşitli imtihanlara muhatap olmuştur. Olabildiğine çeşitli bu imtihan unsurlarının başında, hiç şüphesiz, ehl-i dalâlet ve ehl-i küfrün baskısı, mü'minlere düşünce ve niyetlerini anlatma imkân ve fırsatının verilmemesi, ölüme ve öldürülmeye kadar uzanan eziyet ve işkenceler gibi hususlar gelir.

Bu hususlarda mutlak fazilet ve kemal, sahabe-i kirama aittir. Gerçi ashab-ı kiramdan önce de

davaları uğrunda, Efendimiz'in Habbab b. Eret'e ifade ettiği: *“İnananlar, sırf inançları yüzünden çukurlara yatırılır, testere ile vücutları ikiye ayrılır, demir taraklarla etleri kemiklerinden sıyrılırdı da onlar yine dinlerinden dönmezlerdi.”* şeklinde resmedilen kahramanlar da vardı ama, ihtimal ki yine de mutlak fazilet ve kemal, sahabe-i kiram hazerâtına aittir.

Daha sonraki dönemlerde de, sahabemisal eziyet ve işkencelere maruz kalanlar olmuştur. Meselâ, bizim dünyamızda bir Ebû Hanife, bir Ahmed b. Hanbel, bir Serahsî, bir Gazzâlî ve bir Bediüzzaman Hazretleri buna önemli misaller teşkil ederler. Ve bu zatlarla, aynı çizgide eziyetlere maruz kalan kişiler de, dava düşünceleri, hayat felsefeleri, aksiyon ve fedakârlıkları bakımından aynı arenanın kahramanları sayılabilirler.

İmtihan unsurlarından en önemlisi –bana göre– Kur’ân’ın, *“Bazınızı bazınız ile imtihan ediyoruz.”*⁶² âyetinde ifade buyurduğu, dine, imana hizmet edenlerin kendi aralarında imtihan olmalarıdır. Böyle bir imtihan, imtihanların en korkuncu ve kazanma kuşağında kaybetmeye en yakın olanıdır. Sahabe-i kiram, imtihanın bu tür-lüsü ile defaatle karşı karşıya gelmiş ve Allah’ın inayetiyle hemen hemen bu imtihanların hepsini de kazanmıştır. Meselâ, Mute Savaşında Abdullah b. Revâha, Cafer b. Ebî Talib, Halid b. Velid gibi Arabın soylu evlâtları ve

⁶² En’âm sûresi, 6/53.

askerlik dâhileri varken, Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), azadlı kölesi Zeyd b. Hârîse'yi kumandan tayin etmiştir. Yine Nebiler Serveri, vefatından az önce, içinde Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali gibi insanların da bulunduğu orduya, Zeyd b. Hârîse'nin oğlu Üsame'yi kumandan olarak nasbetmiştir.

Her iki vak'ada da, bir-iki cılız ses hariç, hiç kimse-den itiraz çıkmamış ve Nebiler Sultanı'nın bu tasarrufunu bütün ashab gönülden kabullenmiştir. Daha sonraki devrelerde bu tür imtihanların ardı arkası kesilmemiştir. Meselâ, Hz. Ömer, meşhur Cisir Savaşında Müsennâ gibi askerî tecrübesi müselleme, yaşlı-başlı bir zat varken, 20 yaşında bıyıkları henüz terlemeye başlamış Ebû Ubeyd'i komutan intihap etmiştir. Şimdi bunların nedenleri ve hikmetleri bir tarafa, bu hâdiselerin bir imtihan olduğunda şüphe yoktur.

Bizler de günümüzde, aynı türden fakat değişik şekilde bu tip imtihanlarla her zaman karşı karşıya kalabiliriz. Meselâ, çeşitli vazifelerin taksiminde halk tabiriyle “ün görmüş, gün görmüş” nice tecrübeli, yaşlı-başlı insanlar, bir hikmet ve maslahata binaen arka planda tutulabilirler. Bu, onlar için, kaybetmenin de kazanmanın da bahismevzuu olduğu bir imtihandır. Hakeza, ön planda koşan gençler de, yaşlılarla olan münasebetlerinde imtihan olmaktadır. Şayet onlar da kalkar, “Bizim her şeye aklımız yetiyor. Zaten bu vazifeye getirilmemiz de

onun şahidi. Öyleyse ne diye işi bitmiş bu kişilere gidip soracağız?” derlerse imtihanı kaybederler.

Çünkü dine-diyanete gönül vermiş her bir ferdin iman hakikatlerini anlatma yolunda bir yeri ve o yere göre yapacağı işleri vardır. Sedef kakmalı bir kapıda veya kürsüde, ahşaba da abanoza da ihtiyaç vardır, sedefe de.

İmtihan çeşitlerinden bir diğeri de tenperverlik, hâneperverlik, çocukperestlik, torunperverlik vb. şeylerdir. İmana-Kur’ân’a hizmeti önde götürenler için her zaman söz konusu olan bu imtihan, şimdilerde çoklarının elenmesine sebep olabilir. “Bizler çok çalıştık. Artık gençler koşsun. Biraz biz, istirahatimize bakalım. Evimiz, çocukluk ve çocuğumuzla ilgilenelim.” düşüncesi, böyle bir imtihanın başlangıcı sayılabilir. Bununla ilgili olarak, Ebû Eyyüb el-Ensârî’nin (radıyallâhu anh) İstanbul kuşatması esnasında “*Allah yolunda infak edin. Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın.*”⁶³ âyeti münasebetiyle beyan buyurduğu hakikat her zaman şayân-ı mütalâa olmalıdır.

Kuşatma esnasında bir kısım askerler, kendilerini göz göre göre ölüme atan arkadaşlarına: “*Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın.*” âyetini okuyarak onları uyarırlar. Bunun üzerine Mihmandar-ı Resûl Ebû Eyyüb

⁶³ Bakara sûresi, 2/195.

Hazretleri “Âyeti doğru okuyor, fakat yanlış tevîl ediyorsunuz.” der. Ve devamla, “Biz ensar topluluğu, Mekke fethinden sonra ‘Artık İslâm aziz oldu. Biz de mal varlığımızı muhacirîn ile paylaşmış, bahçelerimizi, bağlarımızı ihmal etmiştik. Şimdi biraz da kendi başımızın çaresine bakalım.’ dedik. O esnada bu âyet nazil oldu. Yani ‘Mallarınızı Allah yolunda infak edin. İnfak etmemek suretiyle kendinizi, kendi ellerinizle tehlikeye atmayın.’” Görüldüğü gibi Kur’ân’ın beyanıyla, böylesi düşünceler de bir imtihan sayılabiliyor.

Şahsen ben ölümü arzu etmenin de bir imtihan olduğu kanaatindeyim. Kavuşabiliriz, kavuşamayız bu ayrı bir mesele ama, Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), ashabı, tâbiîn, tebe-i tâbiîn ve günümüze gelinceye kadar nice büyüklerle kavuşmayı arzu etme çok güzel bir şey. Ancak bunun, hizmetler dolayısıyla çekilen sıkıntılar yüzünden olmadığını nereden bileceğiz! Meselâ, benim başımdan geçen son olay. Susurluk hâdisesi münasebetiyle açıklanan listede ismimin zikredilmesi...

Daha önce de bir vesile ile arz ettiğim gibi ben bu olayı İfk hâdisesine benzer bir iftira olarak kabul ettim. Hem üzüldüm hem de öteleri özledim. Hayatım boyunca iffetli yaşamaya çalışmış, bu konuda hassasiyetin zirvesine erme gayreti içinde bulunmuş, bunun için de, öz kardeşlerim “kût-u lâ yemut; ölmeyecek kadar yiyecek”le yaşasın diye Rabbine dua dua yalvarmış bir insan olarak, tutarsız

bile olsa bu isnat çok ağır gelmişti. Zira bir Müslüman için imana hizmetin itibarı önemlidir. Şimdi benim, böyle bir ortamda, ölüm arzusunda bulunmam, beni üzüntüden üzüntüye sevk eden bu meş’um hâdise münasebetiyle olmadığını nereden bileceğiz! Eğer öyleyse –hafizenallah– kazanma kuşağında kaybediyoruz demektir.

Hâsılı, hizmet insanlarının başına musallat olmuş dünya kadar imtihan çeşitleri vardır. Mühim olan, hakikat erlerinin bunun farkında ve şuurunda olarak, kulluğun gerektirdiği tavrı takınabilmeleridir.

Unutmayın! *“Vazife cümleden a’lâ, nefis cümleden edna.”*

Şefkat Tokatları

Soru: Şefkat tokadı ne demektir. İzah eder misiniz?

Şefkat tokadı; sevenin, sevdiğine, sevgi eksenli, onu doğru yola getirme maksadıyla, kulağını çekme, azarlama mânâsına gelen tatlı bir ikazdır. Bediüzzaman Hazretleri, bu anlamdaki şefkat tokatlarına çok ehemmiyet vermiş ve Onuncu Lem'a'da, *“Herkesin, iyilik olarak yaptıklarını da kötülük olarak yaptıklarını da karşısında hazır bulunduğu günde (insan) isteyecek ki kötülükleri ile kendisi arasında uzun bir mesafe bulunsun. Allah, kendisine karşı (gelmekten) sizi sakındırıyor. Allah, kullarına çok şefkatlidir.”*⁶⁴ âyet-i kerimesi ışığında bu mevzuu o günkü örnekleriyle izah ediyor.

⁶⁴ Âl-i İmrân sûresi, 3/30.

Şefkat tokadı, herkesin, tokadını yediği zatın nezdindeki yerine göre cereyan eder ve şekil alır. Meselâ, iman ettiği hâlde, Allah ile ciddî münasebet içinde olmayan bir kişi, mükellef olduğu ibadetlerinde bir kusuru olduğu veya akidesine ters bir düşüncede bulunduğu takdirde, malına veya evlâd ü iyaline bir zarar isabet etmesi şeklinde, bir şefkat tokadı yiyebilir. Böyle bir tokat, o insanın ders almasına ve istikamet kazanmasına vesile olabilir. Bu zaviyeden meseleye bakıldığında buna her ne kadar şefkat tokadı adı verilse de, bunun bir lütuf ve ihsan olduğunda şüphe yoktur.

Gönlü, iman ve ümitle par par yanan, dimağı her lahza yığın yığın sentezlerle ayrı iklimlere doğru kanat çırpıp yükselen bir kamet, “Falan şahıs nasıl böyle ileriye gidebiliyor. Neden ben onun kadar ilerleyemiyorum?” şeklinde menfi bir tasavvur içinde bulunsa, hemen şefkat tokadı yiyebilir. Çünkü bu seviyeyi yakalamış bir insanın aklından bu türlü fena şeylerin geçmesine müsaade edilmeyebilir.

Gecenin zifiri karanlığında kalkıp, başını seccadeye koyan ve ahireti adına ihtiyat akçesi kabul ettiği birkaç damla gözyaşını seccadesine bırakan bir insan, gaflete dalıp bir gece onu yapmadığı zaman, ertesi gün akşama kadar içinde simsiyah bulutların gezip dolaştığını hissedebilir. Bu, o seviyedeki bir insan için şefkat tokatıdır. Çünkü Cenâb-ı Hak, onu o seviyeye yükseltmiş ve âdeta sefinenin dümenine getirmiştir.

Şimdi, böyle birinin bu ölçüde ulvî bir sefinenin dümenini ihraz ettikten sonra, “Ben basit tayfalar gibi kömür atacağım ve yelkenlerle meşgul olacağım.” demesi, bir sukûttur. Allah’ın böyle bir sukûta rızası yoktur. Onun için Allah, engin merhametinin ifadesi olarak o şahsa kendine gelmesi için bir uyarıda bulunur ki, biz buna şefkat tokadı adını veriyoruz.

Şefkat tokatlarının örneklerini Asr-ı Saadet’te de müşâhede etmek mümkündür. Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) Uhud savaşının arefesinde ashabıyla yaptığı istişarede, Medine’de kalıp müdafaa harbi yapmaları fikrini öne sürmüştü. Hâlbuki çoğunluğu temsil eden genç sahabiler, taarruz harbi yapmak istiyorlardı. Vâkıa sahabe bu düşüncelerinde fevkalâde samimiydi. Düşmana haddini bildirmekten başka da bir niyetleri yoktu. Hatta bu samimî niyet, *“Mü’minlerden Allah’a verdikleri sözde sadık olan nice erkekler vardır. Onlardan şehit olanlar ve şehadeti bekleyenler vardır. Ve onlar ahitlerini hiçbir şekilde değiştirmediler.”*⁶⁵ âyetinin inmesine sebep olmuştu.

Ancak, böyle bir duygu ve düşünce içinde olan sahabenin aşk ve heyecanları, emre itaatteki inceliği kavramalarına mâni olmuştu. Ayrıca, düşmanın arkadan gelmesini engellemek üzere vazifelendirilen okçular, Efendimiz’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) “Siz, bizim

⁶⁵ Ahzâb sûresi, 33/23.

arkamızı koruyun.. ve zinhar yerinizden ayrılmayın. Bizi ganimet paylaşıyor görseniz bile yerinizi terk etmeyin. Ve yine bizim cesetlerimizi kartallar kapıp götürüyor olsa bile bulunduğunuz yerde kalın!” emrine rağmen yerlerini terk etmişlerdi.

Bütün bunlardan sonra İslâm ordusu, muvakkat da olsa bir geri çekilme ve hezimete dûcâr olmuştu ki, işte bu da bir şefkat tokadıydı. Daha sonra buradaki ikazı anlayan sahabe hemen Efendimiz’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) etrafında toplanmışlar ve düşmanı takibe alarak yeniden zelleyi sevaba, hezimetini de zafere çevirmişlerdir.

Kutlu Nebi’nin davasına gönül vermiş zamanımızdaki hakikat yolcuları için de şefkat tokatları her zaman söz konusudur. Zira bu yol çok şerefli bir yoldur. Evet, bu yolda olma, Allah’ın yeryüzünde en çok ehemmiyet verdiği meselelerden biri veya daha doğru bir tabirle en birincisidir. Şayet bundan daha önemli bir şey olsaydı, Allah peygamberlerini onunla vazifelendirirdi. Hatta diyebilirim ki, Hz. Cebrail’i bile şerefli kılan, başını arş-ı kemalâta ulaştıran, böyle büyük bir işte vazifeli olmasıdır. Bu açıdan küçük de olsa, ona zarar verecek her bir davranış o şahsın Allah yanındaki derecesi ve sorumluluk şuuruna göre tokat yemesine vesile olabilir.

Evet, hiç kimsenin bu yüce mefkûrenin bir tek parçasından dahi feragat ve fedakârlıkta bulunmaya hakkı yoktur. Hz. Peygamber, vazifelendirildiği her şeyi bütünüyle

yerine getirmiştir. Zaten *“Ey Peygamber! Rabbin tarafından sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan O’nun risaletini tebliğ etmemiş olursun.”*⁶⁶ âyeti de bunu âmirdir. O da bunu harfiyen yerine getirmiştir. Ardından bu vazifeyi başta sahabe olmak üzere, Ömer b. Abdülaziz, Gazzâlî, Şah-ı Geylânî, İmam Rabbânî, Mevlâna Halid-i Bağdadi, Bediüzzaman gibi yüce kametler üzerlerine almış ve yaşadıkları asırda en güzel şekilde o işin bayraktarlığını yapmışlardır.

Zamanımızda ise bu ulvî meseleye talip olanlar, bu nimetin şuurunda olarak, kendi insanına hizmet vazifesinde ülfet, ünsiyet ve ihmale kat’iyyen yer vermemelidirler. Aksi takdirde şefkat tokatlarının gelmesi kaçınılmaz olur. Zira mazhar olunan nimetlerin kadrini bilmek, yeni mazhariyetler için en güçlü bir vesiledir. Bu ise ancak her nimete kendi cinsinden şükürle mukabele etmek ve o nimetleri artırma yollarını araştırmakla mümkündür.

⁶⁶ Mâide sûresi, 5/67.

Tevbe ve İstiğfar

Soru: Günahlar karşısında nasıl bir tavır takınmalıyız?

İnsanın, gûnahtan bütün bütün hâlî kalması mümkün değildir. Zaten o, temelde melekler gibi gûnahtan masun tutulmamıştır. Bu açıdan o her zaman hata işlemekle yüz yüzedir. İnsan için asıl önemli olan, sürçüp düştükten sonra tekrar ayağa kalkmak ve eskisinden daha bir temkinle yoluna devam edebilmektir. İşte, onu meleklerden daha yüksek seviyeye ulaştıracak şey de budur.

Evet, günümüz dünyası çarşısıyla, pazarıyla âdeta bir günah deryası hâline gelmiş ya da getirilmiştir. Bugün şeytan ve onun avanesi her yerde kol gezmekte, her köşe başında kendi ağına düşecek kurbanlarını beklemektedir. Her mü'min, böyle bir toplum içinde “Her bir günah

içinden küfre giden bir yol vardır.” anlayışıyla hareket etmek zorundadır.

O, beyninin bütün fakülteleriyle Allah’a müteveccih olmalı, duygu ve düşüncelerinde günaha asla yol vermemelidir. Yanlılıkla gözüne, kulağına bir şey iliştiği zaman, hemen tevbe ve istiğfarla Rabbine yönelmeli ve: “Allahım, bunu nasıl yaptım bilemiyorum! Böyle bir günah işlemekten dolayı Senden çok utanıyorum!” deyip o günahattan duyduğu üzüntüyü dile getirmelidir. Öyle ki bu pişmanlıktan kaynaklanan hüznün, onun bütün benliğini sarmalı ve kalbinin ritmini değiştirmelidir. Aksine böyle bir yakarış ve hüznle pişmanlığın dile getirilmemesi, o günaha giden yolların açık bırakılması demektir ki, şeytanın o kapıdan tekrar girmesi her zaman mümkündür.

Bu hususta yapılacak olan diğer bir şey de, işlenen günaha hiç mi hiç hakk-ı hayat tanınmamasıdır. Mü’min, herhangi bir hata karşısında, ya bir iyilik yapmak suretiyle onu izale etmeli ya da hemen secdeye kapanıp göz yaşlarıyla o günahın kirlerinden arınmalıdır. Bunu yapma adına da hiç vakit fevt etmemelidir. Zira ecel gizlidir. Her an gelebilir.

Burada istidradî olarak bir hususa işaret etmek istiyorum. Bütün gayretine rağmen kendi zaaflarına yenilip nefsin ve şeytanın etkisinde kalarak günah işlemeye devam eden bir mü’min, bana göre her günah işlediğinde âdeta: “Allahım, ben kendime bir kuyruk daha taktım.

Sen bana ister hilebaz bir tilki, ister insanları sokmak için kuyruğunu dikip gezen bir akrep, isterse bir yılan nazarıyla bakabilirsin...” demeli ve mutlaka kendini sorgulamalıdır.

O, bu şekildeki hareketiyle, Cenâb-ı Hakk’ın kendisine bahşetmiş olduğu insanî değerleri tezyif ve tahkir edip bir kenara attığını, bunun aksine hayvanlığı benimsediğini itiraf etmiş olacaktır. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) de, namazda yapılan birtakım yanlış hâl ve hareketleri, bazı hayvanî hâllerle özdeşleştirerek bazı mü’minlerin vasıfları itibarıyla deformasyona uğrayacaklarına işaret etmiştir.

Meselâ O, rükûdan tam doğrulmadan doğrudan secdeye gitmeyi devenin hareketine, iki secde arasında tamtekmil oturmadan tekrar secdeye kapanmayı horozların yem gagalamasına ve yine secdede kolların yere yapıştırılmasını köpeğin oturuşuna benzetmektedir. Demek namazın içinde dahi olsa birtakım hareketler, insanı sîret itibarıyla aşağılara çekebilmektedir. Nitekim modern çağ psikologları, insanları davranışlarıyla analiz ettiklerinde hayvana benzer özelliklerini tespit edip ortaya koymuşlardır. Meselâ, Alexis Carrel, böyle bir araştırma sonucu kendi dönemi açısından bazı gençlerin tavırları itibarıyla, serseri köpek formülüyle aynı çıktığı tespitini ortaya koymuştu...

Hâsılı, insan, günahın nerede ve ne şekilde karşısına çıkacağını bilemediği için, Üstad'ın ifadeleri içinde öncelikle günahlardan, “yılandan-çıyandan kaçır” gibi kaçmalı, ona maruz kaldığında da tevbe ve istiğfarda bulunup ondan arınmaya çalışmalıdır.

Hücumât-ı Sitte

Soru: Hücumât-ı Sitte nedir. İzah eder misiniz?

İnsan bu dünyaya imtihan için gönderilmiştir. Hayat baştan başa değişik boy ve derinlikte bir imtihanlar zinciri olarak devam eder durur. İnsan ta çocukluğundan başlayarak, ruhunun bedeninden ayrılacağı ana kadar hayatının her karesinde bu imtihanlarla yüz yüzedir. Bediüzzaman Hazretleri, “Hücumât-ı Sitte” adıyla Yirmi Dokuzuncu Mektub’un altıncı kısmında, “İns ve cin şeytanlarının altı desiselerini inşâallah akim bırakır ve hücum yollarının altısını da seddeder.” diyerek bu imtihanların en tehlikeli olanlarını “hubb-u cah, korku, tama, ırkçılık, enaniyet ve tenperverlik” olarak tespit etmiştir.

Şimdi Bediüzzaman’ın tespit ettiği bu hastalıkları yine onun perspektifinden icmalî olarak izah etmeye çalışalım.

Hubb-u cah, makam arzusu ve şöhret düşkünlüğü demektir. Bediüzzaman insandaki bu duyguyu, “İnsanda, ekseriyet itibarıyla, *hubb-u cah* denilen *hırs-ı şöhret ve hodfuruşluk ve şan ve şeref* denilen *riyakârâne* halklara görünmek ve *nazar-ı âmmede mevki sahibi olmaya, ehl-i dünyanın her ferdinde cüz’î, küllî arzu vardır. Hatta o arzu için hayatını feda eder derecesinde şöhretperestlik hissi onu sevk eder.*” diyerek hulâsa eder.

Hubb-u cah, kalbin üzerine zift çeken ve ruhu felç eden kötü bir haslettir. Gönlünü böyle bir hastalığa kap-tırmış tali’sizlerin, bakışlarının bulanıp yol ve yön değiştirek çıkmaz sokaklara girmeleri her zaman ihtimal dahilindedir. Gerçi *hubb-u cah* dediğimiz bu virüsün her insanda az-çok bulunması tabiîdir. İşte bu itibarlardır ki, şayet bu his, meşru bir zeminde tatmin edilme yoluna gidilmezse, kendini böyle bir duygu ve düşünceden kurtaramayanların, hem kendilerine hem de içinde bulundukları topluma zarar vermeleri kaçınılmazdır. Böyle bir zararın telafisi ise oldukça zordur.

İkincisi, korkudur. İnsan korkuyla iradesine kement vurarak onu gemleyebilir. Bilhassa günümüzde ehl-i gaflet, korku hissiyle insanları sindirmeye çalışmaktadır. Bediüzzaman, “İnsanda en mühim ve esaslı bir his, *hiss-i hauf*tir. Dessas zalimler, bu korku damarından çok istifade edip onunla korkakları gemlendiriyorlar. Bunlar avamın ve bilhassa ulemânın bu damarından çok istifade

ediyorlar, korkutuyorlar, evhamlarını tahrik ediyorlar.” deyip, meseleyi biraz da zaman ve mekân unsurlarıyla gözler önüne sermiştir. Hak ve hakikate inanmış bir sinenin bu marazdan kurtulması, ancak imanıla metafizik gerilime geçip “Bin izzetim, bin haysiyetim ve bin şerefim olsa da, hepsi bu uğurda feda olsun. Ölüm ancak Allah’ın elindedir.” kanaatleriyle aşılabılır. Zira kimseden korkmamanın yegâne çaresi, korkulması gereken gerçek kaynaktan korkmakla mümkündür.

Üçüncü desise, tama’dır. Tama, bir şeyi hırsla istemek, açgözlülük ve doymazlık mânâlarına gelmektedir. Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), “Eğer âdemoğlunun iki vadi altını olsaydı, muhakkak üçüncüsünü isterdi. İnsanın gözünü ancak toprak doyurur. Allah ise tevbe edenin tevbesini kabul eder.” sözleriyle tama’nın esiri olan insanların hâlet-i ruhiyelerini resmedip sunmaktadır. İnsan ancak, “*Yiyin, için fakat israf etmeyin.*”⁶⁷ âyetini kendine bir ölçü kabul edip, harcamalarını israfa varmayan bir ölçüde yaparak tama’dan sıyrılabilir. Ayrıca bazı kötü ruhlar, tama damarına girip inanmış sineleri kendi menfur emellerine alet edebilirler. Bediüzzaman, “Ehl-i dünya, hususan ehl-i dalâlet, parasını ucuz vermez, pek pahalı satar. Bir senelik hayat-ı dünyeviye bir derece yardım edecek bir mala mukabil, hadsiz bir hayat-ı ebediye tahrip etmeye bazen

⁶⁷ A’râf sûresi, 7/31.

vesile olur. O pis hırsla, gazab-ı ilâhîyi kendine celb eder ve ehl-i dalâletin rızasını kazanmaya çalışır.” diyerek dikkatleri böyle bir tehlikeye çekmektedir.

Dördüncü husus, ırkçılıktır. Irkçılık fikri ilk defa Avrupa’da Durkheim ile başlamış ve sonraları da Devlet-i Âliye’nin sonunu hazırlayan âmillerden birisi olmuştur. Zira ırkçılık mülâhazasıyla sıbğatullah hakikatine mazhar olmuş milletimizi, Türk’ü Kürt’e, Kürt’ü Boşnak’a, Boşnak’ı da Arnavut’a vurdurarak birbirine düşürmüşlerdir. İslâm, ırkçılığı dinin önünde tutan böylesi bir milliyetçilik anlayışına karşıdır. Evet, İslâm’daki iman bağı sayesinde kabilecilik ve ırkçılık tamamen ortadan kaldırılmıştır. Aşhab-ı kirama bakıldığında birçoğunun farklı ırktan olduğu hemen müşâhede edilir. Meselâ, Hz. Ebû Bekir Arap, Hz. Bilâl Habeşli, Hz. Suheyb Bizanslı ve Hz. Selman ise Farslıdır. Bunların hepsi farklı iklim ve farklı ulusların insanları olmalarına rağmen İslâm potasında birleşerek birbirleriyle kardeş olmuşlardır. Zaten *“Muhakkak ki Allah yanında en üstün olanınız, O’ndan en çok korkanınızdır.”*⁶⁸ âyeti bu hakikati belgeler mahiyettedir.

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi İslâm, bir yandan ırkı dinin önünde tutan menfi bir milliyetçiliği reddederken diğer yandan da müsbet milliyetçiliği tesbit buyurmuştur.. tesbit buyurmuştur zira soy-sop, milliyet ve kavmiyet

⁶⁸ Hucurât sûresi, 49/13.

de bir gerçektir. Ayrıca bu, *“Ey insanlar! Doğrusu biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Ve birbirinizle tanışmanız için sizi kavimlere ve kabilelere ayırdık.”*⁶⁹ âyetinde yerini alan içtimaî bir vâkıdır. Bediüzzaman da, bu gerçeği çok güzel bir şekilde teşhis etmiş ve bu teşhisini şu ifadelerle dile getirmiştir:

“Şu müsbet fikr-i milliyet, İslâmiyet’e hâdim olması, kale olmalı, zırhı olmalı; yerine geçmemeli. Çünkü İslâmiyet’in verdiği uhuvvet içinde bin uhuvvet var; âlem-i bekâda ve âlem-i berzahta o uhuvvet bâki kalır. Onun için, uhuvvet-i milliye ne kadar da kavi olsa, onun bir perdesi hükmüne geçebilir. Yoksa onu onun yerine ikame etmek, aynı kalenin taşlarını kalenin içindeki elmas hazinesinin yerine koyup, o elmasları dışarı atmak nevinden ahmakane bir cinayettir.”

Beşinci desise, insandaki en zayıf ve en tehlikeli olan enaniyet (benlik) duygusudur ve insanın mahiyetinden ilk defa sökülüp atılması gerekli olan bir şeydir. Zira benlik anaforuna kapılan tali’sizlerin, hak ve hakikati görüp bilmesi ve gözleri bağlı olduğu için de yoldan çıkmadan hedefe yürümeleri çok zordur. Bediüzzaman, *“Ey kardeşlerim! Dikkat ediniz, sizi enaniyetle vurmasınlar, onunla sizi avlamasınlar. Hem biliniz ki, şu asırda ehl-i dalâlet eneye binmiş, dalâlet vadilerinde koşuyor. Ehl-i*

⁶⁹ Hucurât sûresi, 49/13.

hak, bilmeceburiye, ancak eneyi terk etmekle hakka hizmet edebilir. Enenin istimalinde haklı dahi olsa, mademki ötekilere benzer ve onlar da onları kendileri gibi nefis-perest zannederler, işte böyle bir hâl, hakkın hizmetine karşı bir haksızlıktır. Bununla beraber, etrafında toplandığımız hizmet-i Kur'âniye, eneyi kabul etmiyor, nahnü (biz) istiyor.” sözleriyle bu şeytanî sîfata karşı bizi tetikte olmaya çağırır.

Altıncısı, günümüzde ciddî bir maraz hâlinde hakka gönül vermiş yiğitlerin pek çoğunun ayağına dolaşan tenperverlik (rahata düşkünlük) hastalığıdır. Evet, içtimâî ruhu uyandıran, insanları irşat edip onları hakikî insanlığa yükselten, kendini hakikate adanmış bu hasbî ruhlar, böyle yüce bir mefkûre uğrunda kat'iyen tenperverliğe girmeden, maddî-mânevî her şeylerini feda etmeye hazır olmalıdırlar. Üstûrevî mahiyette Hz. İbrahim'in servetiyle alâkalı anlatılan bir menkıbe vardır. Aslı olmasa da, faslı bize bir şeyler anlatır.

Hz. İbrahim'in o kadar çok koyunları ve bu koyunların çobanları vardır ki, o kendi dönemi itibarıyla en zenginlerinden sayılır. Bu kadar geniş bir serveti peygamberlik mansıbıyla telif edemeyen –hangi mülâhazadan kaynaklanırsa kaynaklansın– meleklerden bazıları, “Acaba peygamberlik mansıbıyla bunca servet nasıl telif edilir?” şeklinde bir soru tevcih ederler. Cenâb-ı Hak

da “Bu servet onun gönlüne girmiş mi, girmemiş mi gidin deneyin!” der ve bunun üzerine melekler, vahiy meleği Cibril-i Emin reisliğinde insan suretinde temesül ederek Hz. İbrahim’in yanına gelirler. Burada melekler onun duyacağı şekilde **سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّ الْمَلَكِئَةِ وَالرُّوحِ** diyerek mârifetlerini ifade ederler. Bu kelimelerin her biri, Cenâb-ı Hakk’ı takdis ve tesbih adına çok iyi seçilmiş kelimelerdir. Kalbi lâhûfî esintilere açık olan Hz. İbrahim, böyle bir tesbih duyunca çok hoşuna gider, “Allah aşkına bu ne güzel şey!” şeklinde hayretini bildirir ve “Servetimin üçte biri sizin olsun, dediklerinizi bir kere daha söyleyin.” der. Melekler bir daha söylediklerinde Hz. İbrahim, “Yarısı sizin olsun!” Bir kere daha söylediklerinde ise “Çobanlarımla beraber size köle oldum!” karşılığını verir.

Bunun üzerine Cibril kendini tanıtır ve “Ben, Allah’ın meleğiym. Bunlara ihtiyacım yok, fakat Rabbim senin sadakatini göstermek istedi ve seni bizimle imtihan etti.” der ve oradan ayrılırlar. Evet, ak yolun hak yolcuları, rahat ve rehavet girdabına kapılmadan niyetlerinde sadece Allah rızası olduğu hâlde hep yollarına devam etmelidirler.

Hâsılı, Allah’ın sonsuz rahmetine karşı, O’na olan ümit ve teveccühü bir lahza olsun kaybetmeden, daima nazarlar O’na yönlendirilmeli ve murakabe hissiyle meşbû olarak hareket edilmelidir. Böylece aksiyon ruhu

dumûra uğramayacak ve “Hücumât-ı Sitte”de zikredilen desiselere kapınılmadan, günahların hacaletinden ve ümit kırıcılığından sıyrılıp af kevserlerinden kana kana içerek ruhlara inşirah veren sonsuz rahmetlere ulaşmak mümkün olacaktır.

Tebliğde Vesile Faktörü

Soru: Günümüzde tebliğ adına yapılan bazı faaliyetler, İslâmî olmadığı şeklinde tenkitlere maruz kalıyor. Bu mevzuda ne buyurursunuz?

Hız. Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) dedesi Abdulmuttalib, gökçek yüzlü, pırıl pırıl, temiz nasiyeli ve iyi bir sürgüne esas teşkil edebilecek mahiyette bir kök görünümünde idi. Yani o, İnsanlığın İftihar Tablosu'na dede olabilecek maddî-mânevî bir donanımı haizdi. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayata gözlerini fakir olarak açmış, fakir olarak büyümüş ve fakir olarak da hayatını idame ettirmişti. Hız. Hatice ile evleninceye kadar da, bu hep böyle devam etti. Zira ne dedesi ne amcası (Ebû Talib) ona bir şey bırakacak imkâna sahip değillerdi. Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hız. Hatice Validemiz ile evlendikten sonra, Mekke'nin

zengin kişilerinden biri sayılabilirdi ama, peygamberliği-
nin 5. veya 6. senesinde elinde avucunda hiçbir şey kal-
mamış ve yine eski hayatına dönüvermişti.

Pekâlâ, Nebiler Serveri bu servetini nerede ve nasıl
harcamıştı? Siyer kitaplarında verilen bilgiler ve onların
satır aralarından anlayabildiğimiz kadarıyla O bu serveti,
halkı iman ve Kur'ân'a davet etme yolunda, yemek ye-
dirme, hediyeler verme gibi alanlarda harcadı ve tüketti.
Evet, insanları Allah'a çağırmada, en uygun metot ilâhî
ahlâkla ahlâklanmadan geçer. İlâhî ahlâk ise bize hep şu-
nu talim eder: *“Kulum Bana bir karış yaklaşırsa, Ben bir
zirâ, o bir zirâ gelirse, Ben bir kulaç, o yürüyerek gelirse,
Ben koşarak gelirim.”*

Buna göre, önce siz insanlara yaklaşımadan, böyle
bir yaklaşma yolunda bazı şeyleri feda etmeden (toplum-
ların örf ve âdetleri bu noktada mutlaka dikkate alınmalı-
dır) onları kendinize doğru bir adım dahi yaklaştıramaz-
sınız. İşte Nebiler Serveri (sallallâhu aleyhi ve sellem) ye-
mek yedirmek, hediyeler vermek suretiyle itidalin çerçe-
velediği sınırlar içerisinde sürekli tebliğ yapıyor ve o koca
servetini bu uğurda tüketiyordu.

Geçenlerde bir vesile ile arz etmeye çalışırken, ciha-
dın, Allah ile insanlar arasındaki engelleri bertaraf ede-
rek, onların Allah ile buluşmalarını sağlama ameliye-
si diye, yeni bir tarifi üzerinde durmuştum. İşin doğru-
su bizim, insanların kalbine hem de zorla Allah'a imanı

yerleştirecek hâlimiz yok. Allah dilediği insanın kalbine tecellî eder. Yalnız, insanların gönlünden küfrün baskısını izale etme, onların bakış açılarını düzeltme, gurur, kibir, zulüm gibi imana mâni engelleri bertaraf etme gibi bir sorumluluğumuz söz konusu. Bunun için de toplumun her kesimi ile içli-dışlı olmak şarttır. Bu konuda yemek yedirmek, hediyeleşmek veya toplumun yadırgamayacağı daha başka vesileler de mutlaka kullanılmalıdır. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) döneminde Hudeybiye sulhü, iki toplum arasında kaynaşmayı sağlamıştı. Ve Kur’ân ona “*apaçık fetih*”⁷⁰ diyerek, onun ne bereketli bir başlangıç olduğuna bilhassa dikkatleri çekmektedir.

Evet, artık devir akıl, mantık, muhakeme devridir. Üstad’ın dediği gibi “*Medenîlere galebe ikna iledir. Söz anlamayan vahşîlere yapıldığı gibi icbar ile değildir.*” Şayet bizler, insanları, sapık anlayış ve sapık dinlerin akıl-mantık ile çelişen esaslarından kurtarmayı düşünüyorsak ve Uzak Doğu’da meditasyonlar ile din adına teselli arayan, metafizik duygularını bu yolla tatmin etmeye çalışan insanları kurtarmak istiyorsak –ki bu ortamı hazırlamak evvelemirde bizim vazifemizdir– bunun için mutlaka yukarıda arz edilen esaslar üzerinde ısrarla durulması gerekir.

Bu cümleden olarak bizim hahambaşı, patrik, rahib vs. demeden ve ayırım yapmadan, onlarla münasebete

⁷⁰ Fetih sûresi, 48/1.

ve diyaloga geçmemiz şarttır. Bunu yaparken de onların kendi inançlarını terk etmelerini beklemek doğru değildir. Bu onları rencide eder.. ve zaten cihan tarihinin hiçbir döneminde birdenbire böyle seri bir değişim olmamıştır ve olmasını beklemek de hayalperestliktir. Şahsen ben, yukarıda zikrettiğim türden eşhas ile yaptığım görüşmelerde, onları çok sıcak buldum. Eski düşüncem onların Türkiye’ye ve Türk insanına tepeden baktıkları istikametindeydi.. evet, Amerika, Rusya, Almanya, İngiltere gibi dünya siyasetinde, gerçekleştirdikleri lobi faaliyetleri ile söz sahibi olan, dünya ticaret piyasalarında inkâr edilmez ağırlıkları bulunan bu insanların, hakikaten bize tepeden baktıklarını zannediyordum. Ancak beşerî münasebetler açısından onlara doğru bir-iki adım atınca gördük ki, hiç de diyaloga mâni bir yanları yokmuş.

Evet, gördük ki, onlar hâlâ, Endülüs’ten Türkiye’ye getirilmelerinin medyunyetlerini yaşıyorlar. Ve gördük ki, “En az biz de sizin kadar Türk’üz.” diyorlar. Onların bu tavrını görünce, çok duygulandım, gözlerim yaşardı...

Evet, eğer onlar kendilerini bu şekilde bize yakın buluyor ve bunu çekinmeden itiraf ediyorsa, bence bunu değerlendirmek gerekir. Sertlik ve düşmanlıkla hiçbir yere varılmaz. Aramızda uçurumlar olursa, onlarla nasıl bir arada bulunabilir ve dinimizin müsamaha ufkunu nasıl gösterebiliriz ki!

Biz, yine bu münasebetler sonucu öğrendik ki, problem genelde idarî kesimler arasında. Kitlelerin kendi aralarında hemen hemen hiçbir problemi yok gibi. Zaten yabancılarla yapılan onca sınaî, ticarî belki ziraî ortaklıklar bunu göstermiyor mu?

Bu itibarla, işte böylesi birebir ilişkiler ve daha geniş dairede ülkeler-devletler arası münasebetler, Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) genel tavrı ve peygamberliğinin en önemli, en gözkamaştırıcı ve en parlak esprisi olması açısından Sünnet yolu olsa gerek. Kaldı ki, bunun için ortam da eskiye nisbetle fevkalâde müsait durumda. Bizim, sahibi olduğumuz sistem ve onun yeterliliği hakkında hiç şüphemiz olmadığına göre, her zaman, olabildiğince açıklık içinde ve rahatlıkla, ister bire bir, isterse ülkeler arası müessesesevî planda herkesle münasebete geçebiliriz.

Son olarak bir şeye daha işaret etmek istiyorum. Son yıllarda herkesi belli bir kap ve kalıp içine koyarak, kimisini kâfirlik, kimisini münafıklık ve kimisini de zalimlik ve facirlikle itham eden çok sert radikal çıkışlar hiç de yararlı olmamıştır. Böyle bir yaklaşım, kitleleri birbirine yakınlaştırmaktan ziyade uzaklaştırmış ve düşman kutuplar meydana getirmiştir. Bu gerçeğin bir an önce görülüp, dine, imana zarar verecek düşünce ve çıkışlara son verilmesi, en büyük dilek ve temennimizdir.

Bir Kere Daha Namaz

Soru: İşlerinin yoğunluğunu bahane ederek namaz kılmaya vakitlerinin olmadığını söyleyenler var. Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?

Her meselenin başı ve esası iman olduğu gibi, bu meseleye de öncelikli olarak bu çerçeveden yaklaşmak gerekir. Şöyle ki, imanın şartları arasında sayılan esaslar, ferdin dünyaya bakış açısını şekillendirmektedir. Buna göre Allah'a iman, kalbî huzurun yegâne esası ve teminatıdır. Allah'a imandan nasibi olmayan kalbler, bu boşluğu kat'iyen başka bir şeyle kapatamazlar. ***“Dikkat edin. Kalbler başka değil ancak Allah'ı zikir ile tatmin olur.”***⁷¹ âyeti bu hakikati hatırlatır.

⁷¹ Ra'd sûresi, 13/28.

Peygamberlere iman, maziyi karanlık, geleceği ise endişeler içinde görme bahtsızlığından kurtaran önemli bir faktördür. Biz, onlara ve hususiyle de Nebiler Sultani'na iman sayesinde, dünya ve ukbânın en tehlikeli yerlerini berk-i hâtif gibi geçeceğimize inanır, O'nun şefaati ile hayal ufuklarımızı aşan nimetlerle serfiraz olacağımıza iman ederiz.

Meleklerle iman, bize, en yalnız kaldığımız anlarda dahi onlarla beraber olduğumuz, onların kontrol ve gözetimi altında bulunduğumuz hissini verir. Bu mülâhaza ile davranışlarımızı kontrol altına alır ve hayatımızı duyarak, hissederek yaşarız.

Kadere iman, musibet veya meserret televvünlü başa gelen her şeyin O'ndan olduğuna, aksine ihtimal vermeyecek kat'iyette inanma demektir.

Ahirete iman, iman esasları içinde yer alan ve davranışlarımızı murakabe altına almamızı sağlayan en büyük unsur olmanın yanında, hadd ü hesaba gelmeyen nice dünyevî faydalar da sağlamaktadır. Ayrıca her bir mü'minin gaye-i hayali olan, Allah Resûlü ile vicahî görüşmek, ancak ahirette olacaktır. Enbiyâ-yı izâm, selef-i salihîn, evliyâ-yı kiram, asfiya-yı fihâm hazerâtının hemen hepsi ahirettedir. Dolayısıyla bunlarla kavuşma aşkı ve şevki içinde bulunan mü'minlerin, ahirete imanı ve o imanın kazandırdıkları bir başkadır.

Şimdi bu esasların bütününe iman etmek, kişiyi, öncelikle akide konusunda oturması gereken yere oturtacak ve onu gerçek huzura kavuşturacaktır. Bundan sonra da, bu huzuru ihlal eden unsurlar iradî olarak def edilecek ve yine huzurun devamını sağlayacak ibadetler yerine getirilecektir. Dolayısıyla, soruda bahsedilen husus, şayet vâki ise, bu problemin menşei, ibadet öncesindeki icmalen arz ettiğimiz iman esaslarında aranmalıdır. İmanı tam tekmil olanlar için böylesi problemler asla bahis mevzuu olamaz.

Burada soruya cevap ararken, namaz ile ilgili bazı mücmel değerlendirmeler de yapılabilir zannediyorum. Namaz, yukarıda kısaca üzerinde durduğumuz iman esaslarını teker teker hatırlatan bir ibadettir. Namazda her zaman, potansiyel bir hatırlatma ve derin bir zevk vardır. O, insana, Rab karşısındaki acz ve fakrını hatırlatır. Üstesinden gelinmesi mümkün olmayan ya da öyle gözükken problemleri çözme yollarını gösterir ki, bunun aslı ve esası da her şeye gücü yeten bir Kadîr-i Mutlak'a imandır. Bu son hususu, Fatiha âyetleri üzerinde durarak biraz daha açabiliriz:

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ : *Hamd, zerrelerden sistemlere kadar her şeyi terbiye eden, yetiştiren, olgunlaştıran Allah'a mahsustur.* Binbir hâdise karşısında elimizden tutan ve bizi boğulmaktan kurtaran böyle bir Rabbe inandıktan sonra ben ne için ümitsiz olacağım ki?

الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ : O dünya ve ukbâda, kâfirlere de mü'minlere de merhametlidir. Rahmeti, gadabını ve öfkesini aşkındır. Öyleyse ne diye ümitsiken olacağım ki?

مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ : O, ceza gününün tek sahibidir. Her kulan burada yapmış olduğu en küçük amelleri dahi kendisine arz edecek ve hesabını soracaktır. Ama rahmeti gadabını geçmiş olan Allahım bana orada da yardım elini uzatacaktır.

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ : Kulluğumuzu sadece Sana hasrettik.. ve sadece Senden yardım diliyoruz. Senin Rubûbiyetin, Ulûhiyetin karşısında boynumuzda tasma ve kulağımızdaki küpe ile kapına geldik. Bu hâlimizle Sana köle olduğumuzu ilan ve itiraf ediyoruz. Fakat bu ne şerefli bir kölelik! Sultanımız, Sultanlar Sultanı olan Sensin Allahım. Ayrıca bizler, hiçbir mahluka boyun eğmeyecek kadar aziz ve şerefliyiz. Senin hoşnutluğunun olmadığı her şeye başkaldırmaya hazırız.. ve biz sadece Seni dileriz. Yunus'un ifadeleri içinde,

“Cennet Cennet dedikleri

Birkaç köşkle birkaç huri

İsteyene ver onları

Bana Seni gerek Seni” diyoruz.

Şimdi, her tarafında tevhid akidesi nümâyân ve şuurla yapılan bu kulluğun arz edilmesi ve yardım dileme aslında Allah'ın lütuf ve ihsanları karşısında yapılması

gerekli olan şükürün, ibadetin tam yapılamadığının bir itirafıdır. Hâlık-mahluk münasebetini kavramış olmanın esprisi içinde âciz ve fakir olunduğunun beyanıdır. Öyle ise, bu anlayış ve bu düşünce içinde bulunan bir insan nasıl ümitsiz olur ki?

Fatiha'nın devam eden cümleleri de aynı minval üzere değerlendirilebilir. Ancak ifade edilmek istenen mânâ anlaşıldığı zannıyla kısa kesiyorum. Evet, bu duygu ve düşüncelerle namaz kılmaya muvaffak olabilen bir insanın, dünyevî işlerini bahane ederek namaz kılmaması düşünülemez. Öyleyse imanın yanı sıra, namaz haki-katinin de bu insanlara anlatılması ve mümkünse, bunları duymasına yardımcı olunması şarttır.

İnsan, namaz ibadeti ile, tıpkı günebakan çiçeklerinin güneşe bakarak gelişimlerini tamamlamaları gibi gelişmesini tamamlayabilir. Günde beş defa Rabbisine teveccüh ederek, pörsüyen duygularını, solan şuurunu yeniden canlandırabilir.. ve tekrar zindelik kazanabilir.. kazanabilir ve böylece Rabbisine olan ahd ü peymânını yeniler.

Bu yönüyle namaz, Allah'ın bizlere en büyük bir lütufudur. Bunun yokluğu, güneşin yokluğu gibidir. Nasıl güneş olmadığında –sebepler planında– günebakan çiçekleri de yoktur; öyle de ibadet olmadığında, bir anlamda insan da yoktur. Öyleyse ibadete gerçek anlamda muhtaç olan bizleriz.

Namaz kılan ve Rabbisinin huzurunda şarj olan bir insan, atılacağı ticarî hayatında haramlardan, mekruhlardan olabildiğine kaçınır. Özellikle gün ortasında kıldığı öğle, ikindi namazları, insanın murakabe ve muhasebe hislerini coşturur. O mekanizmayı harekete geçirir ve insanı yanlışlar içine düşmekten kurtarır. Akşam, yatsı, teheccüt ve sabah namazları ise

“Nâçar kaldığı yerde

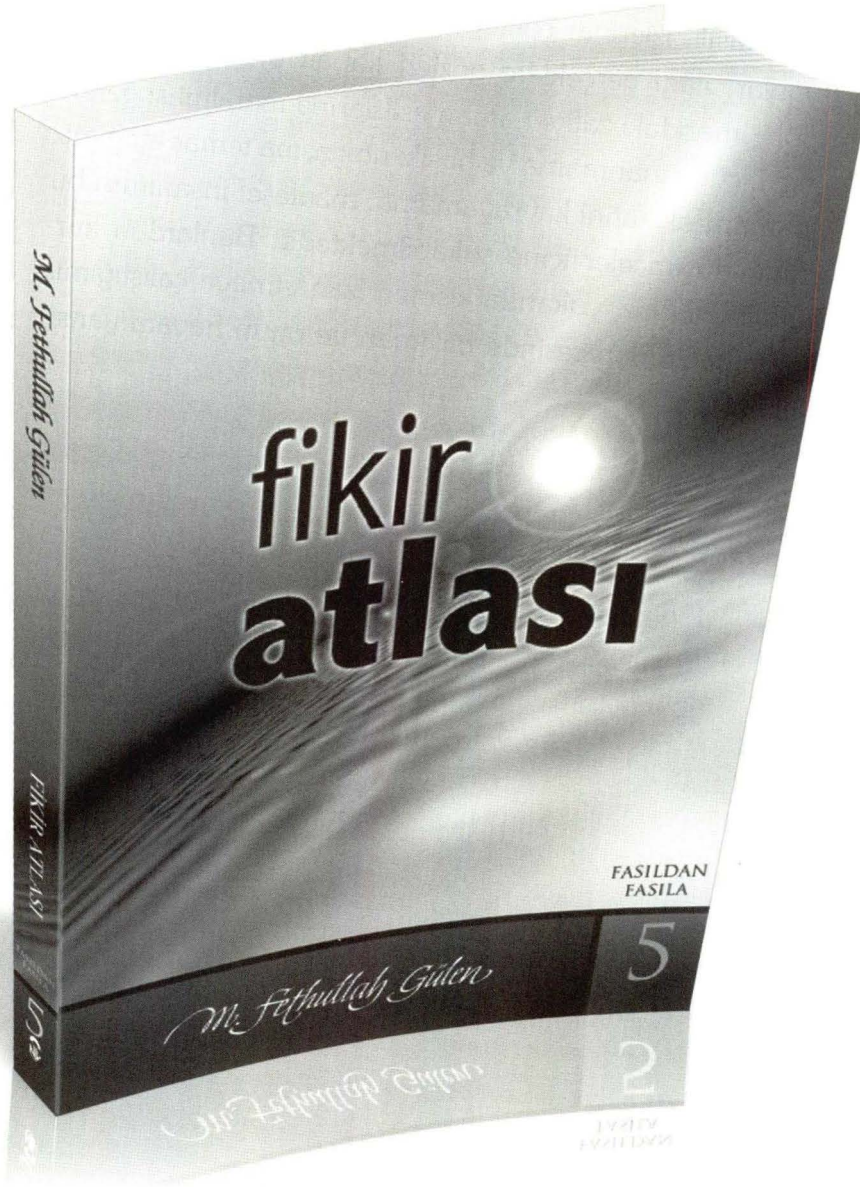
Nâgâh açar ol perde

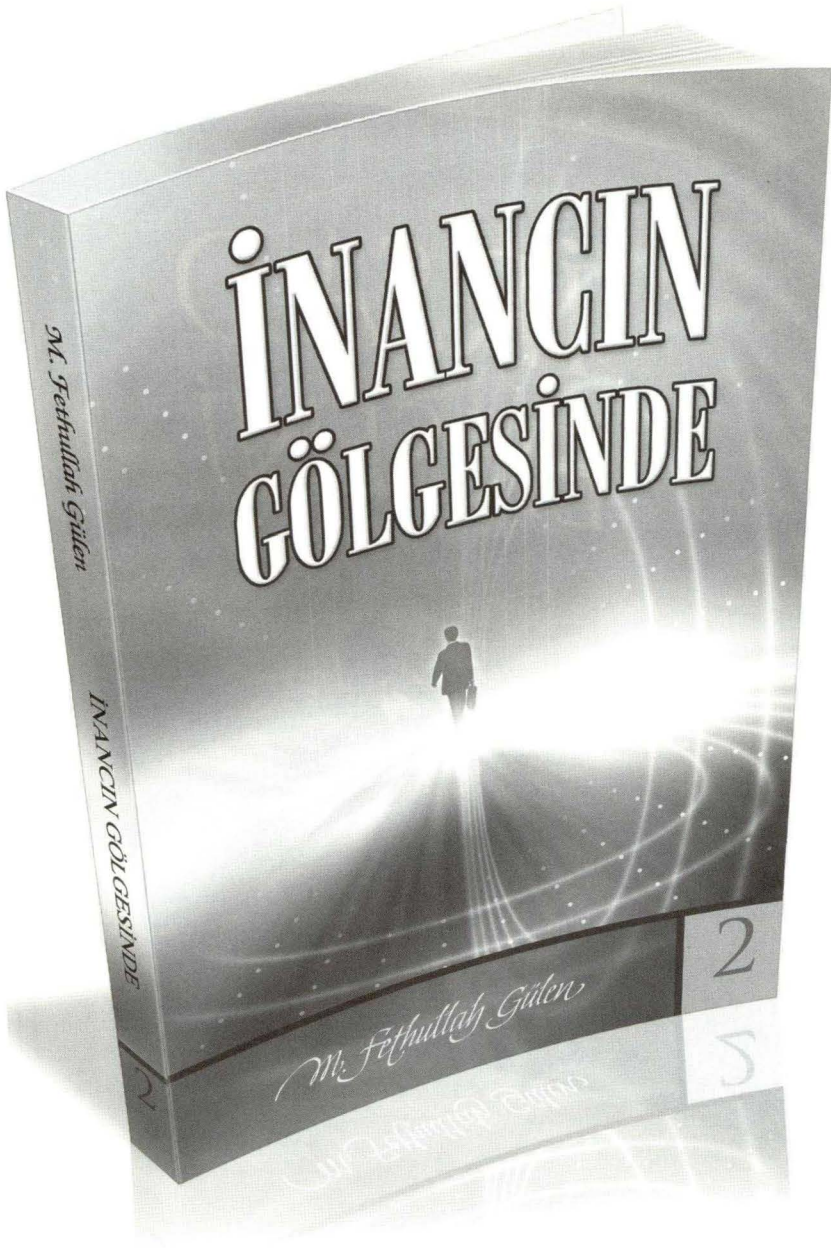
Derman olur her derde”

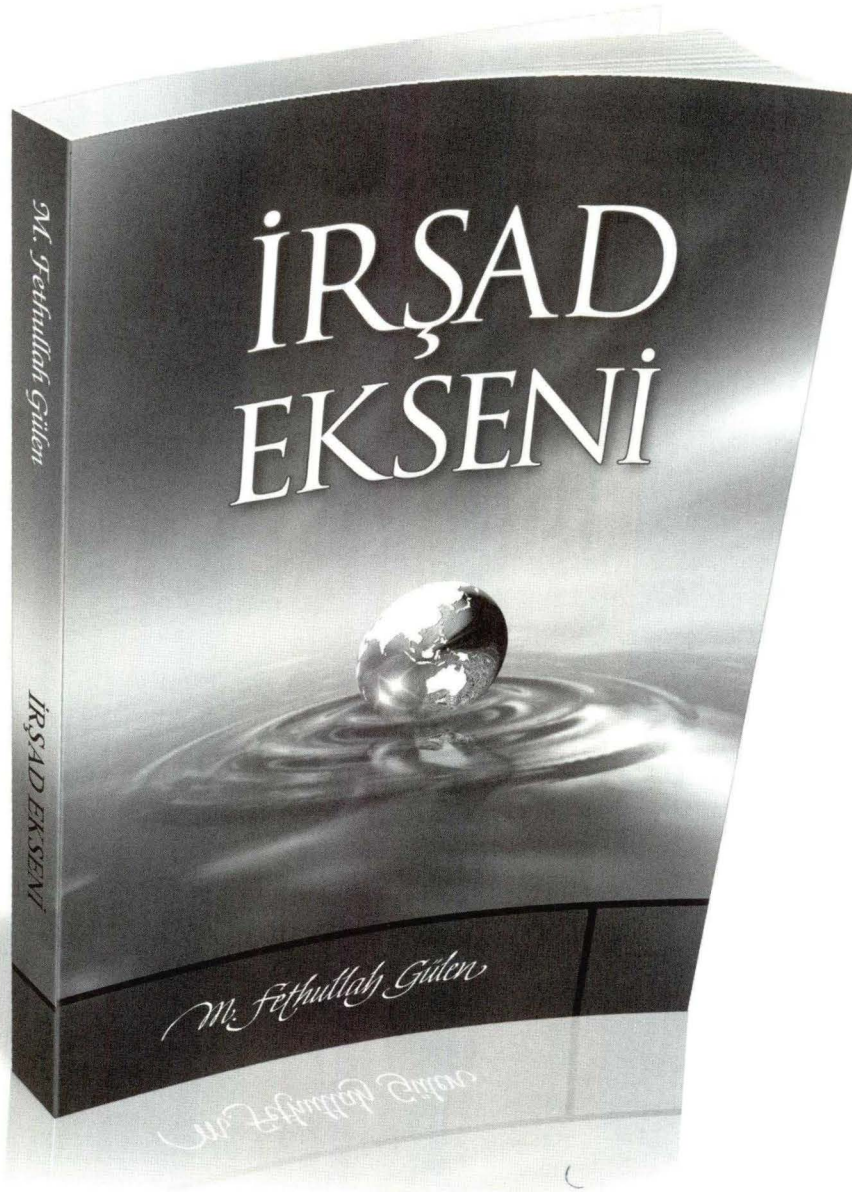
dizeleriyle anlatılmak istenen esrarın tecellî merkezleridir.

Ve namaz, Müslümanın günlük hayatını düzen ve nizam altına alan cebrî bir faktördür. Günde beş defa Rabbin huzuruna çıkan insan, ister-istemez, hayatını bir düzen içine sokar. Sabah namazından sonra işine başlar, altı-yedi saatlik yoğun bir mesai ile yorulunca, öğle namazı ile yeniden zindelik kazanır. Döner ikindiye kadar tekrar çalışır. İkindi namazı ile yeniden zihnî ve bedenî dinlenme faslı yaşar. Zaten böyle bir mesai tanzimi olmasa, o iş yerinden netice almak, âdetâ imkânsız denecek ölçüde azalır. Namazdaki bu esasları bilemeyen, sezemeyen insanlar huzursuzluk girdabına kapılır ve bunalımdan bunalıma sürüklenir giderler.

Hâsılı, işlerinin çokluğundan namaza vakit bulamayanlar, ilâhî gerçeklere gözleri kapalı olanlardır. Buna göre imandaki zafiyet, iman esaslarına inanılması gerektiği ölçüde inanmama ve bir-iki noktasına temas ettiğimiz namaz hakikatini kavrayamama, maalesef insanımızı bu türlü düşünceler içine sokabilmektedir. Bunlardan kurtuluş yolu ise, yukarıda kısmen izah etmeye çalıştığımız gibi, yakîn derecesinde bir iman ve onun hayata yansıtılmasıdır.

İnsanoğlu, var olduğu günden bu yana gerçek huzuru dinin sıcak atmosferinde bulmuş ve ancak din sayesinde mutlu olabilmektedir. Dinin olmadığı bir yerde yüksek ahlâk ve faziletten bahsetmek mümkün olmadığı gibi, mutluluktan söz etmek de oldukça zordur. Zira, ahlâk ve faziletin kaynağı vicdandır. Vicdana hükmedecek yegâne unsur da, Allah'la irtibat-tan ibaret olan dindir.

ISBN 978-605-5468-45-3

9 786055 468453

www.mustu.com

7,90 TL